KARYS

1971
VASARIS
Nr. 2

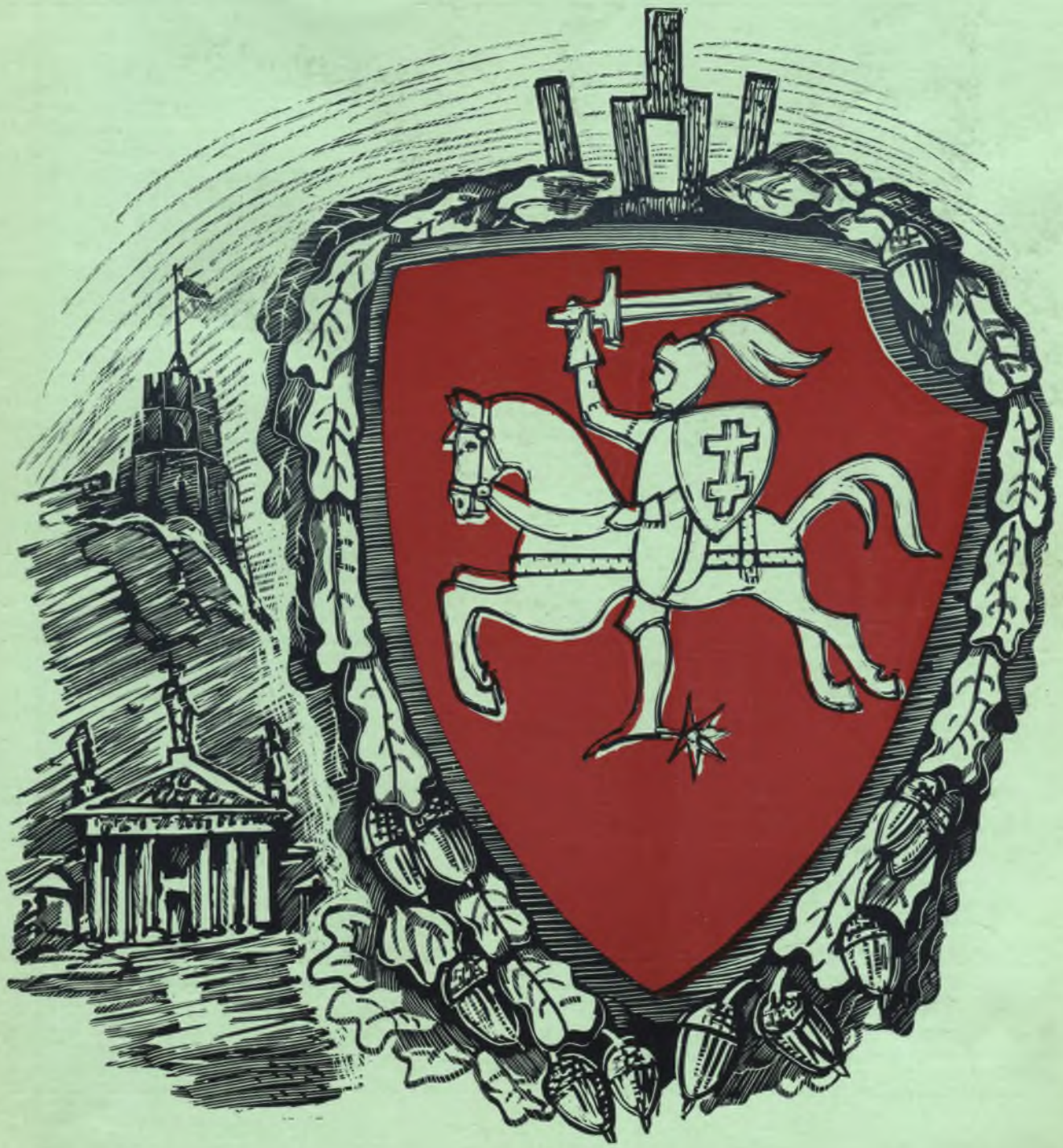

KARYS

1971
Nr. 2 (1469)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

S. KAUNELIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

P. Jurkus — Vytis ..... (viršelis)
K. Uoginius — Laisvės sukaktis 37
K. Ališauskas — Želigovskiada 39
Lietuvių pergalė ties Saule (iš Eil. Livonijos kronikos) 49
V. Mingėla — Kun. Tumo linksmas nuotykis 50
A. Budreckis — Lietuvos Didieji etmonai 51
O. Žadvydas — Patikslinimai apie Šarvuočių Rinktinę 55
Tremties Trimitas 58
Šaulė Tremtyje 61
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 64
Karinės Žinios 65
K r o n i k a 66

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS, Australia — V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus

CHICAGO, ILL. — M. Ambraziejus, "Gifts International", "Parama"

DETROIT, MICH. — V. Perminas

GRAND RAPIDS, MICH.—J. Belinis

LOS ANGELES, CALIF. — V. Prižgintas

WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"

WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas

TORONTO, ONT. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

MONTREAL, QUE. — "Parish Library"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew Surry

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia

L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Norwood 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — $8.00, pusmečiui — $4.00, atskiro nr. kaina — 80¢.
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $8.00 per year. Single copy 80 cents • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

KU biblioteka
093 00523837 0

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1469) VASARIS - FEBRUARY 1971

LAISVĖS SUKAKTIS

KALPAS UOGINIUS

Suplėvėsuos, kaip būdavo, trispalvės,
Ir aikštėsna vėl virs minių minia —
Sutraiškinsi Tu šliužą daugiagalvį,
Kurs šiandien gniaužia mūsų krūtines.
— *J. Aistis*

Prieš 53-jus metus, labai šaltą vasario 16-tos dienos pavakarę, pas dr. Joną Basanavičių rinkosi Lietuvos Tarybos nariai. Dr. J. Basanavičius tuomet gyveno Lietuvių Dailės D-jos namuose, Vilniuje. Jo butas buvo nekūrentas. Sustirę nuo šalčio Tarybos nariai sutarė persikelti į šiltesnes patalpas ir perėjo į Lietuvių Komiteto Nukentėjusiems nuo Karo Šelpti būstinę, Didžiojoje gatv. nr. 30. Ir čia Tarybos nariai pasirašė, tapusį istoriniu, 1918 m. Vasario 16-tosios NUTARIMĄ, kurį dabar spaudoje dažnai vadina Aktu.

Kai Lietuvos Tarybos nariai 1918 m. vasario 16 d. skelbė Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymą, Lietuvą dar tebevaldė vokiečiai. Jie buvo griežtai nusistatę prieš bet kokį Lietuvos politinį savarankumą. Todėl jie Tarybai įvairiai trukdė ir net konfiskavo tą lietuvių laikraštį, kuriame kalbamas nutarimas buvo paskelbtas. Tada, Taryba rizikuodama savo ateitimi, atskirame lape, didelėm raidėm tą nutarimą atspausdino ir ne tik paskleidė visoje Lietuvoje, bet patikimais keliais paskelbė ir užsieniuose. Netrukus toji žinia, kad Lietuva pasiskelbė nepriklausoma valstybe, pasklido ir Amerikos lietuvių tarpe. Tačiau, tam nutarimui realizuoti sąlygos dar buvo nepalankios. Blaivesni mūsų tautos veikėjai, tačiau, suprato, kad be kovos laisvės neatgausime, kad Vasario 16-sios Aktu, ta mūsų tautos Evangelija, buvo tik išreikšta tautos valia, bet pats nutarimas *nepadarė* Lietuvos nei laisva, nei nepriklausoma.

Ne vien tik po Vilniaus grindinį, bet visos Lietuvos keliais, įtempę klausą, dar kaukšeno bildūs vokiečių žandarų žingsniai ir žvalgėsi budrios jų akys.

Taryba, tada sudarė adm. organą-biurą savai kariuomenei organizuoti, kuris slaptai veikdamas registravo grįžtančius iš Rusijos lietuvius karius. Tik kai Santarvininkai prie Marnos sužlugdė vokiečių karinę galybę ir paaiškėjo, kad vokiečiai karą galutinai pralaimėjo, tik tada okupantas ateido varžtus, tapo sukalbamesnis. Lietuvos Tarybai darbo sąlygos ir susižinojimas su kraštu palengvėjo. Susidarė Lietuvos vyriausybė (XI.5-II.1918) ir pradėjo tverti Lietuvos kariuomenę. Tuščiais arsenalais ir tuščiu iždu kariuomenės organizavimas negalėjo būti spartus, jis ėjo pamažu, juoba, kad ir vyriausybės sluoksniuose tuo reikalu dar būta svyravimų. Krašto gyventojų nuotaikos dėl savo kariuomenės kūrimo buvo palankios.

Vos tik pradėjus jaunai Lietuvos vyriausybei kurti savo pulkus (X.23 buvo paskelbtas pirmas Lietuvos kariuomenei įsakymas), tamsūs ir grąsūs su audromis debesys, bolševikų raudonųjų divizijų pavidale, iš Maskvos patraukė Vilniaus link, grūmodami sužlugdyti beatsikuriančią Lietuvos nepriklausomybę. Lietuvos vyriausybė laiku spėjusi pasitraukti iš Vilniaus, jau iš laikinosios sostinės Kauno atsišaukė į tautą Tėvynės gintų.

Tauta tarytum tik to ir telaukė. Iš visų Lietuvos vietovių, tuojau būrių būriais — pėsti, raiti ir važiuoti — užtvindė kelius būsimieji Tėvynės gynėjai *savanoriai*. Visos pirmosios kariuomenės dalys buvo sudarytas vien iš savanorių. Šie mūsų tautos karžygiai, daugumas iki tol gink-

JONAS RŪTENIS

Šešioliktąją

Išėję nesustokim —
nors pučia žvarbūs vėjai,
didvyriškai kovokim
Pergalės alėjoj!

Užgrūdinkime ryžtą,
kai debesys sutemę —
nemirs kas pasiryžta
už savo gimtą žemę.

Ne mums tai mirtį ruošia!
Ne mums ši eisena —
laisvi mums vėjai ošia
ir pergalės daina!

---

lo rankose neturėję, prašoko visas galimas žmogaus jėgas. Išėję ginti kraštą paskutinę minutę, karžygiška drąsa ir beribiu pasiaukojimu, kovose su tūkstanteriopai skaitlingesniu priešu, iškovojo Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę. *Vasario 16-sios* nutarimas tapo įgyvendintas, tapo įvykdytu Aktu ir Lietuva tapo nepriklausoma valstybė.

Atsikūrusi ant nedidelio, kaimynų apiplėšto, nualinto ir beveik plyno ploto ir nieko neturėdama, per 22-jus laisvo ir nepriklausomo gyvenimo metus, Lietuva medžiaginiai pakilo taip, kad ją kai kas jau "Mažąja Amerika" vadino. Kaimynai pavydžiai dėbčiodami į ją, stebėjosi iš to neparasto progreso, iš tos lietuvių kūrybingos energijos.

Jei šiandieną yra gyva pavergtos mūsų tautos tarptautinė "Lietuvos Byla", tai tik to trumpo nepriklausomybės laikotarpio dėka. Jei šiandieną išeivijoje sugebame šaukti pasauliui, visuose tarptautiniuose forumuose, dėl mūsų tautai padarytų bei tebedaromų skriaudų, tai tik todėl, kad tų 22-jų laisvės ir nepriklausomybės metų būvyje, tauta sugebėjo išugdyti reikalingas tam intelektualines ir moralines jėgas. Prieš laisvę atgaunant išmokslintų lietuvių gal buvo vos keli šimtai, kurių nemaža dalis svetimiesiems tarnavo, o išlaisvintoje Lietuvoje juos skaitėme tūkstančiais: profesoriai, inžinieriai, daktarai, teisininkai, filologai, mokslingi žemės ir miškų ūkių specialistai, geologai, menininkai, muzikai, prekybininkai, ekonomistai, užsienio karo akademijas baigę karininkai ir visų kitų mokslo šakų diplomuoti darbuotojai, visi dirbo Lietuvos naudai ir čia, išeivijoje, jais ramstomės talkininkaudami tautai kovoje už gimtosios šalies laisvę.

Mūsų tauta dabar žino ir supranta kokia brangi dovana tautai buvo toji kūrėjų-savanorių iškovota nepriklausomybė.

Po Mindaugo karūnavimo, Vasario 16-sios Aktas yra sekantis iš eilės didžiausias, užsieninę viešumą pasiekęs, politinis lietuvių žygis, atremtas į mūsų sentėvių ilgaamžę valstybinę tradiciją, į lietuvių tautos valią ir tautų apsisprendimo dėsnį, kuris ir šiandieną tebesudaro mums tarptautinių santykių pagrindą.

Į Vasario 16-ją lietuvių tauta ėjo heroizmo keliu, beveik kas trisdešimti metai sukildama prieš maskolį-prispaudėją. Vasario 16-ji, tai 1794, 1812, 1831, 1863 metų Lietuvos kartų aukų ir skaudžių kančių pateisinimas ir apvainikavimas, moralinis palikuonių atpildas ir istorinis įprasminimas Kosciuškos, Mickevičiaus, Plioteraitės, Jasinskių, Stanevičių ir Mackevičių, Kalinauskų ir Sierakauskių, ir kitų dar reikšmingų ir brangių Lietuvos sūnų ir dukterų žygių.

Juk ir mūsų partizanų aštuonerių metų atkaklus priešinimasis rodo, kad Lietuvai buvo brangi Vilniuje Vasario 16-tą paskelbtoji laisvės ir nepriklausomybės ideja.

Šiemet minėdami Vasario 16-ją, minime 720 metų nuo pirmojo Lietuvos valstybės *de jure* pripažinimo (Šapoka, LI, 53 psl.), 53-čią Lietuvos nepriklausomybės atstatymo ir 31-ją vėl jos (dar žiauresnio negu caro laikais!) pavergimo sukaktį. Šia proga privalome susimąstyti ir pasiryžti vieningai, visomis jėgomis dėtis Tėvynės laisvinimo kovon, garsiai, ir drąsiai šaukti į pasaulio sąžinę ir reikalauti mūsų tautai ir valstybei grąžinti laisvę ir nepriklausomybę.

Kad vieningas darbas duoda geriausius mūsų sąlygose rezultatus, kad suderintas šauksmas greičiau pasiekia viešosios opinijos sferas ir galingųjų ausis, įsitikinome, kad ir tautiečio-kankinio, Simo Kudirkos, nesekmingai siekusio laisvės, žygiu ir jo byla.

ŽELIGOVSKIADA

KAZYS ALIŠAUSKAS

Kautynes prie Seinų pralaimėjus, vadų tarpe patylomis vyko ginčai ir kaltininkų ieškojimas. Užsienių Reikalų ministeris J. Purickis susipyko su Krašto Apsaugos ministeriu plk. ltn. K. Žuku, dėl derybų su lenkais Kalvarijoje nepasisekimo. Seinai buvo puolami, kai Užsienių Reikalų ministerio buvo sutartos derybos ir paliaubos.

Vyr. Karo vadas plk. ltn. K. Žukas, kaltino armijos vadą plk. ltn. K. Ladigą, nesugebėjimu vadovauti ir nugalėti lenkus. Plk. ltn. K. Ladiga kaltino plk. ltn. K. Žuką, kad jam nebuvo leista panaudoti visas turimas kariuomenės jėgas, taip kaip kad jisai rado reikalinga ir norėjo, todėl įteikė raportą ir atsistatydino. Tiksli plk. ltn. K. Ladigos pasitraukimo data nėra žinoma.

II divizijos vadas plk V. Grigaliūnas-Glovackis, tuoj po įvykusios nesekmės prie Seinų, buvo iškviestas į kariuomenės generalinį štabą Vilniuje. Diviziją perėmė generolas M. Katche. Divizijos štabas iš Seirijų persikėlė į Simną, kur rezidavo gen. M. Katche — Marijampolės grupės ir šio fronto vadas. Kariuomenės štabe plk. V. Grigaliūnas-Glovackis kaltino 5 pėst. pulko vadą kpt. K. Škirpą ir 6 pėst. pulko vadą plk. ltn. J. Butkų. Tenka manyti, kad būtų buvę kaltinami dar ir 2 pėst. pulko vadas mjr. J. Laurinaitis ir 8 pėst. pulko vadas mjr. J. Čaplikas, tačiau pastarųjų nebuvo, jiedu rugsėjo 22 d. pateko į lenkų nelaisvę. Pasiaiškinti, kpt. K. Škirpa nei plk. ltn. J. Butkus, nebuvo šaukiami.

Galop, visi buvę vyresnieji vadai: Vyr. Karo vadas plk. ltn. K. Žukas, armijos vadas plk. ltn. K. Ladiga ir II divizijos vadas plk. V. Grigaliūnas-Glovackis kaltino pulkų vadus ir jaunesniuosius vadus už tariamą įsakymų nevykdymą. Visi tie kaltinimai būdingi vien bendrais bruožais, originaliausias štai koks:

"Dalių vadų kritika savo viršininkų įsakymų, nenoras kovoti, tėvynės meilės trūkumas, nenoras eiti į Augustavo miškus, pilnas nenoras suprasti politikos reikalavimų." (Citata iš II divizijos vado plk. V. Grigaliūno-Glovackio reliacijos, apie tuometines kautynes, rugsėjo 2-22 dienos.)

Visi tie tarpusavio ginčai ir kaltininkų ieškojimas vyko patylomis — neviešai. Kesintasi buvo 6 p.p. vadą plk. ltn. J. Butkų patraukti teismo atsakomybėn, bet nebesuradus pagrindo — nusiraminta. Nei vienas iš vadovaujančių asmenų, nepatiekė konkrečių — tikrų duomenų, kad įsakymai būtų buvę nevykdomi. Vien tik bendri, lakoniški išsireiškimai. Nepatiekė jų nei tuomet, nei vėlesniais laikais.

Vyriausio štabo vieši pranešimai spaudoje aapie rugsėjo 22-25 kautynes prie Seinų, buvo labai santūrūs. Pranešama buvo tik kad lenkai "pradėjo pulti visu frontu ir teko pasitraukti" iš kai kurių gyvenviečių. Tačiau visuomenė greitai pajuto, kad būta nesekmės, — ji buvo susirūpinusi ir jaudinosi dėl Lietuvos ateities.

Greitai, ginčas dėl kaltininkų suradimo turėjo nurimti, nes pasijuto lenkų grėsmė prie Vilniaus. Ginčas buvo pamirštas ilgam laikui. Vėl iškilo tik 1937 m., tačiau, šį kartą viešai — spaudoje. J. Petruitis parašė ir išleido savo atsiminimų II tomą "Mūsų žygiai", kuriuose, patiekdamas kai kurią dokumentinę medžiagą, kaltino visus vyresniuosius vadus už nesekmę Augustavo miškuose ir prie Seinų, taipogi — gen. S. Žukauską už Vilniaus praradimą 1920 m. spalio 9 dieną. Gen. S. Žukauskas, per plk. ltn. A. Šimkų, teisinosi ir gynėsi; gen. K. Ladiga taipogi teisinosi. Tačiau, plk. V. Grigaliūnas-Glovackis ir plk. ltn. K. Žukas — tylėjo ir nieko nerašė. 1959 m. plk. K. Žukas JAV-se parašė ir išleido atsiminimų knygą "Žvilgsnis į praeitį", kurioje visą kaltę už nesekmę Augustavo miškuose ir prie Seinų suvertė K. Ladigai. Prelatas M. Krupavičius man pasakojo, kad V. Grigaliūnas-Glovackis irgi yra parašęs atsiminimus; jie nėra išleisti, skaityti neteko, manau, tačiau, kad taipogi kaip kad ir plk. K. Žukas, jis kaltins K. Ladigą.

Dokumentinė medžiaga ir liudininkų atsiminimai rodo kad: Krašto Apsaugos ministeris ir Vyr. Karo vadas plk. ltn. K. Žukas, armijos vadas plk. ltn. K. Ladiga ir II divizijos vadas plk. V. Grigaliūnas-Glovackis, planavo ir veikė 1920 m. rugsėjo mėn. sutartinai. Nuomonės pasikeitė ir išsiskyrė, kai tik 1920 m. rugsėjo 22 d. prie Seinų pralaimėjome kautynes.

Bendrai, detalių žinių apie kautynių užuomazgą Suvalkijoje trūksta.

APLINKYBĖS KURIOSE KILO ŽELIGOVSKIADA

Lenkai, turėdami žymiai didesnes jėgas, rugsėjo 22 d. prasiveržė per lietuvių gynimosi ribą, prie Seinų ir Kapčiamiesčio. Rugsėjo 23 d., lenkų kavalerijos dvi brigados (7 raitelių pulkai) perėjo Nemuną prie Druskininkų. Tiltą rado nesuardytą. Sutiko tik mažą lietuvių pasipriešinimą.

Lenkų pėstininkai, palikę vieną diviziją (4 pėst. pulkus) priedangai nuo lietuvių Seinų apy-

linkėje, susitelkė Beržininkuose ir nužygiavo Druskininkų link. Rugsėjo 24 d. lenkų pėstininkai (7 pulkai) perėjo Nemuną. Truputį vėliau šios jėgos buvo dar sustiprintos pėstininkais, artilerija ir kavalerija.

Perėję Nemuną, lenkai vykdė puolimą bendrąja Druskininkai - Pariečė - Nočia - Rodūnia - Lyda kryptimi.

Prie Pariečės, rugsėjo 24 d., lenkai sutiko gan stiprų pasipriešinimą. Čia buvo atvykęs 7 p.p., drauge su pulko vadu mjr. Vl. Rėklaičiu. 7 p.p. turėjo uždavinį, užimti poziciją ir ginti perėjimus per Nemuną, nuo Druskininkų iki Asužos ir t.t. Tačiau, 7 p.p. buvo įsakyta tai įvykdyti pavėluotai — tad nebesuspėjo. Lenkai užbėgo už akių, perėjo Nemuną pirmiau negu kad 7 p.p. atvyko. Į Pariečės gelžkelio stotį pirmiausia atvyko 7 p.p. III batalionas (kpt. V. Vitkauskas) ir tuojaus nužygiavo Asužos link, kaip kad buvo įsakyta. 7 p.p. I batalionas, atvykęs į Pariečės gelžkelio stotį, buvo lenkų užpultas. Kautynės rugsėjo 24 d. tęsėsi iki vėlyvo vakaro. Naktį į rugsėjo 25 d. lenkai Pariečę užėmė. 7 p.p. I batalionas pasitraukė, pradžioje į rytus, vėliau pasuko į šiaurę ir prisijungė prie savųjų. Tačiau, 7 p.p. III batalionas, nuo savųjų tapo atskirtas ir drauge su 2 p.p. 8 ir 9 kuopomis buvo priverstas trauktis į rytus. Traukėsi per Lydą, Ašmeną ir po 10 dienų žygio pasiekė Vilnių.

Toliau lenkų žygis iki Lydos vyko be didesnių kliūčių. Gardino miestas buvo lenkų supamas šiaurėje ir pietuose. Iš Gardino bolševikų raudonoji armija pasitraukė rugsėjo 26 d. be didesnio pasipriešinimo. Lenkai Gardiną užėmė rugsėjo 27 dieną. Lydą lenkai užėmė naktį iš rugsėjo 28 į 29 d., po gan sunkių ir nuostolingų kautynių. Kautynės vyko rugsėjo 27 ir 28 dienomis. Po šių kautynių rusai bolševikai traukėsi į rytus rodydami vis mažesnį pasipriešinimą. Lenkų ofenzyva pavyko.

Rygoje vykstančiose taikos derybose tarp Lenkijos ir Sovietų Rusijos delegatų, bolševikai darė nuolaidas, rodė palinkimą susitarti. Lenkijos kariuomenės pergalė karo lauke paveikė į derybų eigą. Įdomu kad, vykstant Rygoje deryboms, Lenkijos vyriausybė su savo delegacija Rygoje, palaikė ryšį (telefonu ir telegrafu) per Lietuvą nekliudoma. Pravažiuodavo ir paskiri asmenys — kurjeriai, lydimi Lietuvos vyriausybės skirtų pareigūnų, karių arba civilių.

J. Pilsudskio pergalė karo lauke prieš bolševikus buvo tikra. Jis disponavo kai kuriomis laisvomis jėgomis, rezervais. Tad, tuoj kautynėms prie Lydos pasibaigus, Pilsudskis pašaukė į savo būstinę generolą L. Želigovskį ir jam paslapčiomis įsakė ruoštis užimti Vilnių. Tai įvyko rugsėjo mėn. pabaigoje (29-30 d.). Pradžioje gen. L. Želigovskio žinion buvo duota lietuvių gudų divizija, kuri stovėjo Lydos apylinkėse. Vėliau buvo duota daugiau dalių, pėstininkų, kavalerijos ir artilerijos.

VARĖNOS KAUTYNĖS

Po rugsėjo mėn. 22 d. kautynių prie Seinų, Beržininkų ir Kapčiamiesčio, Suvalkijos fronto ruože didesnių kautynių daugiau neįvyko. Įvykdavo vien tik žvalgų susirėmimai. Lenkai laikėsi užėmę: Seinai, Beržininkai, Veisėjai, Kapčiamiestis, Leipalingis riboje. Vietomis buvo perėję maršalo Focho demarkacijos liniją, kuri tuo metu buvo dar vadinama — lordo Cursono linija.

2 p.p. likučiai telkėsi Alytuje. Pulką gan vykusiai tvarkė mjr. A. Valeiša, organizuodamas kuopas iš naujokų.

8 p.p. vadovavimą perėmė mjr. A. Liutermoza ir saugojo barą į pietus nuo Seirijų: Šlavantai, Paserninko ežeras, Zivulciškiai riboje.

5 p.p. saugojo barą prie plentų einančių į Seinus iš Seirijų ir iš Lazdijų. 3 ir 6 p.p. baruose didesnių pasikeitimų neįvyko.

II divizijos vadui plk. V. Grigaliūnui-Glovackiui išvykus į Vilnių, vadovavimą perėmė gen. M. Katche, šio fronto vadas. Divizijos štabas rugsėjo 23 d. jau buvo persikėlęs į Simną.

Lenkai, perėję Nemuną ir privertę bolševikus pasitraukti iš Gardino, atpalaidavo daugiau jėgų sutelktų Gardinui užimti. Jie jautėsi saugūs, netikėtumų nesitikėjo ir jų nebuvo. Rugsėjo 28-29 d. du jų pėstininkų pulkai buvo nukreipti Perlojaus ir Varėnos kryptimis, pro Marcinkonis, tikslu užimti Perlojų ir Varėną.

Įdomūs buvo veiksmai tuo metu 1 pėst. pulko. Rugsėjo 22-23 d. 1 p.p. dar stovėjo užėmęs ribą: Sabackinė - Vosyliškės - Rodūnia. Kai tik lenkai rugsėjo 23 d. perėjo Nemuną prie Druskininkų ir rugsėjo 24 d. įvyko kautynės prie Pariešės geležinkelio stoties, lenkų kavalerija pajudėjo Rodūnia kryptimi. 1 p.p. vadas, mjr. Vl. Skorupskis, nebelaukė nurodymų iš viršaus, bet pats sprendė ką turi daryti. Tuoj su pulku jis pasitraukė į Nočia - Rudnia - Ulos upelis ribą. Pirmuosius lenkų puolimus, rugsėjo 30 d. ir spalio 1 d. 1 p.p. atrėmė, bet lenkams sutelkus daugiau jėgų, buvo priverstas pasitraukti. Pasitraukė į Mergežeris - Derežnyčios upelis - Perlojus ribą ir vėl sustojo gintis. Grėsė pavojus Varėnos geležinkelio stočiai.

Rugsėjo 3 d. 1 p.p. buvo priverstas pasitraukti. Varėną užėmė lenkai. Varėnos geležinkelio stotyje, spalio 3 d., per neapdairumą, lenkams pakliuvo šarvuotas traukinys "Gediminas". Tačiau, traukinio tarnyba sugebėjo pabėgti. Šar-

---

Situacinis žemėlapis, 1:800,000 →

Panevėžys
Ukmergė
Vilkmergė
VILNIUS
Utena
Anykščiai
Rokiškis
Kupiškis
Biržai
Pasvalys
Kėdainiai
Šakiai
Kalvarija
Marijampolė
Prienai
Alytus
Varėna
Trakai
Molėtai
Ignalina
Zarasai
Visaginas
Šalčininkai
Švenčionys
Ignalina
Lentvaris
Elektrėnai
Kaišiadorys
Jonava
Kėdainiai
Raseiniai
Šilalė
Tauragė
Šilutė
Klaipėda
Palanga
Mažeikiai
Telšiai
Plungė
Kretinga
Skuodas
Joniškis
Šiauliai
Radviliškis
Pakruojis
Naujoji Akmenė

vuotas traukinys buvo mūsų geležinkelių dirbtuvėse Kaune pagamintas.

Kariuomenės vadovybė iš Suvalkijos pasyvaus baro 6 p.p. perkėlė į dešinįjį Nemuno kranto aktyvųjį barą. Spalio 1 d. 6 p.p. atvyko į Nedzingę. Dviem dienoms praslinkus į Varėnos barą atvyko 3 p.p., kuris buvo nukreiptas Varėnos link.

6 p.p. gynimosi barą perėmė saugoti 5 p.p. Pulko vadovietė įsikūrė Lazdijuose. 3 p.p. pakeitė 10 p.p.

Pribuvus daugiau jėgų, buvo nuspręsta pulti ir atsiimti Varėną, miestelį ir geležinkelio stotį. Puolimas prasidėjo spalio 4 d. ir apie 12 val. buvo užimtas Varėnos miestelis. Lenkai kontratakavo ir pavakarėje privertė mūsiškius pasitraukti iš miestelio. Puolama buvo: 6 p.p. — Perlojaus kryptimi; 3 p.p. — centre, Varėnos kryptimi; 1 p.p. kairėje — Varėnos kryptimi, saugojant kairįjį sparną. Spalio 5 d. puolimo metu žuvo 3 p.p. bataliono vadas vyr. ltn. T. Šostakas.

Puolimo metu aktyviai reiškėsi mūsų aviacija. Vienas lėktuvas buvo priverstas nusileisti lenkų pusėje. Žuvo ltn. J. Kumpis ir buvo sunkiai sužeistas ltn. J. Pranckevičius.

Tautų Sąjungos kontrolės komisija Suvalkuose pasiūlė sustabdyti abiejų pusių karo veiksmus Varėnos rajone. Karo veiksmai buvo sustabdyti spalio 5 dieną. Varėna tebeliko lenkų pusėje. Nors veiksmai buvo sustabdyti, tačiau lenkai vis šaudė ir puolė Varėnos apylinkėje kai kurias mūsų pusėje esančias gyvenvietes, Biekšių ir Bartelių kaimus.

Spalio 6 d. lenkai didelėmis jėgomis puolė mūsų sargybas esančias į rytus nuo Eišiškių ir tarp geležinkelio linijų Vilnius - Lyda ir Vilnius - Maladečina. Mūsų sargybos pasitraukė. Lenkai kai kuriose vietose perėjo Šalčios upelį ir užėmė: Butrimonys, Gerviškės, Benekainys ir Kaulėliškės. Pasitraukusios lietuvių sargybos užėmė Stasylos geležinkelio stotį ir eilę kaimų prie Šalčininkėlių ir Toboriškės.

Šiuo mažu puolimu gen. L. Želigovskis pasistengė užimti išeities ribą tikrajam puolimui, t.y., prieiti kiek galima arčiau, kad paskui, puolant vienu šuoliu, greitai užimtų Vilniaus miestą. Tad gen. L. Želigovskio karo veiksmų pradžia reikia laikyti spalio 6 d. bet ne spalio 8 dieną.

Kaip kad liudija 1920 metų Vyriausiojo štabo pranešimai (žiūr. 1930 m. *Karys* Nr. 40-41, psl. 786), kariuomenės vadovybė žinojo, kad lenkai yra sutelkę gan dideles jėgas Varanavas - Benekainys apylinkėje, tačiau nieko nedarė ir šio baro, kuris buvo silpnai pridengtas, nesustiprino, tenka manyti, dėlei šių priežasčių: jėgų turėta maža; antra vertus, tikėtasi buvo, kad derybos Suvalkuose baigsis pastovia taika.

DERYBOS SUVALKUOSE IR SUVALKŲ SUTARTIS

Į Suvalkus delegacijos suvažiavo rugsėjo 29 d. Derybos prasidėjo rugsėjo 30 dieną. Lietuvių delegaciją sudarė: V. K. Čarneckis, B. K. Balutis, M. Biržiška, gen. M. Katche ir majoras A. Šumskis. Iš lenkų pusės — plk. M. Mackiewicz, Užsienių Reikalų ministerijos atstovas J. Lukaszewicz ir kiti (pavardės nežinomos). Delegacijų pirmininkai buvo kariai: lietuvių gen. M. Katche ir lenkų plk. M. Mackiewicz, kilimo iš Lietuvos — nuo Ūdrijos ir gerai kalbąs lietuviškai, bet labai lietuvių nemėgstąs. Derybose pirmininkai mažai reiškėsi, kalbėjosi ir derybas vedė visi kiti delegatai. Derybų eigą sekė Vakarų sąjungininkų atstovai-karininkai — anglas, italas ir amerikietis. Į derybų eigą jie nesikišo. Didelę įtaką deryboms turėjo Tautų Sąjungos Kontrolės komisijos pirmininkas, plk.Chardigny, prancūzas, gerai mokąs kalbėti rusiškai. Jis buvo labai judrus.

Pirmame posėdyje lietuvių delegacija pareikalavo sustabdyti karo veiksmus ištisai, kur tik susiduria Lietuvos kariuomenė su Lenkijos kariuomene. Lenkijos atstovai nesutiko. Tuomet Lietuvos atstovai pareiškė, kad daugiau nėra kas veikti. Tuomet Lenkijos atstovybė sutiko sustabdyti karo veiksmus, bet tik Suvalkijoje, t.y. nuo Rytprūsių sienos pagal demarkacijos liniją iki Nemuno. Rytiniame krante Nemuno atsisakė sustabdyti karo veiksmus. Pavakarėje, rugsėjo 30 d., buvo duotas įsakymas sustabdyti karo veiksmus Suvalkijoje. Pirma vykę maži žvalgų susirėmimai, po rugsėjo 30 d. liovėsi, buvo ramu. Netrukus, tačiau, dar deryboms Suvalkuose vykstant, lenkai puolė ir užvirė arši kova dėl Varėnos ir Perlojaus.

Spalio 4 d. Tautų Sąjungos Kontrolės komisijos pirmininkui plk. Chardigny pasiūlius, buvo sutartos paliaubos ir Varėnos rajone. Varėnos geležinkelio stotis buvo palikta lenkams, kitaip lenkai nesutiko toliau tęsti derybų. Paliaubos turėjo prasidėti spalio 5 dieną, lietuviai savo puolimą Varėnai atsiimti sustabdė.

Tolesnėse derybose, Lietuvos delegacijai primygtinai reikalaujant, kad būtų sustabdyti karo veiksmai ištisai, kur tik susiduria lietuvių ir lenkų kariuomenės, galop, buvo susitarta ir nustatyta dalinai sena, dalinai nauja demarkacijos linija:

1. Nuo Rytprūsių sienos iki Nemuno, linija kurią yra nustačiusi Augščiausioji Taryba 1919 m. gruodžio 8 d. (vadinama Maršalo Focho) nutarimu; toliau, Nemuno tekme ligi įtekant į jį Gravės upeliui; toliau Gravės upeliu ligi perkertant Merkinės - Ratnyčios plentą; toliau, tiesia linija ligi Skroblio upelio įtakos Merkio upėn; toliau, Merkio upe ligi Derežnicos upelio įtakos

į ją; toliau, Derežnicos upeliu, perkertant Vilniaus - Varėnos geležinkelį, du kilometru į šiaurės rytus nuo Varėnos stoties; toliau, keliu per Bartelius, Kinčius, Naujadvarį, Eišiškes, Paditvę ir Bastūnų stotį, paliekant kelius ir Bastūnų stotį lenkų rankose. Į rytus nuo Bastūnų stoties lenkai atsisako derėtis kol dar vyksta lenkų su bolševikais karo veiksmai.

2. Karo veiksmai sutarta sustabdyti pagal sutartąją demarkacijos liniją.

3. Susitarta dėl lietuvių traukinių perleidimo per Varėnos geležinkelio stotį.

4. Lenkai sutiko pasikeisti karo belaisviais.

5. Sutartis pradeda veikti 1920 m. spalio 10 dieną ir galioja ligi galutino visų Lietuvos ir Lenkijos ginčijamų teritorinių klausimų išsprendimo.

Abi delegacijos derybų metu palaikė artimą kontaktą su savo vyriausybėmis.

Spalio 6 d. J. Pilsudskis priėmė lenkų delegaciją, kuri vedė derybas su lietuviais Suvalkuose, ir sutiko kad sutartis būtų Suvalkuose pasirašyta (žiūr. Karol Leskowiec, Litwa a Polska, Londyn 1941 r. psl. 17).

Sutartis buvo pasirašyta spalio 7 d., 5 val. ryto. Lietuvos vyriausybė apie tai tuoj sužinojo ir spauda paskelbė visuomenės žiniai.

Deryboms Suvalkuose vykstant, Tautų Sąjungos Kontrolės komisijos pirmininkui plk. Chardigny reikalaujant, buvo atskirai sutarta atitraukti savo kariuomenes Suvalkijoje, po 6 kilometrus atgal nuo demarkacijos (Cursono) linijos. Tuo būdu Suvalkijoje buvo sudaryta 12 km pločio neutrali zona. Kariuomenės, lietuvių ir lenkų, pasitraukė iki spalio 9 dienos. Tikimasi buvo, kad vėliau bus pravesta neutrali zona ir rytinėje Nemuno pusėje, taipogi, Tautų Sąjungai tarpininkaujant, bus nustatyta linija ir į rytus nuo Bastūnų geležinkelio stoties.

PASIKEITIMAI VADŲ TARPE

Armijos vadui plk. ltn. K. Ladigai atsistatydinus (tiksli data nėra žinoma) reikėjo skirti kitą armijos vadą. Buvo pasiūlyta gen. S. Žukauskui; pastarasis atsikalbinėjo motyvuodamas, kad nebegalįs, nes jo, vado, autoritetas yra sumenkintas, kadangi jis buvo kaltinamas "lenkomanija". Vyriausybei nepavykus jį įkalbėti, į jį kreipėsi įtakingų asmenų delegacijos, viena buvusi vien moterų (Taip man pasakojo kpt. Vl. Kurkauskas, kuris tuo metu buvo Vilniaus miesto komendantas). Galop, jis sutiko. Nėra žinios kurią dieną gen. Žukauskas perėmė ir pradėjo eiti armijos vado pareigas, tačiau žinoma, kad spalio 6 d. jis buvo jau armijos vadu. Vyriausiu Karo vadu pasiliko, kaip kad ir buvęs, Krašto Apsaugos ministeris plk. ltn. K. Žukas.

Tuo metu, t.y., spalio 5-6 d. Lietuvos kariuomenė, štai, kaip buvo išsidėsčiusi: 10 p.p., štabas Kalvarijoje, saugojo barą nuo Rytprūsių sienos ir plentą iš Kalvarijos į Suvalkus; 5 p.p., štabas Lazdijuose, saugojo barą abipus Galadusio ežero; 8 p.p., štabas prie Seirijų, saugojo barą nuo Šlavantų iki Nemuno. Rezerve, 2 p.p., kuris iš Alytaus buvo perkeltas į Krosną. Šio baro, nuo Rytprūsių sienos iki Nemuno, vadas buvo gen. M. Katche, štabas stovėjo Simne.

Į rytus nuo Nemuno: 6 p.p. Nedzingėje, nukreiptas Perlojaus kryptimi; 3 p.p. prie Varėnos — abipus plento; 1 p.p. į šiaurę nuo Varėnos, kairėje 3 p.p. Šiam fronto barui vadovavo plk. ltn. Ignas Musteikis III divizijos vadas, vadovietė Alytuje (persikėlė iš Kalvarijos spalio 1 ar 2 d.).

Vilniuje buvo I divizija, vadovietė Vilniuje, divizijos vadas — gen. St. Nastopka. Jo žinioje buvo 4, 7 ir 9 p. pulkai.

7 p.p., po nesekmės prie Druskininkų ir Pariečės, rinkosi Vilniuje. 7 p.p. III batalionas į Vilnių atvyko per Lydą, labai suvargęs, bet mažai nukentėjęs. Pulkui reikalingas buvo ilgesnis poilsis.

4 p.p. stovėjo ir saugojo barą priekyje gen. L. Želigovskio rinktinės. Pagrindinė pozicija: Jašiūnai - Rudninkai, prie Merkio upės. Sargybos stovėjo: Stasylos - Šalčininkėliai - Toberiškės riboje.

9 p.p. buvo labai plačiai išsisklaidęs. Vienas batalionas stovėjo Vilniuje, vienas saugojo barą nuo lenkų drauge su 4 p.p. ir dar vienas veikė Švenčionių apylinkėje.

Raitelių pulkas veikė paskirais eskadronais, viso buvo 4 eskadronai. Spalio mėn. buvo stengiamasi pulką sutelkti Vilniaus apylinkėse.

Artilerijos turėjome mažai ir dar 3 baterijų netekome kautynėse prie Seinų rugsėjo 22 d. Baterijos buvo skaldomos ir paskirstomos pulkams būriais.

Išvadoje tenka pasakyti, kad Lietuvos kariuomenės išdėstymas Vilniui ginti, buvo labai neparankus. Kariuomenę sutelkti Vilniui ginti trumpu laiku buvo neįmanoma. II divizijos vadas plk. V. Grigaliūnas-Glovackis buvo atleistas. Jo vietoje buvo paskirtas gen. V. Galvydis-Bikauskas, kuris tuo metu buvo Steigiamojo Seimo narys. Divizijos štabas iš Simno buvo perkeltas į Kauną. 2 p. pulką, mjr. J. Laurinaičiui patekus į nelaisvę, tvarkė mjr. K. Valeiša. Spalio 3 ar 4 d. Krosnoje pulką perėmė mjr. J. Petruitis, Kr. Apsaugos ministeriui įsakius. 5 p.p. vadu tapo paskirtas mjr. J. Zubrys. 8 p.p. vadu buvo paskirtas mjr. A. Liutermoza. Generalinio štabo viršininko pareigose pasiliko gen. štabo plk. K. Klešcinskis.

Spalio 7 diena visame fronte buvo rami. Vyriausias štabas pranešė, kad tą dieną lenkų žval-

gai buvo pasirodę prie Ašmenėlės ir kad lenkų artilerija apšaudė Šalčininkų miestelį. Tas vyko kairiajame sparne į rytus nuo Bastūnų, tad jokios reikšmės nebuvo priduota. Tą pat dieną Vyriausias štabas paskelbė, kad pasirašyta lietuvių-lenkų sutartis Suvalkuose. Pranešime buvo paskelbta ir nustatytoji demarkacijos linija. Pabaigoje pranešimo pridėta kad: "Šia sutartimi lenkai pasižada lietuvių nepulti."

NETIKĖTAS GEN. L. ŽELIGOVSKIO PUOLIMAS

Sąlygos avantiūrai buvo palankios. Lenkų su bolševikais frontas slinko vis toliau nuo Vilniaus į rytus. Derybos lenkų su bolševikais Rygoje vyko sėkmingai. Preliminarinė lenkų su bolševikais taikos sutartis buvo pasirašyta spalio 12 dieną. Laisvų jėgų J. Pilsudskis turėjo pakankamai daug, tad rizikavo pasinaudoti proga. Rugsėjo 29 ar 30 d. J. Pilsudskis su gen. L. Želigovskiu buvo aptarę "sukilimo" ir žygio į Vilnių metmenis. Spalio 1 d. prasidėjo lenkų kariuomenės dalių žygiui į Vilnių telkimas. Spalio 2 d. J. Pilsudskis apžiūrėjo lietuvių-gudų diviziją skirtą žygiui į Vilnių, tačiau, niekam apie tai nebuvo sakoma. Laikoma buvo griežtoje paslaptyje net ir nuo savų dalių vadų, iki pat paskutinės dienos. Gen. L. Želigovskis iš jam skirtų dalių sudarė: dvi pėstininkų brigadas Varanavas - Benekainys apylinkėje ir vieną mišrią majoro Koscialkovskio rinktinę Eišiškių apylinkėje. Viso, žygio pradžioje gen. L. Želigovskis savo valdžioje turėjo: 16 pėstininkų batalionų, 5 kavalerijos eskadronus, 36 lauko patrankas, 8 sunkias patrankas, 139 kulkosvaidžius ir keletą šarvuočių. Vėliau, Vilniaus miestą užėmus, Želigovskio kariuomenė buvo sustiprinta, kavalerija ir pėstininkais, bet daugiau kavalerija, taip kad suorganizavo dvi kavalerijos brigadas.

Spalio 7 d. gen. L. Želigovskis išleido operatyvinį įsakymą, kad viskas turi būti paruošta žygiui iki spalio 8 d. 6 val. ryto. Sužinoję apie žygį, kai kurie karininkai, ypatingai artileristai, pareiškė nepasitenkinimą, jog jie nenori būti "maištininkais". Nepasitenkinimas buvo stiprus, ir Želigovskis turėjo apie tai pranešti J. Pilsudskiui. J. Pilsudskis į šį reikalą tiesioginiai kištis nenorėjo, tad pavedė generolui Sikorskiui. Naktį 7 į 8 d. gen. Sikorskis atvyko į Varanavą ir paaiškino, kad tai yra politinis manevras, daromas su Vyriausio karo vado žinia ir kad "tai reikia atlikti". Karininkai nurimo ir gen. L. Želigovskis įsakė operatyvinį įsakymą vykdyti. Kareiviams nieko nebuvo aiškinama ir sakoma. Tokias žinias suteikė kpt. Waligóra (žiūr. Mūsų Žinynas Nr. 79, "Kaip Želigovskis užėmė Vilnių", vertimas). Tačiau, vargiai tuo kpt. Waligóros aiškinimu galima tikėti, kad tai buvo vien garbės, — nenoras būti "maištininkais", reikalas. Yra iš seno visiems žinoma, kad daugelis lenkų inteligentų simpatizuodavo lietuviams, draugaudavo, tad tenka manyti kad buvo ir tokių, kurie nepanorėjo galutinai lenkų su lietuviais santykių pagadinti.

Žygį gen. L. Želigovskis pradėjo kaip buvo savo įsakyme nurodęs. Prasidėjus žygiui, spalio 8 d. Želigovskis išleido įsakymą "Viduriniosios Lietuvos kareiviams ir gyventojams". Paskelbė, kad sudaroma "Vidurinioji Lietuva" ir pasiskelbė "Viduriniosios Lietuvos vyriausiu karo vadu".

Priekinės saugos, lietuvių sargybų liniją, lenkai lengvai perėjo, bet prie Merkio upės, kur buvo lietuvių pagrindinė pozicija, lenkai sutiko stiprų lietuvių pasipriešinimą.

VILNIAUS MIESTO GYNIMAS IR PASITRAUKIMAS

Gen. L. Želigovskio puolimas buvo didžiulė staigmena lietuviams. Gen. S. Žukauskas rado Lietuvos kariuomenės dislokaciją tokiame stovyje, kad trumpu laiku negalėjo sutelkti didesnių jėgų Vilniaus gynimui. Panaudojo tik Vilniaus apylinkėje esančius 4, 7 ir 9 pėst. pulkus, kurie buvo nepilnos sudėties. Viso ten tuo metu buvo: 7 pėst. batalionai, 2 lauko artilerijos baterijos ir 3 kavalerijos eskadronai. Pozicija prie Rudninkų, Jašiūnų ir Turgelių, pagal Merkio upę — 25 kilometrai į pietus nuo Vilniaus miesto, buvo užimta mažomis jėgomis. Lenkų puolimui prasidėjus, gen. S. Žukauskui įsakius, kar. J. Variakojis paskubomis geležinkeliu pasiuntė dar vieną batalioną į šį gynimosi barą. Tad prie Merkio upės pozicijoje Vilnių gynė: du pėst. batalionai 4 pėst. pulko, vienas batalionas 9 p. pulko, 1 raitininkų eskadronas ir 1 lauko baterija.

Gen. S. Žukauskas tuoj gavo žinią, kad lenkai pradėjo puolimą į vakarus ir į rytus nuo geležinkelio linijos Vilnius - Lyda. Jis nusprendė ginti Vilnių. Tai buvo gen. S. Žukausko pirmas sprendimas ir įsakymas. Jis sudarė antrą gynimo liniją pagal Vokės upelį: Baltoji Vokė - Barkiškės - Dusinėliai - Daržininkai - Grigaičiai. Ši pozicija yra 10-12 kilometrų nuo Vilniaus miesto. I divizijos vadui gen. St. Nastopkai jis įsakė tuojau šią poziciją užimti.

Vidudienyje, spalio 8 d., gen. S. Žukauskas gavo daugiau žinių apie priešo jėgas ir puolimo kryptis. Jis suprato, kad lenkai vykdo didelį puolimą, jų užsimojimai yra dideli, ne vien tik Vilniaus miestas. Todėl, jis pakeitė sprendimą ginti Vilnių, nepakartodamas rugsėjo 22 d. klaidos, nepririšo dalių ir dalinių prie vietos ir nesuvaržė viršininkų iniciatyvos. Leido dalių vadams spręsti ir veikti savistoviai. Tą pat dieną 14 val. jis įsakė:

I divizijos vadui gen. St. Nastopkai (4, 7 ir 9 pėst. pulkai) gavus įsakymą trauktis į šiaurę per Viliją ir užimti poziciją Riešė - Papiškės riboje (10-12 km į šiaurę nuo Vilniaus);

III divizijos vadui užimti ir gintis: Valkininkai - Jurgelionys - Ligainės - Vokė, riboje.

Jeigu priešas toliau pultų ir nebūtų galima laikytis, gen. St. Nastopkai trauktis keliu Maišiagala - Širvintai ir mjr. Ig. Musteikiui tarp geležinkelių Vilnius - Kaunas ir Varėna - Alytus. Taip ir buvo vykdoma.

Generaliniam štabui įsakė iš Vilniaus persikelti į Kauną. II divizijai nebuvo duotas uždavinys nes ji stovėjo Suvalkijoje, kur frontas su lenkais buvo pasyvus.

Prasidėjo Vilniaus miesto evakuacija. Nuotaika visų lietuvių buvo nejauki. Visi suprato, kad grėsmė yra reali ir didelė. Jokio nurmėjimo bei priekaištų vyriausybei ir gen. S. Žukauskui neteko girdėti, jų nebuvo.

Lenkai puolė keleriopai didesnėmis jėgomis, negu kad mūsų buvo Jašiūnai - Rudninkai riboje. Gen. L. Želigovskio armijos sparnus saugojo lenkų reguliarinė kariuomenė (nepriklausanti "maištininkams"), tad jo jėgos galėjo puolimą vykdyti sutelktomis jėgomis — koncentriškai.

Spalio 8 d. apie 16 val. lenkai perėjo Merkio upę, tebeliko neužimti tik Jašiūnai kur karn. J. Vidugiris (4 pėst. pulko bataliono vadas) stipriai priešinosi. Vakarop jis pasitraukė. Lenkai nakvojo Parudaminys - Papiškės riboje. Lietuviai pasitraukė į sekančią ribą ir ruošėsi gintis.

Spalio 9 dieną vyko kautynės sekančioje riboje. Lenkai turėdami jėgų persvarą apėjo mūsų pozicijų sparnus ir privertė pasitraukti. Vidudienyje lietuviai paliko Vilniaus miestą. Kai kurios kariuomenės dalys pasitraukė aplenkdamos miestą. Mieste kautynių nebuvo. Apie 15 val. lenkų priekinės dalys priėjo prie miesto ir netrukus miestą užėmė.

Išvykstant iš Vilniaus, miesto valdymas buvo patikėtas prancūzų karinės misijos viršininkui plk. Reboul. Jo žinioje buvo palikta viena kuopa kareivių. Prie prancūzų karinės misijos buvo prikomandiruotas Krašto Apsaugos ministerijos atstovas, karin. R. Liormonas. Netrukus, po keletos dienų, jis parvyko į Kauną.

Užėmęs Vilnių gen. L. Želigovskis paskelbė spaudoje ir per radio, kad sudaręs "Vidurinę Lietuvą"; kad yra sudaryta vykdomoji komisija "Vidurinės Lietuvos" teritorijai valdyti; kad vykdomoji komisija nepripažįsta Lietuvos (Kauno) vyriausybės ir kad bus sušauktas Vilniuje seimas. Gen. L. Želigovskis pasiliko Vyriausiu Karo vadu. Tą pačią dieną lenkų generalinis štabas per Varšušvos radio paskelbė žinią:

"Gen. Želigovskis, nepaisydamas sudarytos lenkų-lietuvių sutarties dėl demarkacijos linijos, savo atsakomybe paėmė Vilnių" (žiūr. J. Petruitis, Laisvę ginant, psl. 193).

Nors Lenkija iš karto paskelbė kad Želigovskis esąs maištininkas, tačiau, laikė jį savo globoje ir teikė jam, kaip medžiaginę, taip ir teisinę bei politinę paramą.

Želigovskio žygis buvo netikėtas, ne tik lietuviams, bet ir Vakarų Europos politikams, kurie stengėsi stabilizuoti Lietuvos-Lenkijos santykius. Jie pasmerkė Želigovskio avantiūrą, stengėsi konfliktą likviduoti, tačiau, nepavyko, nes jėga dominavo.

KARIUOMENĖS DIDINIMAS

Dar rugpjūčio mėnesį (1920 m.) buvo pašaukta į kariuomenę nežymus kiekis vyrų, rugsėjo mėn. buvo pašaukta jau didesnis kiekis. Kariuomenė, nors ir pavėluotai, buvo didinama.

Šaukiant naujokus į kariuomenę įvyko nesusipratimų. Vyriausybė ir, berods, Steigiamasis Seimas gavo skundų, kad gydytojai paliuosuoja nuo karo tarnybos sveikus vyrus. Nors tai buvo melas, bet kai kurie vyriausybės pareigūnai tuo patikėjo. Tas labai supykino gydytojus patriotus ir jie pradėjo imti visus į kariuomenę kurie tik buvo pašaukti. Taip, kariuomenės dalys gavo daug nesveikų vyrų su kuriais nežinojo ką daryti. Ligoti vyrai apsunkindavo kariuomenės dalis, ypatingai žygio metu. Šis reikalas buvo sutvarkytas tik kovoms su lenkais pasibaigus. Nesveiki vyrai buvo paliuosuoti.

Spalio mėn. buvo steigiamos naujos kariuomenės dalys. Kavalerijos turėjome labai maža, vos tik vieną pulką. Spalio mėn. 1 d. buvo įsteigtas 3 dragūnų Geležinio Vilko pulkas, tačiau, vis dar privačia Steigiamojo seimo nario kpt. L. Natkevičiaus iniciatyva. Kariuomenės vadovybė naujas kariuomenės dalis pradėjo steigti vėliau, kai Vilnius buvo jau prarastas.

Spalio 14 d. buvo įsteigtas 11 pėst. Vilniaus pulkas. Vadu paskirtas mjr. J. Skorulis. Spalio 12 d. buvo įsteigtas 12 pėst. Kauno pulkas. Vadu paskirtas mjr. V. Šaudzis. Tą pat dieną buvo įsteigtas 13 pėst. savanorių pulkas. Pulką organizavo kpt. K. Škirpa.

Spalio 30 d. buvo įsteigtas 2 ulonų L. K. Birutės pulkas. Pulko vadu paskirtas plk. Pr. Jackevičius.

Lygiagrečiai buvo didinama artilerija, steigiant baterijas ir sustiprinti karo technikos daliniai — priemonėmis ir žmonėmis.

Visa tai buvo daroma, deja, pavėluotai. Išsivystyti pilnai naujos kariuomenės dalys nebesuspėjo. Tačiau, reikšmės jos turėjo, nes jų steigimas atsiliepė į kovų eigą fronte su lenkais. Žymiai didesnė reikšmė būtų turėta, jeigu tai būtų porą mėnesių anksčiau padaryta. Rašytojas mjr. P. Ruseckas savo knygoje "Savanorių žygiai" už

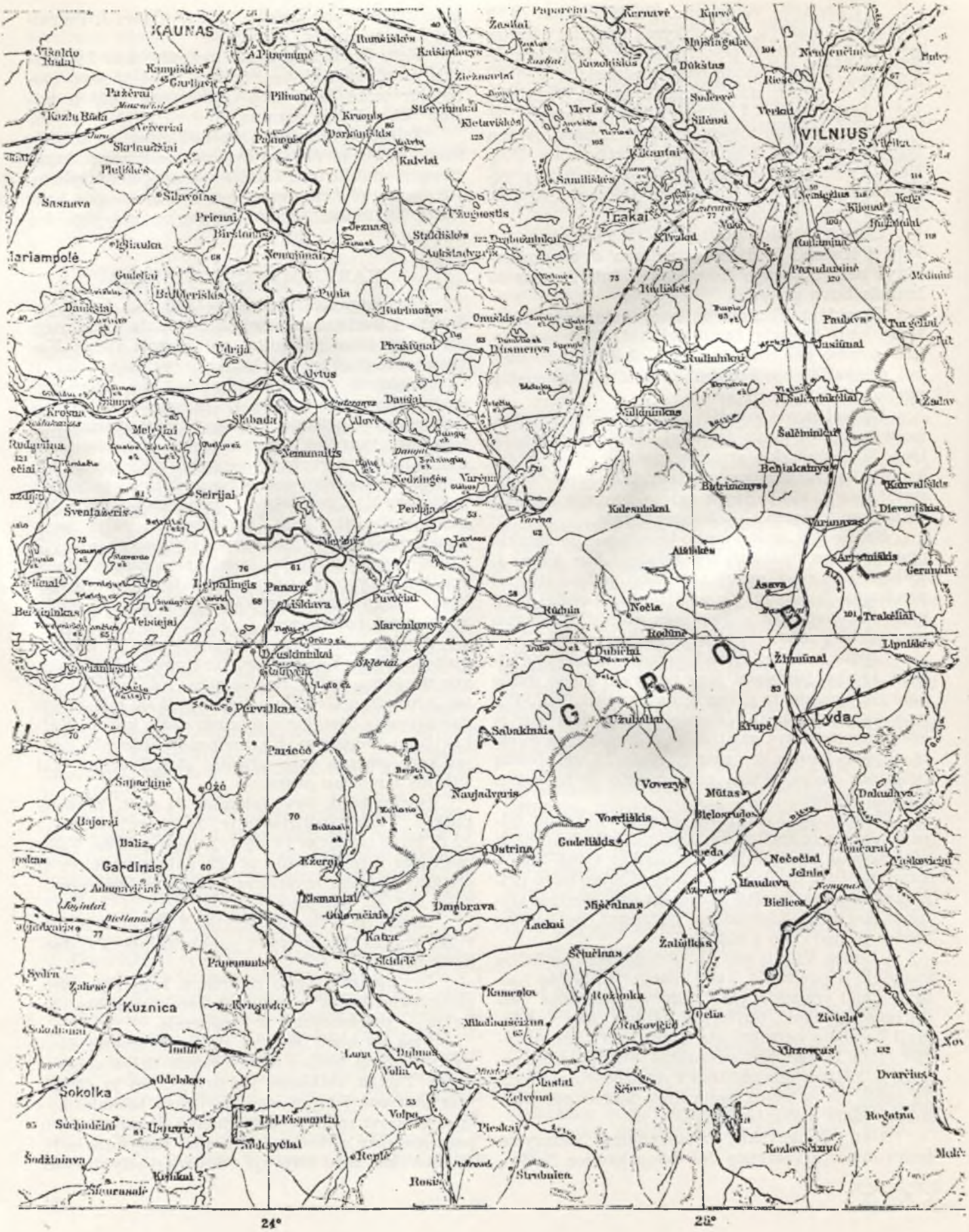
KAUNAS
VILNIUS
Trakai
Lyda
Gardinas
Kuznica
Sokolka
Seirijai
Kalvarija
Marijampolė
Alytus
Druskininkai
Varėna
Eišiškės
Šalčininkai
Švenčionys
Ignalina
Dieveniškės
Lentvaris
Nemenčinė
Naujadvaris
Dubičiai
Sabonys
Merkinė
Perlojė
Daugai
Simnas
Veisiejai
Lazdijai
Seirijai
Krosna
Rudamina
Pilviškiai
Vilkaviškis
Kybartai
Virbalis
Šeštokai
Kapsukas
Suwałki
Augustów
Grodno
Lida
Baranovičy
Volkovysk
Slonim
Ostrina
Gudeliškis
Mūtas
Voverys
Lavoriškės
Dainava
Nemajūnai
Prienai
Birštonas
Jiezno
Kaišiadorys
Žiežmariai
Elektrėnai
Kietaviškės
Pabradė
Švenčionėliai
Ignalina
Dūkštas
Salčininkai
Varėna
Merkinė
Perlojė
Daugai
Alytus
Druskininkai
Lazdijai
Seirijai
Sudervė
Šilėnai
Riešė
Nemenčinė
Paberžė
Kernavė
Kuvė
Majšiagala
Rumšiškės
Žasliai
Paparčiai
Vievis
Kalviai
Samiliškės
Trakai
Rūdiškės
Paluknys
Onuškis
Pivašiūnai
Dusmenys
Ruliūnai
Jasiūnai
Paulava
Turgeliai
Varėnava
Kalesninkai
Aišiškės
Asava
Nočia
Rodūnė
Dubičiai
Žiūrinai
Lipniškės
Krupė
Užubaliai
Sabonys
Naujadvaris
Vovoriškis
Gudeliškis
Ostrina
Lavoriškės
Mūtas
Belosrudos
Nočiai
Jelnia
Haudava
Bielica
Mišeliai
Dainava
Lacki
Ratnyčia
Žalūdkas
Šeštokai
Kamenka
Rožanka
Orlia
Ziotelė
Dvarčius
Rogatnia
Kozlovščizna
Mastai
Volpa
Pieskai
Rosis
Strabulica
Sidzikauka
Kuznica
Sokolka
Odelskas
Suchindžini
Ušpurvis
Šodžiainava
Krikliai
Sidzikauka
Ratnyčia
Dubnas
Volia
Lunia
Kamenka
Rožanka
Orlia
Ziotelė
Dvarčius
Rogatnia
Kozlovščizna
Mastai
Volpa
Pieskai
Rosis
Strabulica
Sokolka
Kuznica
Gardinas
Lyda
Eišiškės
Varėna
Merkinė
Perlojė
Daugai
Alytus
Druskininkai
Lazdijai
Seirijai
Kalvarija
Marijampolė
Vilkaviškis
Kybartai
Virbalis
Šeštokai
Kapsukas
Suwałki
Augustów
Grodno
Lida
Baranovičy
Volkovysk
Slonim
24°
25°

šį pavėlavimą labai pyksta, kaltina vyriausybę ir kariuomenės tuometinę vadovybę. Rašo: "jeigu trūko pinigų, mes (reiškia kariai) galėjome kelis mėnesius pragyventi be algų, kaip kad 1919 m. buvo."

KOVOS SU LENKŲ GEN. ŽELIGOVSKIO KARIUOMENE

Užėmęs Vilnių Želigovskis stengėsi išplėsti "Vidurinės Lietuvos" teritorijos plotą, o jeigu pavyktų, tai užimti ir visą Lietuvą. Jis sulaukė paspirties, naujų dalinių — ypatingai daug kavalerijos, kurios sudarė 2 brigadas.

Spalio 10 d. lenkai užėmė Švenčionis. Pabradė buvo jau anksčiau užimta. Spalio 11 d. lenkai užėmė Nemenčinę. Tą pat dieną įvyko susirėmimas su lenkais prie Švenčionėlių, lietuviai, tačiau, atsigynė ir išsilaikė Švenčionėliuose.

Spalio 10 ir 11 d., centre, I ir III divizijos baruose, vyko vien žvalgų susirėmimai. Didesnių kautynių neįvyko.

Susidarė du fronto barai. Vienas į šiaurę nuo Neries upės, dešiniajame krante, kur vadovavo I divizijos vadas gen. St. Nastopka. Jo vadovietė kilnojosi pagal kelią: Vilnius - Maišiagala - Širvintai, Ukmergė. Antrasis — į pietus nuo Neries, kairiajame upės krante. Ten vadovavo III divizijos vadas mjr. Ig. Musteikis. Jo vadovietė persikėlė iš Alytaus į Kaišiadoris. Čia III divizijos vadovietė prastovėjo ilgą laiką, net ir kovoms su lenkais pasibaigus.

Skiriamoji linija buvo Neries vaga.

Kairėje, I divizijai priklausė baras, nuo Neries upės iki susitikimo su latviais Zarasų apylinkėje. Dešinėje, III divizijai priklausė baras nuo Neries upės į pietus, per Valkininkus, Varėną, Merkio upe iki Nemuno.

II divizijos baras Suvalkijoje buvo pasyvus, pravedus 12 kilometrų neutralią zoną čia buvo ramu. Tad, čia esančios II divizijos kariuomenės dalys buvo perkeliamos į aktyvų frontą. Vienos buvo perduodamos I kitos — III divizijos vadų valdžion. Spalio 5-7 d. buvo perkeltas 5 p.p., o spalio 12-15 d. buvo perkeltas 10 p.p. į rytinį Nemuno krantą. Abudu pulkai perėjo III divizijos vado valdžion. Spalio 24-29 d. tapo perkeltas 2 p.p. ir lapkričio 17-20 d. 8 p.p. į Ukmergės barą, I divizijos vado valdžion.

Marijampolės grupės štabas, esantis Simne, dar spalio mėnesį persikėlė į Kauną ir buvo išformuotas.

II divizijos štabas ir vadas (gen. V. Galvydis - Bikauskas) laikinai stovėjo Kaune. Divizijos dalis paskyrus kitoms divizijoms, divizijos vadas liko be įsipareigojimų fronte.

Bendrai sumetus, lapkričio mėn. I divizijos vado valdžioje buvo: 2, 4, 7, 8 ir 9 pėst. pulkai. III divizijos vado valdžioje — 1, 3, 5, 6 ir 10 pėst. pulkai. Rezerve buvo steigiami 11, 12 ir 13 pėst. pulkai ir kavalerijos 2 ir 3 pulkai. Rezervas buvo apjungtas į IV diviziją, kurios vadu buvo paskirtas plk. ltn. K. Ladiga. Divizija stovėjo Kaune.

Spalio 12 d. įvyko dar viena nemaloni staigmena. Latviai pasinaudojo proga, lietuvių karo su lenkais sunkumais, ir užėmė Ilukštą, Eglainės geležinkelio stotį ir priėjo iki buvusios Kuršo gubernijos ribos. Kai kuriose vietose jie perėjo Kuršo gubernijos ribas, net priėjo per 1 kilometrą nuo Zarasų. Jie kėsinosi užimti ir Zarasus (žiūr. Vyriausio štabo pranešimas 1920 m. spalio 12-13 d). Lietuvos vyriausybė protestavo, bet ką nors daugiau daryti nebuvo pajėgi. Užimto krašto gyventojų daugumą sudarė lietuviai, latvių ten gyveno labai mažai. Sutikti latvį gyventoją tuo metu toje apylinkėje, buvo didelė retenybė.

Spalio 13 d. lenkai pradėjo puolimą Vilnius - Maišiagala kryptimi. Kautynės vyko Riešė - Bukiškiai - Geležiai - Papiškės riboje. I divizijos dalys pasitraukė į Šilėnai - Suderva - Pikeliškiai ribą.

Spalio 15 d. lenkai puolė III divizijos bare Trakų apylinkėje. Užėmė Rykantus — kur įvyko atkaklios kautynės. Sutelkus daugiau jėgų, lenkų puolimas prie Rykantų ir visame Trakų apylinkės bare buvo sustabdytas.

Spalio 16 d. lenkai užėmė Valkininkų miestelį, tik geležinkelio stotis pasiliko mūsų rankose. Tą pat dieną lenkai buvo užėmę ir Rudiškes, bet buvo išvyti.

Spalio 17 d. lenkai antrą kartą puolė ir užėmė Švenčionėlius. Šiame fronto ruože lietuvių tebuvo mažos jėgos, tad mūsų sargybos pasitraukė į Palūšė - Kaltanėnai ribą.

Tą pat dieną lenkai pradėjo vykdyti stiprų puolimą pagal vieškelius: Vilnius - Širvintai ir Vilnius - Giedraičiai. Įvyko atkaklios kautynės Suderva - Pikeliškės riboje. Pralaužti fronto lenkams niekur nepavyko. I divizijos dalys — 4, 7 ir 9 pėst. pulkai, atkakliai gynėsi. Kartais jie vykdydavo priešpuolius. Negalėdami atsilaikyti vienoje pozicijoje, pasitraukdavo į kitą poziciją vos keletą kilometrų ir vėl sustodavo gintis.

Lenkų vadovybė, negalėdama pralaužti mūsų fronto tiesiu puolimu, sugalvojo manevrą. Turėdama daug kavalerijos ir laikydama perėjimus per Neries upę prie Nemenčinės ir Pabradės, sutelkė šioje apylinkėje kavalerijos brigadą. Spalio 21 d. smogė į mūsų I divizijos užnugarį. Pasiekė Giedraičių ir Širvintų apylinkes. Netoliese Širvintų Jodelių kaime užklupo mūsų I divizijos štabą. Sargyba palaikė atjojančius lenkus savais ir įsileido į kaimą. I divizijos vadas gen. St. Nastopka pateko į lenkų nelaisvę.

← Situacinis žemėlapis, 1:800,000

Šis lenkų kavalerijos manevras privertė I divizijos dalis pasitraukti į Kernavė - Musninkai - Širvintos - Giedraičiai ribą. I-os divizijos vadovavimą perėmė plk. ltn. E. Adamkavičius. Vadovietę jis perkėlė į Ukmergę.

Lietuviams pasitraukus, spalio 23 d. lenkai užėmė Maišiagalą ir Paberžę.

III divizijos dalys tvirtai laikėsi Valkininkai - Rudiškės - Rykantai riboje. Daugkartiniai lenkų puolimai buvo atremiami. Daugiau buvo judrus I divizijos baras, dešiniajame Neries upės krante.

Spalio 28 d. lenkai su kavalerijos dalimis vėl apėjo mūsų sparną ir privertė pasitraukti iš Giedraičių. Užėmė Videniškius ir Želvą. Į šį barą armijos vadas perkėlė 2 p.p., kuris buvo vos dviejų mažų batalionų sudėties.

Spalio 31 d. lietuviai įvykdė priešpuolį. Lenkai traukėsi ir buvo persekiojami. Lenkų kavalerija buvo pavyta ir sumušta prie Pusnios kaimo ir Bekupių dvaro. Lapkričio 1 d. buvo atsiimti Giedraičiai. Nuostoliai abiejų pusių buvo gan dideli. Po šių kautynių frontas trumpam laikui sustojo vietoje. Įvykdavo tik vietinio pobūdžio puolimai ir žvalgybų susirėmimai. Tuo metu lenkai užvaldė geležinkelio liniją nuo Švenčionėlių iki Turmanto geležinkelio stoties, savo šarvuotų traukinių pagalba.

PASKUTINĖS ŠIRVINTŲ - GIEDRAIČIŲ KAUTYNĖS

Lapkričio 17 d. lenkai įvykdė paskutinį puolimą. Puolimo tikslas buvo, kaip kad ir pirmesniųjų: praplėsti "Vidurinės Lietuvos" teritorijos plotą. Tautų Sąjunga su pagalba Kontrolės komisijos, kurios pirmininku buvo prancūzų plk. Chardigny, ruošėsi sustabdyti lietuvių su lenkais karo veiksmus. Vyko derybos. Želigovskis gerai žinojo, kad ginklų paliaubos bus; žinojo ir koki reikalavimai bus statomi, t.y. teks sustoti kariauti ten, kur nurodytu laiku kariuomenės dalys stovėjo. Tad paskutinį kartą užsimojo užimti Lietuvos teritorijos ploto dar tiek, kiek pajėgs, t.y. kiek laikas ir sąlygos leis pasiekti.

Šiam puolimui jis sudarė dvi pėstininkų ir vieną kavalerijos rinktines. Puolimo planas (apytikris) buvo šis:

Viena rinktinė (4 pėst. batalionai) puola Širvintai - Ukmergė kryptimi. Antra rinktinė (4 pėst. batalionai) puola Giedraičiai - Želva - Ukmergė kryptimi. Prie Ukmergės šios rinktinės susitinka. Užėmus Ukmergę puola Jonava - Kaunas kryptimi. Trečia rinktinė, kavalerijos brigada (11 eskadronų) — saugoja dešinįjį sparną ir puola: Videniškiai - Balninkai - Kurkliai - Kovarskas - Taujėnai - Kėdainiai kryptimi. Viso — 8 pės. batalionai ir 11 eskadronų.

Lietuviai šiame ruože turėjo 5 pėst. batalionus ir 1 kavalerijos eskadroną. Kiek lenkai turėjo artilerijos nėra žinių, lietuviai turėjo pusantros baterijos.

Lenkų planas buvo geras, bet jam įvykdyti trūko laiko ir jėgų, ypatingai silpnai pasireiškė lenkų pėstininkai. Kavalerija buvo gera. Lapkričio 17 d. anksti rytą lenkai pradėjo puolimą. Lenkų kavalerijos brigada tuoj prasiveržė tarpekliu tarp Giedraičių ir Dubingių ežerų. Ji nekliudomai žygiavo Videniškiai - Balninkai - Kurkliai - Kovarskas ir t.t. kryptimi.

Tuo metu lenkų pėstininkai užkliuvo. 7 p.p. prie Širvintų ir 2 p.p. prie Giedraičių atkakliai gynėsi. Širvintas ir Giedraičius lenkams pavyko užimti tik lapkričio 17 d. pavakarėje. Musninkų bare 4 p.p., kuris buvo puolamas atskiros lenkų rinktinės, nepasitraukė, išsilaikė savo pozicijose.

Lapkričio 18 d. Širvintų bare lenkai stovėjo vietoje. Giedraičių bare lenkai užėmė Želvą ir ruošėsi tęsti puolimą.

Į Ukmergę atvyko armijos vadas, gen. S. Žukauskas ir perėmė vadovavimą šiam fronto barui.

Lapkričio 19 d. 7 p.p. vienas batalionas (200 vyrų) užėjo į lenkų užnugarį ir stipriai puolė. Lenkų Širvintų rinktinė tapo išblaškyta ir priversta pasitraukti. Širvintai buvo užimti, tačiau, pavakarėje, 7 p.p. pasitraukė.

Į šį barą, armijos vadui įsakius, paskubomis atvyko 8 p.p. Visos turimos jėgos buvo nukreiptos prieš lenkų Širvintų ir Giedraičių pėstininkų rinktines. Lapkričio 20 d. lietuviai pradėjo priešpuolį ir užėmė Želvą ir Balninkus. Lapkričio 21 d. 7 p.p. antrą kartą puolė ir užėmė Širvintas. 8 p.p. vienas batalionas užėmė Alionis. 2 p.p., draug su 9 p.p. vienu batalionu, tą pat dieną užėmė Giedraičius.

Lenkų pėstininkų rinktinės tapo nugalėtos, joms neleidus prieiti prie Ukmergės ir susijungti. Tą pat, t.y. lapkričio 21 dieną, tapo sustabdyti karo veiksmai, įvyko paliaubos.

Mūsų užnugaryje tebeliko lenkų kavalerijos brigada, kuri tuo metu niekur jokio pasipriešinimo nesutikdama, buvo prijojusi prie Kėdainių. Tik dabar, nugalėjus lenkų pėstininkus, armijos vadas pradėjo telkti jėgas prieš šią brigadą. Buvo įsakyta surinkti ir pasiųsti visus raitelius. Tačiau, brigada netekusi ryšio su savaisiais pėstininkais, pasijuto atskirta — tad spruko atgal. Lapkričio 24 d., prie Labanoro, jis prisijungė prie savųjų su labai pavargusiais arkliais ir žmonėmis.

Lapkričio 29 d. Kaune, geležinkelio stotyje, buvo pasirašyta ginklų paliaubų sutartis. Buvo pravesta neutrali zona. Abi pusės turėjo pasitraukti po tris kilometrus. Taip pasibaigė kovos su lenkais, kurios vyko prieš 50 metų.

Iš A. Tyruolio red. knygos
"NEMARIOJI ŽEMĖ"

LIETUVIŲ PERGALĖ TIES SAULE

(Iš "Eiliuotos Livonijos kronikos")

Tai buvo metas, kai į Rygą
Daug piligrimų atvyko;
Pamatę, kaip yra krašte,
Magistrą meldė jie melste,
Kad žygį ruoštų Lietuvon —
Juos vestų vasarą kovon.
Magistras Volkvinas jiems
Pasakė garsiai: "Ne bailiems
Teks, vyrai, būti toj kovoj,
Tikėkite, nepaprastoj."
"Dėl to mes esam čia atvykę,"
Magistro žodin tuoj iš sykio
Atsakė jie visi —
Turtingi, bėdini.
Magistras, leidęs jiems karan
Traukt, tarė: "Prašant jums, ir man
Į šitą žygį ruoštis reikia
Su parama, kur Dievas teikia.
Kaip rūpi jums kova, matau,
Bet tik kantrybės, ir tuojau
Nuvesiu jus visus tenai,
Kur sotūs būsime tikrai."
Ir tuoj negaišęs prieš rusus
Pagalbon kvietė jis estus,
Atvyko šaunūs jų būriai —
Ryžtingi žygiui šiam kariai.
Ir latviai, lybiai prie anų
Tuoj dėjos papročiu senu.
Tai džiugino piligrimus,
Bematant tuos suėjimus.

~ ~ ~

Kariuomenė šauni, tvirta
Jau traukė Lietuvon raita
Laukais ir kaikur per upes,
Įveikdama kliūtis žvarbias,
Kol toji žemė pasiekta.
Ten plėšė, degino tada
Džiugiai ne vienas jų būrys,
Tarytum audros sūkurys
Pasiautęs būtų ten aplinkui.
Po to patraukė Saulės linkui
Lūžtvynų ir šilojų plotu.
O varge — kad būtų žinota,
Nebūtų niekad jota čia!
Ten prie upelio paslapčia
Jų priešas tartum laukte laukė.
Nedaug ton pusėn kas patraukė,
Kurs narsiai Rygoje kovojo.
Magistras tuoj priekin išjojo
Ir tarė: "Mūšis bus lauke,
Į kovą stosime su garbe:
Jei prasimušim pro pirmuosius,
Tada nesunkiai duosis
Į kraštą mums išjoti."
"Mes čia nenorime kovoti,"
Tuoj jam atsakė karžygiai,
"Tiktai jei kristų mūs žirgai,
Tada kovotumėm pėsti!"
Magistras tarė: "Tai, matyt,
Jūs norit su žirgais ir žūti!"
Jis matė, kaip turės ir būti.

~ ~ ~

Pagonys buvo jau arti,
Krikščionys kitądien anksti
Tikėjosi iš ten išjoti,
Tačiau kovon turėjo stoti
Ir kautis iš visų jėgų.
Lūžtvyne silpo ginklai jų,
Lyg moters, liko parblokšti...
Ak, skausmą pajunti širdy,
Kai karžygys beginklis krinta.
Kiti taip buvo išbauginti,
Jog tik pabėgt ieškojo kelio.
Žiauriausiai pliekė juos žiemgaliai
Be skirtumo visus —
Turtingus ir vargšus.
Tik broliai draug su magistrù
Dar kovės iš visų jėgų.
Žirgai kai buvo nukauti,
Kovon turėjo stot pėsti,
Kai ką nukovę dar tenai,
Kol pralošė galutinai.
Jų keturiasdešimt aštuonis
Dar vaikė priešas be malonės,
Kol brūkliais pribaigė ir juos
Lietuviai po sunkios kovos.

KUNIGO TUMO LINKSMAS NUOTYKIS

(100 m. gimimo sukaktį minint)

VLADAS MINGĖLA

1920 m. antroje pusėje Juozas Tumas-Vaižgantas persikėlė iš Vilniaus į Kauną. Atsikėlęs ėmė redaguoti buvusių viltininkų "Tautą". Jis 1921 ir 1922 m. jis redagavo "Trimitą" ir buvo įsirašęs šauliu; tais pačiais metais redagavo universiteto leidžiamą žurnalą "Mūsų senovę". Buvo įsteigęs Lietuvos literatų ir žurnalistų draugiją. Veikė įvairiose visuomeninėse organizacijose. Tačiau, pastoviausiai ir ilgiausiai dirbo universitete ir Humanitarinių mokslų fakultete, kur ėjo lektoriaus, o vėliau docento pareigas — skaitė paskaitas studentams. Išeinančiam į pensiją (1929 m. spalio 20 d.) kan. J. Tumui universiteto Humanitarinių mokslų fakultetas suteikė litratūros garbės daktaro laipsnį.

1921 m. kanauninkui Tumui ėjo 51 metai. Tą dieną Milukų namuose viešpatavo tikrai didelė šventė: kan. Tumas pakrikštijo Mato A. Miluko naujagimį sūnų.

— Vakare tikrai būsiu svečias, tik kiek palaukite, jeigu pavėluočiau. — Pasakė Tumas ir greit, bėgte, išbėgo.

Numatytą valandą visi svečiai susirinko, bet kunigo Tumo vis nėra. Pagaliau, su valandos pavėlavimu, jis vėsulu įlėkė į butą. Visi svečiai jau buvo nuotaikos pagauti. Girdėjosi juokavimai, tačiau, visi pastebėjo "įskridusį" Tumą.

Kan. J. Tumas buvo nuraudęs, sušilęs ir, atrodė, susijaudinęs.

— Na, brolyčiai, tai buvau pakliuvęs, — sako jis. — Kad dar truputį ir šį vakarą manęs nebūtų jūsų tarpe! . . .

— Kas atsitiko? — nustebo svečiai.

— Kaip čia pasakius, rodos nieko ypatingo, nieko nepaprasto . . . Išėjau, kaip kasdien, po pietų, į Aleksoto kalną, pasivaikščioti. Šilta. Nusiaviau "lekierkas", švarką užsimečiau ant rankos, kaip įprasta, ir žingsniuoju sau. Paukščiukai tiesiog užgulę visus medelius — tik čiulba visokiais balsais. Laukai geltonais, mėlynais žiedais nubarstyti. O tų kvapų kvapelių! Aš buvau, be abejo, laimingas. O dar prie to — saulė. Tačiau, instinktyviai pajutau, tartum, kas seka mane. Iš kelio jau buvau išėjęs: pievos, krūmai, medžiai tartum lūkuriuoja. Aš pats prisišliejau prie krūmo ir laukiu, kol tas "kažkas" praeis.

— Stok, ba šausiu! — sušuko sargybinis, atkišęs į mane šautuvą; mat mano užsižioplinta ir įeita į aerodromo draudžiamą zoną.

— Pasakyk, ko čia landžioji? Ko ieškai?

— Einu namo.

— Namo?! Palauk, tu, broleli, gausi geresnius namus negu tu manai, ir negreit iš jų išsikrapštysi. Bus tau po aerodromą šnipinėti. . . Kaip pavardė? Užpildysiu atitinkamą lapą.

— O kas tamstai darbo dėl mano pavardės? — atsakė kan. Tumas griežtokai tam kareivėliui, matydamas, kad prieš šį "drausmės įsikūnijimą" nepavyks išsiteisinti.

— Nenori su manim kalbėti, neatsakinėji į klausimus? — Eime. Prabilsi į kietesnes rankas pakliuvęs!

— Aišku, kad einam, man nėra laiko su tamsta gaišti — aš ir taip pavėlavau.

— Gal už ketvirčio mylios — kažkokia būdelė — tur būt daboklė? — Kareivis paėmęs telefono ragelį atraportavo budinčiam karininkui: "Tamsta leitenante, aš sugavau labai įtartiną žmogų, atrodo kaip tikras šnipas. Ir pavardės nesisako. . ."

— Aišku, karininkas įsakė atvesti mane pas jį. Ir kai tik budintis leitenantas mane išvydo, išsižiojo, net išblyško, tartum jam žadą kas būtų atėmęs. Po kurios akimirkos, kiek atsipeikėjęs, suriko mano suėmėjui:

— Asile, tu asile! Ar tu nepažįsti kunigo Tumo? — Ir atsiprašęs kanauninko, budėtojas jį paleido ir dar iki Laisvės Alėjos automobiliu pavėžėjo, o ten jau nebetoli buvo Mato Miluko namai.

~ ~ ~

Vieną dieną pirkau krautuvėje eilutę. Su įvyniotu ryšuliu einu Laisvės Alėja. Vieni stovinėja, kalbasi, kiti skuba — matyt, tarnybiniai reikalai juos kvaršina. Tik, staiga, pro mane praskubėjo vienplaukis, baltagalvis kan. Tumas, savo baltutėlio apsiausto skvernus rankosna suspaudęs, kartais užsimesdamas ant pečių — taip lengviau.

Bendrai, lėtai einantį kan. Tumą retai kas galėjo matyti. Visuomet jis skubėdavo, visuomet, beveik, bėgdavo. Užtat, nebuvo to žmonių susibūrimo, nebuvo to svarbesnio susirinkimo, kuriame nedalyvautų kan. Tumas. Jo galvoje visada gyveno mintis: Reikia užbaigti nebaigtus straipsnius. Būtina paruošti tą ar kitą paskaitą. Kiek apysakų dar neužbaigtų! O, reikia skubiai užbaigti. Susirinkimai. Posėdžiai. Žurnalų ir laikraščių suredagavimo rūpesčiai.

Kan. Tumas skubėdavo visur ir visuomet; ne, jis bėgo ir bėgo.

Tik paskutinėje kelionėje — Requiem aeternam . . . — visas Kaunas, — ir jauni ir seni į kapus nulydėjo jį lėtu, labai lėtu žingsniu . . .

LIETUVOS DIDIEJI ETMONAI

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Pradžia KARIO 1 nr.)

6. "HETMONAS KATKUS"

Iš visų etmonų genialiausias karvedys buvo Jonas Karolis Katkevičius (kartais, gudiškai rašoma Chodkevičius). Liaudies pramintas "Katkum", jis buvo labai populiarus Lietuvoje. Būdamas Žemaičių seniūnas, jis turėjo dvarų Žemaičiuose ir Augštaičiuose. Savo žygiuose Livonijoje, būdamas lauko etmonas, jisai daugiausiai rinkdavosi karių iš Lietuvos pasienio bajorų ir jų bei karališkųjų dvarų žmonių, tai yra, iš Šiaulių, Joniškio, Skuodo ir kitų apylinkių. Jo žemaičiai ir rytų augštaičiai kareiviai Katkevičių išgarsino dainose, kaip antai:

Visi bajorai žirgus balnoja
Augin tėvas sūnelį
Mūsų Katkus labai drūts,
Kareiviukų geras pustas
O tas Katkus, tas Katkevič
Su žuvėdu labai mušas.

Jaunystėje Katkus studijavo ir kariavo Vakarų Europoje. Jis dalyvavo karo žygiuose Olandijoje ir Prancūzijoje. Sueidavo ir susirašinėdavo su garsiaisiais tų laikų karžygiais: ispanų Ferdinandu Alba, italų Aleksandru Farmese ir olandų Maurikijum. Katkus nuolatos sėmėsi karybos žinių iš Frontino raštų. Jis, pav., dalyvavo teoriniuose ginčuose, ar Romos legionas yra pranašesnis savo formuote už makedoniškąją falangą.

Perėmęs karo vadovybę Livonijoje, lauko etmonas Katkus susidūrė su rūpesčių rūpesčiais. Lenkų seimas nesumokėjo lenkų kariuomenei algų, neapmokėti lenkai kariai, vienas po kito, apleidinėjo Livonijos frontą. Tuo tarpu, švedai telkė naujas jėgas. Iš Zamoiskio kariuomenės nebuvo likę daugiau kaip 1,500 karių. Savo pinigais Katkus ėmė telkti Lietuvos ponų vėliavas, bet nesurinko daugiau kaip 4,000 karių.

Tačiau, Katkus veikė tokiu drąsumu, kokio

1911 m. kan. Tumas buvo išvykęs Amerikon Saulės namams aukų rinkti. Neilgai tebuvo, vos tris mėnesius. Lankėsi lietuvių perpildytose salėse. Kartą, tokioje salėje, jis susitiko dr. J. Šliūpą. Žmonės, kurie buvo bent kiek susipažinę su abiejų gyvenimu ir jų pasaulėžvalga, laukė: kas gi įvyks? Visi sužiūro į juos.

Bet ... daugis nusivylė, nes, nei žaibų, nei žudančių perkūnų, nei griovė, nei žaibavo. Rami ir draugiška nuotaika šiuos du žymūnus ilgėsingai apglėbė. O, perkūnijos trenksmo daug kas laukė.

Tuo tarpu, mūsų dinamiškasis kan. Tumas, kaip ir visuomet, linksmas ir judrus, nuotaikingai apkabinęs Šliūpą, kaip brolį pabučiavo ir prabilo:

— Jonai, aš tave kaip brolį mylėjau ir mylėsiu, bet tavo knygas deginau ir deginsiu.

Šis saliamoniškas išmintingumo žodis uždarė burnas abiejų srovių karštuoliams ir fanatikams.

~ ~ ~

Kan. Tumas nepervertindavo pinigų. Jis duodavo studentams stipendijas, remdavo vaikų ir senelių prieglaudas. Buvo dar ir devynios galybės kitų reikalų, kurie vien aukomis vertėsi. Atsimeną dar ir šiandien tvirtina, kad nebuvo tokio reikalo, kur aukotojų sąraše nebūtų pasirašyta kan. Tumo.

Buvo ir apgavysčių. Kai kurie nesąžiningi studentai, įvairių tragiškų nelaimių išsigalvoję, kreipdavosi į kanauninką pagalbos. Paskolindavo. Daug jo pinigo nusinešė nesąžiningi "skolintojai". Lietuvoje buvo žmonių vidutiniškai gyvenančių, kurie nesistengdavo gyventi pagal savo pajamas ir nuolat maldaudavo iš kitų paskolos, o gavę paskolą — negrąžindavo.

Pagaliau, Tumas nutarė apsisaugoti nuo "skolintojų". Ant savo durų iš lauko pusės buvo pasikabinęs vizitinę kortelę su sekančiu užrašu:

Kan. Juozas Tumas — Garbės Kanauninkas
Pinigų neskolina, bet pats skolinasi.

Kan. J. Tumas nebuvo laisvas ir nuo šmeižtų. Jis dažnai nusiskųsdavo: "Kokių nuodėmių žmonės man neprigalvojo! Jie būtų to nedarę, jeigu žinotų, jog aš juos myliu: jie mano broliai ir seserys. Bet, ačiū Dievui, mano kunigystei nieko negalėjo išgalvoti"...

Pats save ir savo gyvenimą jis įprasmino šiais žodžiais:

"Ir tapau savosios, lietuviškos visuomenės tarnas; ne, dar daugiau — jos vergas, dėl jos metų metais nebematęs, kaip skaisti saulutė šviečia ir džiugina. Kur tik kas man liepė eiti, ėjau, neatsiklausdamas, kas jį įgaliojo man liepti: bet tik visuomenės labui. Ėjau, dirbau be atodairos, laiku nesumetęs, ar aš tam kvalifikuotas."

P.S. Apie kan. dr. J. Tumo nuotykį man papasakojo jo geras bičiulis kun. A. Miluko brolis, Matas A. Milukas, kuriam 1970 m. rugsėjo 4 d. sukako 85 m. amžiaus. Jis gyvena Brukline, N.Y.

neturėjo keturis kartus gausingesnė už jį ankstyvesnioji Zamoiskio kariuomenė. Sulaukęs siunčiamą pagalbą, 1603 m. balandžio 13 d. Katkus paėmė Tartu, kovos lauke paklodamas 1,600 švedų. Rugpjūčio mėnesį Katkus nuvarė švedus iki Talino, ties Pazo vienuolynu iškirsdamas 1,500 priešų. Katkaus pasiųsti būriai puolė Narvą, kiti sudegino pajūryje Paernu priemiestį.

1604 m. Karolis Sudermanas tapo Švedijos karalium. Jis tuojau pasiuntė į Estiją naujų jėgų. Varšuvos seimas, tuo tarpu, Katkaus kariuomenės neaprūpino. Ilgainiui Katkui tebeliko vos tik 1,500 karių Latvijai ir Estijai ginti. Pasiskolinęs iš Rygos kasos pinigų kariuomenei apmokėti ir nelaukdamas priešo, jis pats pasitiko švedus ties Weissenšteinu, kur 1604 m. rugsėjo 8 d. sumušė generolą Lindersoną, o rugsėjo 25 d. Erichtoną, iš kurio 7,000 karių nudėjo 3,000. Ten Katkus laimėjo 6 patrankas ir 21 vėliavą, pats nustodamas 80 nukautų ir 100 sužeistų.

Vis nesulaukdamas pinigų ir turėdamas reikalo su bruzdančia kariuomene, kuri jau buvo jo pastangomis padidinta iki kelių tūkstančių, Katkus nusiminęs pasitraukė į Beržonų pilį, kur gyveno jo žmona su vaikais. Ten vilties visai nustojęs, jis grąsindavo karaliui užsidarysiąs pilyje ir ją išsprogdinsiąs. Gavusi žinią, jog tik po pusės metų bus gauta pinigų, kariuomenė susikonfederavo. Lisovskio vedama, jos didžioji dalis pasitraukė į Kuršą ir ten elgėsi lyg koks priešas: plėšė, degino, žudė valstiečius, niekino moteris. Tuo tarpu Varšuvos seimas gyrė etmoną dėl jo laimėtų kautynių. Kai mirė Kristupas Radvilas, 1605 m. karalius pakėlė Katkevičių į didžiuosius Lietuvos etmonus, parūpino jam Dudų ir Salų seniūnijas, bet pinigų kariuomenei vis nesiuntė. Tik Lisovskį nubaudus ir kitiems maištininkams pagrasinus bausmėmis, kariuomenėje buvo atstatyta drausmė. Buvo gauta kiek, etmono Katkaus suragintų, Lietuvos bei Lenkijos ponų pulkų pagalbai. Kariuomenės Katkus turėjo pusketvirto tūkstančio alkanų ir nepatenkintų karių. Tačiau švedų karalius pasitelkė sau karių, be švedų ir suomių, dar iš Vokietijos, Škotijos, Anglijos, Olandijos ir iš kitur. Žinodamas Katkų turint silpnas jėgas, švedų karalius rengėsi atgauti visą estų ir latvių žemę.

1605 m. rugpjūčio mėn. švedų laivynas iškėlė švedų kariuomenę trijose vietose: 5,000 Lindersono karių, prancūzų ir valonų ties Talinu, 5,000 paties Karolio IX švedų ir kt., ties Paernu ir 4,000 Mansfeldo vokiečių — ties Ryga. Visa toji kariuomenė turėjo susijungti ties Ryga, ją paimti, o po to atimti iš lietuvių ir visą Livoniją. Atstumtas nuo Daugavgrivos, Mansfeldas puolė Rygą, kurią ginti rygiečiams padėjo 100 Šiaulių pėstininkų ir 100 kitų Katkaus atsiųstų karių, nuo šiaurės traukė karalius ir Lindersonas su-

Jonas Karolis Katkevičius, W. Hondiaus raižinys

stiprinti puolimą. Tartuose stovėdamas, su 2,400 raitelių ir 1,000 pėstininkų, Katkus pagaliau sulaukė pasiųstų pinigų, apmokėjo ir nuramino kariuomenę ir pakėlė jos nuotaiką.

Katkui, tačiau, nepavyko sukliudyti Lindersonui susijungti su Karoliu ir jiems abiem, 1605 m. rugsėjo 23 d., susijungti su Mansfeldu ties Ryga. Apie 100 kilometrų nuo Rygos būdamas, Katkus, rugsėjo 23 ir 24 dienomis, drauge su kariuomene, dalyvavo 40-ties valandų pamaldose. Rugsėjo 25 ir 26 dienomis Katkaus kariuomenė atliko virš 80 kilometrų žygį ir sustojo ties Salaspiliu (Kircholmu), 15 kilometrų nuo Rygos.

Patyręs apie Katkaus žygį, švedų karalius pasiėmė iš ties Ryga sutelktą visą kariuomenę ir pastatydino 14,000 švedų ir samdinių prieš lietuvių 3,800 (virš 2,700 raitelių ir apie 1,000 pėstininkų). Katkaus kariuomenę sudarė jo ir jo brolio Aleksandro Katkevičiaus, taip pat Vainos, Liackio, Sapiehos, Giedraičio, Gosievskio ir kitų lietuvių bei gudų pulkai, apie 500 Kuršo ir Livonijos vokiečių, apie 500 Lietuvos totorių ir paskiri Lietuvos tarnybos lenkų bajorai. Rugsėjo 27 d. įvyko mūšis, kurį savo sumanumu, žygių nuosaikumu ir raitelių puolimų smarkumu, per 4 va-

landas, laimėjo Katkus, paklodamas 9,000 priešų ir laimėdamas 60 vėliavų, o pats nustodamas vos 100 nukautų ir 200 sužeistų. Švedų karalius vos spėjo pasprukti su sauja palydovų. Ryga buvo išvaduota. Šis Salaspilio laimėjimas rugsėjo 30 d., kukliai praneštas karaliui, pagarsino Katkų ne tik Lietuvoje, Lenkijoje ir Švedijoje bet ir svetur.

Nors ir išgirtas ir išgarsėjęs, Katkus visvien buvo karaliaus ir seimo apleistas. Jis turėjo savo priemonėmis išsilaikyti Livonijoje. 1606 m. priešų paveikta, beveik visa jo kariuomenė susimokė ir Katkų apleido, pasitraukdama Brastos link. Švedai atsipeikėjo ir atnaujino Rygos puolimus. 1 d., atvedė į Varšuvą 1,600 Lietuvos kariuomenės ir liepos 6 d., ties Guzovu, drauge su Lenkijos lauko etmonu Žolkievskiu, sumušė maištininkus. Ir po to jį vis vargino kivirčai su Lietuvos didikais, ypač su Jonušu Radvilu. Tik galutinai nurimus bajorų riaušėms, 1608 m. spalio mėn., Katkus grįžo į Livoniją toliau kariauti su švedais.

Padedamas brolio Aleksandro ir pusbrolio Kristupo, kelių Radvilų ir kitų Lietuvos ponų, 1609 m. pradžioje jis surinko 2,000 karių, su kuriais veikė prieš 12,000 švedų. Juos atstūmė nuo Rygos ir net pasiekė Paernu. Deja, karalius Zigmantas tuo metu žygiuodamas prieš Maskvą, Katkui nedavė pinigų Livonijos žygiui paremti. Po sunkiausių žygių Katkui vis tik pavyko švedus aptramdyti ir sudaryti su jais paliaubas. 1611 m. kovo mėn. jis padarė paliaubas su švedais ligi gruodžio mėn. Tačiau jis buvo greitai karaliaus atšauktas ir spiriamas vadovauti žygiams Rusijoje. Jis buvo priešingas Zigmanto maskviškiam žygiui, dar 1609 m. buvo atsisakęs jame dalyvauti, kuo kiti pasinaudojo sukeldami prieš jį karalių. Tais, 1609 m., etmono artikulai buvo įtraukti į konstitucijas. Nesant etmono (suprask: Katkui atsisakius), karalius turėjo teisę paskirti laikinus pavaduotojus, vadinamus regimentoriais.

Aprimus Livonijos karui, 1611 m. Katkus, prikalbamas, sutiko eiti ginti Maskvos lietuvių ir lenkų įgulos nuo apgulusių ją rusų. Nors jam ir vėl buvo žadėta ir pinigų ir karių, jis tegavo vos pustrečio tūkstančio vyrų, kurių pusė buvo jo veteranai — lietuvių pulkai. Kita pusė buvo gauta iš paėmusių Smalenską lenkų ir lietuvių. Šitokią kariauną 1611 m. spalio 6 d. į Maskvą atsivedęs, tenykščią įgulą rado pakrikusią ir patvirkusią. Jis mėgino jai grąžinti drausmę, bet tuo tik sukėlė ją prieš save. Susikonfederavusi įgula grįžo namo; tik dalį pavyko jam sulaikyti, o konfederatus teko net ligi sienos palydėti, kad rusų nebūtų iššudyti. Tarpusaviai vadų (Gosievskio, Sapiehos ir Strusio) nesutikimai, neapmokamos kariuomenės palaidumas tuo metu, kai rusai jungėsi ir stiprėjo, neleido Katkui veikti. 1612 spalio 22 d. nedrausminga Maskvos įgula buvo priversta pasiduoti rusams. Mat, kai Katkus bandė pristatyti įgulai maistą, pramušdamas pro rusų pulkus kelią, apgultieji nedarė jokių pastangų, iš savo pusės, padėti praskinti Katkui praėjimą. Zigmantas Vaza ir jo sūnus Vladislovas buvo priversti pasitraukti iš Rusijos. Sukonfederuota kariuomenė pakriko ir net plėšė karaliaus dvarus ir bajorus. Likęs be kariuomenės didysis etmonas Katkus pasitraukė į Gudiją ir tik drausmino plėšikaujančius konfederatus.

1614 m. spalio mėn., Vilniuje, Katkus gavo įsakymą rengtis vaduoti apgultą Smalenską. Tačiau, vėl negaudamas iš seimo pinigų, vos 1615 m. spalio mėn. teatvedė kariuomenę ties Smalensku. Nuo 1615 m. lapkričio mėn. ligi 1616 m. vasario Katkus derėjosi su rusais. Derybos nutrūko. 1616 m. balandžio 26 d. seimui nutarus karą su Maskva tęsti, karo valdžia buvo pavesta karaliūnui Vladislovui Vazai, o Žolkievskiui atsisakius, kariuomenės vadovybė buvo pavesta Katkui, kuris buvo pakeltas į Vilniaus vaivadas.

1617 m. rudenį Vladislovas pradėjo žygį Rusijon. Tarp rugsėjo 2 d. ir spalio 12 d. Katkus apgulė ir paėmė Dorohobužą, spalio 29 d. —Viazmą, kurioje išbuvo ligi 1618 m. birželio mėn., kada Vladislovo karo taryba nutarė žygiuoti į Maskvą. Paimti Kremlių puolimu nepavyko; nors Katkus, iš viso, buvo priešingas šiam žygiui, dėl per silpnų jėgų, tačiau puolimo nesisekimu, vis vien, buvo kitų kaltinamas. Prasidėjo derybos su rusais, kurios baigėsi 1618 m. gruodžio 11 d. ir grąžino Lietuvai Smalenską su Sieversko sritimi.

Sekantį pavasarį mirė Katkaus žmona Sofija, kuri buvo palaidota Kretingoje. Nors dar ne senas (59 metų amžiaus) Katkevičius buvo jau pavargęs. Kaip ir žymusis jo tėvas, Jonas Katkevičius, Katkus buvo iš savo amžininkų griežčiausias Lietuvos savarankiškumo tradicijų gynėjas. Nors ir pasipūtęs ir griežtas, jis statė Lietuvos ir Žečpospolitos reikalus augščiau už savo asmens ar šeimos. Lenkai jį skaitė "užsispyrusiu lietuviu". Jis nesigailėjo visam amžiui paaukoti savo turtą savos valstybės reikalams. Nors jau ir su kaupu atitarnavęs karaliui, 1620 m. jis visvien buvo vėl pašauktas valstybei ginti.

1620 m. spalio 6 d., Moldavijoje, Cecoros klonyje žuvus etmonui Žolkievskiui ir patyrus turkų sultoną rengiant žygį prieš Lenkiją, Varšuvos seimas nutarė pastatyti stiprią kariuomenę ir jos vadovybę pavedė Katkui. Varšuvoje gruodžio 5 d. Katkus iš karaliaus gavo vyriausio lenkų ir lietuvių kariuomenės vado buožę.

1621 m. liepos mėn. per Lvivą Katkus nusivedė lietuvių kariuomenę ir sujungė ją su Liubomirskio lenkų kariuomene. Lietuvių vėliavų vadai: Pacas, Eustachijus Tiškevičius, Rudamina, Sapieha, Zaviša, Korsakas, Gulevičius, Radvilas ir kiti vyko kartu su Katkum. Lenkų kariuomenę jisai rado visiškai nesutvarkytą, apie ką liepos 21

d. rašydamas Leonui Sapiehai pastebėjo: "lenkų pulkai negali lygintis su lietuvių pulkais, nors lietuviai tokį kelią padarė; neturi ko ponai lenkai tyčiotis, nes tik lietuviai čia gražiai atrodo."

1621 m. rugpjūčio 1 d. buvo pasiektas Dniestras, rugpjūčio 16 d. jis buvo peržengtas ir sustota ties Chotinu (Chocim). Per visą rugsėjį į Chotiną traukė vis nauji pulkai: karaliūno Vladislovo kariuomenė, valuiniečiai, pagaliau ir kazokai. Rugsėjo 1-3 d. Katkus jau turėjo 70,000 kariuomenės (35,000 reguliariosios kariuomenės ir 35,000 kazokų), prieš kurią sultonas Osmanas II pastatė 220,000 (160,000 turkų kariuomenės ir 60,000 totorių).

Prieš prasidedant turkų puolimams, Katkus padrąsino saviškius prakalba. Osmano turkai atakomis puolė lietuvių-lenkų pozicijas rugsėjo 2, 3, 4 ir 9 dienomis ir ypač 15, 25 d., o labjausiai 28 d. Net ir spalio 1 d. dar jie vis puolė. Tačiau, visi puolimai buvo atmušami, nors Katkaus kariuomenė jautė maisto ir šaudmenų trūkumą ir kautynes laimėdavo tik didelėmis aukomis.

Pats Katkus vis labiau silpo nuo įsisenėjusio "kaduko" (maro). Kad ir gyvai ir sumaniai vado-Katkus buvo priverstas padaryti paliaubas su generolu Mansfeldu ligi 1608 m. spalio 30 d.

Tuo tarpu, didikų ir bajorų kivirčams su lenkų karalium virstant vis aiškesniu maištu, Zigmanto pašauktas Katkus, 1607 m. balandžio vavo gynybai, Katkus jau jautė besiartinantį galą. Rugsėjo 17 d., nebesikeldamas iš lovos, jis sušaukė paskutinį vadų pasitarimą: Rugsėjo 23 d. jis perkeliamas iš stovyklos į Chotino pilį, kur atidavė vadovavimą Liubomirskiui. Jonas Karolis Katkevičius mirė rugsėjo 24 d. pilyje. Patyrę apie jo mirtį, turkai jau rugsėjo 25 d. ir ypač rugsėjo 28 d. smarkiai puolė, bet buvo atremti su dideliais nuostoliais. Po to, prasidėjo derybos, kurios baigėsi turkų pasitraukimu. Chotinas buvo Katkaus pomirtinis laimėjimas. .

7. KUNIGAIKŠTIJOS SARGYBOJE TVANO METU

Zigmantui Vazai mirus, jau ir lietuviai, drauge su lenkais, išrinko jo sūnų Vladislovą didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu. Tuo metu Lietuvos bajorija su lenkais daugiau bendravo. Lenkų kalba palaipsniui Lietuvoje pasidarė daugelio bajorų namų kalba. Lietuviai didikai su lenkais dažniau giminiavosi. Bet, visdėlto, Lietuva brangino savo nepriklausomybę. Visi bajorai, o ypač didikai, uoliai saugojo Lietuvos valstybės teises. Jie neleisdavo lenkams užimti augštų vietų Lietuvoje; per įvairias iškilmes ir šiaip svarbiais atvejais, Lietuvos ministeriai dalyvaudavo atskirai, saugodami ir pabrėždami savo reikšmę ir skirtingumą.

Žečpospolitos nelaimė XVII amžiuje buvo negabūs valdovai: Vladislovas Vaza (1632-1648), Jonas Kazimieras (1648-1669) ir Mykolas Kaributas Višnioveckis (1669-1673), kurie savo kvaila užsienio politika tik iššaukė kazokų, maskolių ir švedų invazijas. Tai buvo vadinamas "tvano laikmetis", kuris padarė daug žalos Lietuvai. Kadangi vyko nuolatiniai karai, Lietuvos kariuomenė tapo ypatingu politiniu veiksniu, tuo labiau didysis etmonas, kurio urėdas per visą laikotarpį buvo Lietuvos valstybingumo saugotojas.

Mirus Katkui, į etmono ir Vilniaus vaivados urėdus veržėsi Kristupas II Radvilas. Karalius, nenorėdamas atiduoti tų vietų protestantui Radvilui, iš pradžių nedavė jų niekam, bet ilgainiui atidavė senyvam Leonui Sapiehai, 1625 metais.

Vienas iš Trečiojo Lietuvos Statuto redaktorių, Leonas Sapieha buvo žymus valstybininkas: diplomatas, įstatymdavėjas, administratorius ir karys. Šis didelis Lietuvos patriotas per visą savo gyvenimą gynė jos savarankiškumą. Dar Batoro laikais jis pasižymėjo, kaip kariškis ir valdininkas. Jo dukra ištekėjo už kanclerio Alberto Radvilo. Šie ryšiai su Radvilų gimine sustiprino Sapiehos poziciją Lietuvoje.

Leonas Sapieha gavo didžiojo etmono buožę jau būdamas 68 metų amžiaus. Sapieha nelabai tiko etmono pareigoms, bet, kadangi, jis buvo autoritetingiausias to meto Lietuvos didikas, tai jo paskyrimas galėjo duoti mažiausia progos skųstis Kristupui II Radvilui. Turėdamas savo rankose augščiausią valdžią Lietuvoje, Leonas Sapieha tvarkė krašto reikalus savarankiškai, nepaisydamas 1569 m. unijos nuostatų.

Paskutiniai Zigmanto Vazos meto karai su švedais ėjo jau Leonui Sapiehai etmonaujant. Jo buvo ir padarytos separatinės 1627 metų paliaubos su švedais, dėl kurių lenkai taip siuto. Tačiau ir etmonaudamas jis liko tik diplomatu, o kariuomenei vadovavo jo sūnus Stanislovas. Leonas Sapieha mirė 1633 metais.

Po Sapiehos mirties didžiojo etmono ir Vilniaus vaivados urėdai turėjo atitekti Kristupui II Radvilui, nes 1615-35 m. jis buvo Lietuvos lauko etmonas ir pasižymėjo kovose prieš Maskvą ir prieš švedus Livonijoje. Jis pyko kodėl Zigmantas Vaza jo tuojaus neskyrė į didžiuosius etmonus. Vladislovas Vaza, kuris buvo susipažinęs su Radvilo karžygiškumu, delsė net tris metus, pagaliau pakeldamas jį į didžiuosius etmonus 1635 m. Paliauboms su švedais pasibaigus, Kristupas II Radvilas juos sekmingai puolė Livonijoje. Jis išvijo švedus iš visos Cėsio vaivadijos. Deja, Štumdorfo paliaubos, kurias lenkų ponai priėmė 26 metams, privertė lietuvius atiduoti švedams tą, ką Radvilas buvo užkariavęs. Vladislovui susitaikius su rusais ir švedais, etmonas Radvilas nebeturėjo ką veikti. Jis mirė 1640 m.

(Bus daugiau)

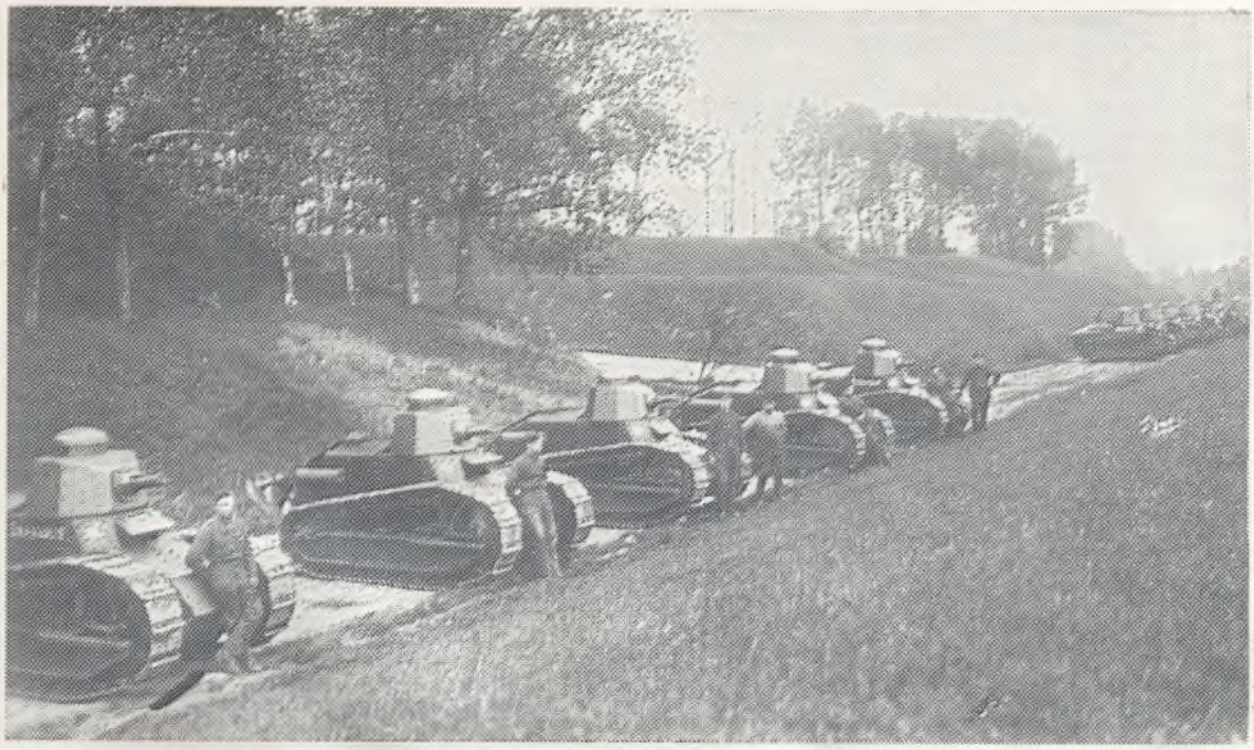

Tankų batalionas, 1924 m.

PATIKSLINIMAI APIE ŠARVUOČIŲ RINKTINĘ

O. ŽADVYDAS

Rašydamas apie Šarvuočių Rinktinę pažymėjau, kad naudojausi pagrindiniu šaltiniu Karo Technikos dalių XX-čio leidiniu (1939 m.). Vieną faktą praleidau, nepažymėjau, kurį patikslinu. Minėtame leidinyje 197 ir 198 psl. atspausdinta: "1923 m. rugpjūčio mėn. KAM iš Prancūzijos nupirko 12 kare vartotų "Renault" tipo lengvųjų tankų, kuriuos ginklų dirbtuvėse atremontavus ir apginklavus, buvo sudarytas tankų b-nas. Jo vadu buvo paskirtas plk. Kubiliūnas".

Faktą, kad plk. P. Kubiliūnas buvo paskirtas tankų bataliono vadu, savo straipsnyje nežymėjau, nes kiti šaltiniai minėtą faktą paneigė. Plk. A. Liutermozos teigimu, plk. P. Kubiliūnas klaidingai pažymėtas Karo Technikos dalių XX-čio leidinyje, tai korektūros klaida. Plk. P. Kubiliūnas buvo 1 pasienio pulko vadu iki pulko išformavimo (1924 m. kovo 1 d.), o to pulko vado padėjėju buvo mjr. A. Liutermoza. Išformavus pulką, plk. P. Kubiliūnas buvo perkeltas į Kariuomenės štabą ir paskirtas ypatingiems reikalams karininku. Rudenį, jis išvyko į Augštuosius Karininkų kursus, kuriuos baigė 1925 m. Nėra duomenų, kad plk. P. Kubiliūnas būtų buvęs pažemintas iš pulko vado į žemesnę bataliono vado vietą. Tos pačios nuomonės yra vienas iš pirmųjų šarvuotininkų gen. K. Musteikis, karo istorikas plk. ltn. K. Ališauskas ir plk. ltn. inž. J. Matonis.

Dėjau pastangas gauti žinių iš buv. Šarvuočių Rinktinės pirmojo adjutanto kpt. J. Čiuvinsko, gyvenančio Brazilijoje. Iš vieno asmens gavau adresą, bet klaidingą ir po ilgo klajojimo laiškas grįžo nepasiekęs adresato. Vėliau, per laikraščio redakciją pasisekė sudaryti ryšį. Tačiau, kai sulaukiau žinių ir nuotraukų, buvo per vėlu, straipsnis buvo baigtas spausdinti "Karyje". Tai papildau dabar.

Šarvuotų traukinių vadais buvo vyr. ltn. A. Sidabras, vyr. lten. H. Bliumentalis ir vyr. ltn. Tatarencevas. Kas buvo tankų bataliono vadu ir tankų kuopų vadais, jis tikrai nebepamena, nes visi tų metų užrašai liko Lietuvoje, o atsiminti po 50 metų yra jau sunkoka.

Mano straipsnyje pažymėta, kad vyr. ltn. Čiuvinskas 1926 m. buvo iš Šarvuočių Rinktinės perkeltas į Mažeikių aps. komendantūrą yra klaidinga. Vyr. ltn. J. Čiuvinskas, 1922 m. išformavus Savanorių pulką, buvo perkeltas į Šarvuotų traukinių pulką, kurį 1924 m. įjungus į Šarvuočių Rinktinę, vyr. ltn. J. Čiuvinskas buvo paskirtas Šarvuočių Rinktinės adjutantu. 1925 m. jis buvo perkeltas į Kariuomenės štabą ir tik vėliau perkeltas į Mažeikių aps. komendantūrą.

Vyt. ltn. Tatarencevą ištiko tragiškas likimas. 1940 m. bolševikams okupavus Lietuvą, jis buvo enkavedistų suimtas ir žiauriai tardytas. 1941 m. karui prasidėjus, jis kartu su IV skyriaus politiniais kaliniais iš Kauno sunkiųjų darbų kalėjimo buvo išvežtas ir be teismo sprendimo, masiniame kalinių šaudyme, 1941 m. birželio 26-27 naktį, enkavedistų sušaudytas, netoli Červenės, Mišk.

Turiu patikslinančias žinias apie buv. šarvuotininką vyr. ltn. J. Toliušį. LE XXXI t. 285 psl. pažymėta, kad J. Toliušis 1941 m. birželio 23 d. Tauragės gyventojų mitinge buvo išrinktas burmistru, bet tą pačią dieną geštpao karininko buvo nušautas. J. Č. gi teigia, kad J. TOliušis, minėtą dieną, drauge su vokiečių karininku ir keliais mūsų pareigūnais ėjo šaligatviu ir ties karininkų ramove, iš rūsio, raudonarmietis šovė į einančius ir kulka pataikė J. Toliušiui, nuo kurios jis ir žuvo. J. Č. tuo metu gyveno Tauragėje, tame pačiame pastate, kuriame buvo pasislėpęs raudonarmietis.

"Audra" nugali kliūtį. Stebi plk. ltn. Kraucevičius (deš.) ir vyr. ltn. S. Sidabras.

"Kario" 4 nr. 101 psl. II skiltyje 11 eilutėje iš viršaus išspausdinta Wojkowa; turi būti **Wojskowa;**

"Kario nr. 6, 169 psl., I sk. 27 eil. iš v. išspausdinta: plk. ltn. E. Adamkevičius, turi būti **plk. ltn. E. Adamkavičius;**

'Kario" nr. 7, 205 psl., I sk. 26 eil. iš ap. išspausdinta: O kareiviai tebuvo. Turi būti: **o kareiviai nebuvo.**

"Kario" nr. 7, 207 psl. nuotraukoje išspausdinta — iš k.:, turi būti: **iš dešinės:**

"Kario" nr. 7, 207 psl. I sk., 6 eil. iš v. išspausdinta: Varėnos rajone ati-

Šarvuotų traukinių pulkas, pulko šventės metu, 1923 m.

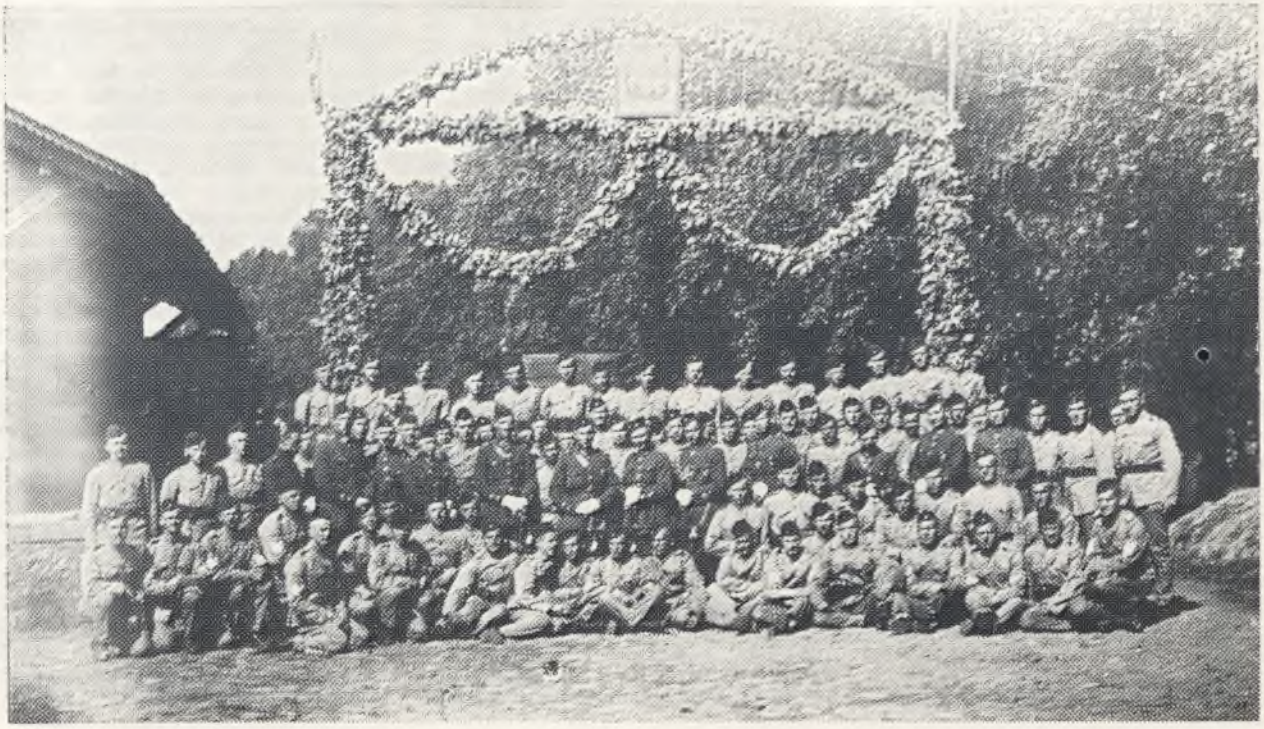

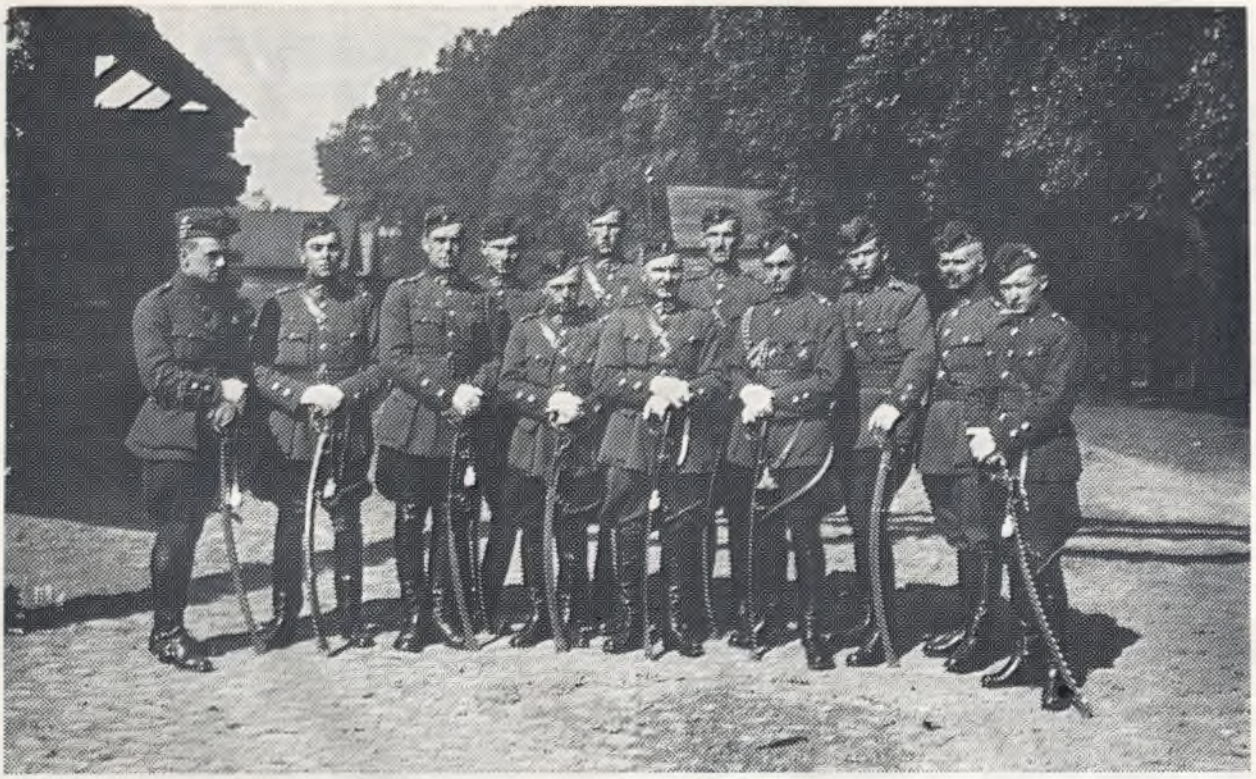

Šarvuotų traukinių pulko karininkai pulko šventės metu, 1923 m. iš k. į d.: vyr. ltn. Gercevičius, vyr. ltn. Tatarencevas, vyr. ltn. Bliumentalis, vyr. ltn. Barota, plk. ltn. J. Kraucevičius, vyr. ltn. J. Čiuvinskas, vyr. ltn. Simas Sidabras, k.v. Cicėnas, ltn. Kundrotas; II eilėje: ltn. Augis, vyr. ltn. Antanas Sidabras ir vyr. ltn. A. Vileniškis.

A.A. GEN. ŠT. PLK. BALIO JAKUČIO PAMINKLO REIKALU

Pr. metų gruodžio mėn. gavau našlės Emilijos Jakutienės laišką, kuriame ji rašo, kad Londone gyvenąs plk. T. Vidugiris rūpinasi paminklo pastatymo reikalu savo pažįstamų tarpe. Kadangi a.a. gen. št. plk. B. Jakutis buvo mūsų laisvės kovų aktyvus dalyvis (Vyčio kryžiaus su kardais kavalierius), ėjęs atsakingas kariuomenės štabe ir vėliau karo atstovo pareigas Baltijos valstybėms, tai mano nuomone, reikia padėti plk. T. Vidugiriui. Tam tikslui pasiekti kviečiu visus karius ir ramovėnus (C. valdybą ir skyrių valdybas) parinkti aukų ir jas iki š.m. gegužės mėn. 1 d. pasiųsti šiuo adresu: Col. T. Vidugiris, 2 Ladbroke Gardens, London, W. 11, Gr. Britain.

Tikiu, ramovėnai šiltai atsilieps į mano šį kvietimą ir tuo būdu patenkins nuoširdų norą našlės E. Jakutienės ir plk. T. Vidugirio.

R. Liormonas

Pranešama giminėms, draugams ir pažįstamiems, kad š.m. vasario 22 dieną, Baltimorėje, mirė savanoris-kūrėjas, ats. majoras

A.A. PRANAS MAČIULIS.

Liko nuliūdusi šeima: žmona Cecilija, duktė Elena-Laima Andrews su šeima ir podukra Valerija Laskauskienė su šeima.

Palaidotas š.m. vasario 25 d., 9 val. ryto iš Šv. Alfonso bažnyčios, Lowden Park kapinėse.

---

teko: (praleistas tekste 2 kulk. vagonai). Turi būti: **Varėnos rajone atiteko 2 kulkosvaidžių vagonai.**

"Kario" nr. 7, 209 psl. I skilt. 15 eil. iš ap. išspausdinta: kuri juos paremė; turi būti: **kuri juos perėmė.**

"Kario" nr. 8, 236 psl. II sk. 7 eil. iš v. išspausdinta "Drąsutis", turi būti **"Drąsuolis".**

"Kario nr. 8, 241 psl. nuotraukoje, išspausdinta: vyr. ltn. G. Marcinkevičius vyr. ltn. B. Šimėnas; turi būti: **vyr. ltn. K. Marcinkevičius vyr. ltn. K. Šimėnas.**

"Kario" nr. 8, II sk. 13 eil. iš ap. išspausdinta: ltn. Alfonsas Ambarziūnas; turi būti **Ltn. Alfonsas Ambraziūnas.**

Redaguoja —
Š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

PRIEŠ 50 METŲ

(Atsiminimai)

JONAS ŠVOBA

Buvo 1920 metų lapkričio mėnesio vėlyvas šeštadienio vakaras. Būdamas Ramygalos progimnazijos 4 klasės mokinys, savo kambarėlyje ramiai rašiau mokinių susirinkimui referatą, nes darydavome mokinių kuopelių susirinkimus ir patys skaitydavome juose referatus. Kažinkas smarkokai pasibeldė. Atidaręs duris, nustebau. Tai buvo mano tėvelis. Taip vėlai. Tai negeruoju. Jis tik pranešė, kad pro Okainius, tai kaimas tarp Ramygalos ir Šėtos, joja daug lenkų Kėdainių kryptimi, ir pats greitai supruko atgal. Tuojau viską mečiau ir pranešiau Ramygalos šaulių vadovybei, nes ir pats buvau šaulys. Nedelsiant buvo sušaukti visi Ramygalos šauliai, kurių nemažą dalį sudarė progimnazijos mokiniai, nes jų būta ir ne taip jaunų. Anksti rytą keli šauliai buvome išsiųsti pasižvalgyti į Truskavą. Truskavoje buvo ramu. Žmonės rinkosi bažnyčion. Jokių žinių apie lenkų grįžimą mūsų kryptimi. Pasikalbėję su žmonėmis, pasižvalgę dar kiek ir už Truskavos, po valandos kitos grįžome atgal. Pusiaukelyje sutikome kitą vežimą Ramygalos šaulių, važiuojančių Truskavon. Pasikalbėjus, jie nuvažiavo Truskavon, o mes Ramygalon.

Važiuota jų ir mūsų Šėtos - Ramygalos vieškeliu, iš kurio atsišakojo kelias Likėnų kaime į Truskavą. Tas kelias ėjo per krūmus. Važiavusieji šauliai, kaip tik išlindo iš krūmų, pamatė atjojančius kelis lenkų raitelius-žvalgus. Šauliai tuojau šoko iš vežimo ir pradėjo šaudyti. Lenkai metėsi atgal, bet jų krito vienas ar du raiteliai ir arklys. Šauliai pašoko vytis ir atsidūrė visiškai atviroje aikštėje, kempsėtoje pievoje. O lenkai, susimetę į Truskavos bažnyčios šventorių ir kapines, už akmeninės mūro tvoros, pradėjo šaudyti į šaulius. Šauliai, supratę, kad čia yra ne tik lenkų žvalgai, atsišaudydami, traukėsi. Jų pozicija buvo bloga. Jie tegalėjo prisiglausti tik kupstais. Bet jų tarpe buvo bent pora taiklių šaulių. Tas jiem daug padėjo. Jonas Ambrozevičius buvo pašautas į koją ir nebegalėjo trauktis, tačiau jis ir gulėdams sužeistas, savo taikliu šaudymu stengėsi dengti besitraukiančius draugus. Buvo sužeistas ir šaulys Stasys Kisielis; šis galėjo bėgti ir, būdams vietinis, pabėgo. Pabėgo ir kiti du šauliai. Šaulys Stasys Klimavičius buvo nuo Vadoklių, pirmą kartą šioje apylinkėje ir jauniausias iš ten dalyvavusių. Jo nelaimei jis bėgo laikydamasis kelio. Lenkai jį pagavo, kankino ir sušaudė Likėnų kaime, netoli Truskavos. Šaulys Jonas Ambrozevičius buvo rastas vietoje negyvas, lenkų sušaudytas.

Paaiškėjus apie lenkų raitelių grįžimą, visi Ramygalos šauliai buvome išdėstyti pakrūmiais abiejose pusėse vieškelio, einančio nuo Truskavos, nes buvo laukta, kad lenkai gali traukti Ramygalon. Tuo tarpu jie, vedami lenkuojančių "bajorėlių", pasirinko blogą kelią pro Ančiškius, per miškus. Jų traukimosi kelias ir kryptis Ramygalos šauliams greitai buvo žinoma. Kurie buvome pamiškėje nuo Ančiškių pusės, naktį jau girdėjome besitraukiančių lenkų šūkavimus.

Pirmadienio rytą mes, Ramygalos šauliai, sekėme lenkų pėdomis. Berods Kuršių kaime, keletas kilometrų nuo Ramygalos, vienas lenkų raitelis, kiek užgaišęs, pakliuvo mum į nelaisvę su arkliu ir ginklais. Jį tuojau pasiuntėme su palyda į Ramygalą, o iš Ramygalos — į Panevėžį. Jei mes jau būtumėm žinoję savo draugų likimą, tai kažin kaip būtų buvęs su tuo belaisviu . . . Lenkai pasispaudė. Mes vis toliau nuo jų atsilikome. Vakarop, nuo Alunčio pradėjome grįžti atgal. Apie Vadoklius susitikome pirmuosius lietuvių raitelius, Geležinio Vilko dalinį, su gražiomis, augštomis kepurėmis.

Grįžę Ramygalon, sužinojome visą tiesą, kas atsitiko mūsų draugams . . . Stasys Klimavičius buvo mano klasės ir kambario draugas, Jonas Ambrozevičius — Truskavos parapijos, kaip ir aš. Sužeistasis Stasys Kisielis buvo taip pat truska-

vietis. Ramygalos progimnazija pagerbė savo karžygius, iškabindama šaulio Stasio Klimavičiaus paveikslą IV klasėje, o šaulio Jono Ambrozevičiaus — II klasėje. Ir vėliau Ramygalos gimnazijos tose klasėse kabojo jų paveikslai, kurie primindavo moksleiviams apie tuos jaunus Lietuvos karžygius. Šaulys Jonas Ambrazevičius buvo šauliškai palaidotas Truskavoje, o šaulys Stasys Klimavičius — Vadokliuose, dalyvaujant Ramygalos šauliams, progimnazijos mokytojams ir mokiniams. Šis įvykis "Mūsų Lietuvos" II t. 656 p. taip aprašomas:

""1920.XI.19 ties Truskava su lenkais susitiko 5 Ramygalos moksleiviai-šauliai. Pamatę atjojantį visą eskadroną lenkų, jie nebėgo atgal, bet stojo į kovą; suradę tinkamą vietą, paleido į lenkus keletą šūvių, nukaudami ar sužeisdami keletą lenkų ir jų arklių. Pritrūkę šovinių, ėmė trauktis. Moksleivis Jonas Ambrozevičius, būdamas sužeistas, pasiliko vietoje, dengdamas draugus, ir kovojo, iki kulkosvydžio kulkos pervėrė jo krūtinę. Lenkai taip pat paėmė į nelaisvę Ramygalos gimnazistą Stasį Klimavičių. Iš šio 16 metų berniuko reikalavo žinių apie Lietuvos kariuomenę ir šaulius. Kai moksleivis sukandęs dantis tylėjo, lenkai negailestingai jį daužė šautuvų buožėmis, badė įkaitintais durtuvais. Nukankintą, vos gyvą jaunuolį, pastatė prie sienos ir sušaudė. Ir šis jaunas karžygys neišdavė priešui karinių paslapčių, nors pats ir nedaug jų težinojo. Jonas Ambrozevičius palaidotas gimtosios Truskavos kapuose, Stasys Klimavičius Vadokliuose. Nepriklausomybės metais Ramygalos gimnazijos II ir IV klasės sienas puošė šių jaunų moksleivių-didvyrių paveikslai."

Čia yra neaiškumas dėl mėnesio dienų. Lenkų raiteliai pasiekė Kėdainius lapkričio 19 dieną (L.E. XV t. 103 p.). Šeštadienį jie jojo pro Okainius Kėdainių kryptimi, o sekmadienį, apie pietus, jau ties Truskava susirėmė su šauliais. "Panevėžys" pusl. 358 rašo, kad ties Truskava žužvo Ramygalos šauliai lapkričio 21 d., o Troškūnuose — lapkričio 22 d. "Šaulių S-gos Istorija" pusl. 66 sumini, kad ties Truskava žuvo šauliai lapkričio 21 d., bet pusl. 61 ir 62 Ramygalos šaulius ir Troškūnų šaulius sužymi žuvusius tą pačią dieną, t.y. XI-21, tuo tarpu pusl. 56 tvirtina, kad Troškūnų šauliai susitiko su lenkais XI-23 d. Atrodo, kad arčiausia tiesos bus "Panevėžys".

Šis lenkų raitelių įsiveržimas tai buvo Želigovskio plano dalis užimti Kauną ir palaidoti Lie-Lietuvos nepriklausomybę. Tik dėka mūsų karių narsumo ir jų vadovybės sumanumo ir ryžtingumo ties Giedraičiais lenkai buvo sumušti ir Lietuva išgelbėta.

Tuo metu kaip ir kitur Lietuvoje, taip pat ir Ramygalos šauliams teko budėti. Šaulių vadovybė dažnai išsiųsdavo būreliais naktimis žvalgybai po apylinkę ir apie lenkiškuosius dvarelius, o kartais ir kratas padaryti, nes jautėsi lenkų judėjimas. Pasitaikė ir tokių atsitikimų, kad, grįžę iš naktinio tolimesnio uždavinio, nebesuspėdavome grįžti į butą ir maudavome tiesiai į mokyklą su šautuvėliu ir granatėle. Tuščią šautuvėlį kur nors priglausdavome, o granatėlę įsidėdavome į suolą tarp knygučių. Dabar atrodo keista ir baisoka. Bet tada buvo naturalu ir paprasta. Mokyklos vadovybė suprato ir toleravo. Tuo metu visa Lietuva gyveno savisaugos instinktu. Gaila, kad vėliau dėl partinių dogmų tas mūsų tautinis savisaugos instinktas atbuko.

ŠAULIŠKOJI VEIKLA KANADOS RINKTINĖJE

1970 m. lapkričio mėn. 21 d., Toronte, "Tėviškės Žiburių" salėje, įvyko Kanados šaulių rinktinės valdybos posėdis. Be valdybos narių dar dalyvavo š. Ig. Petrauskas, Montrealio LK Mindaugo š. kp. pirmk., š. P. Kanopa, Hamiltono DLK Algirdo š. kp. pirmk., bei š. Strėlienė ir š. A. Povilauskas.

Rinktinės pirmk. š. St. Jokubaičiui vadovaujant, buvo apsvarstyti reikalai, susiję su šaulių veikla. Nutarta šaukti rinktinės suvažiavimą 1971 m. gegužės mėn. 22-23 dienomis Montrealyje. Suvažiavimą globos LK Mindaugo š. kuopa, kuri švęs 15 metų veiklos sukaktį.

Rinktinės valdyba buvo papildyta montrealiete š. Strėliene, kuri rūpinsis šaulių moterų veikla ir torontiečiu š. V. Katurakiu, kuris bus rinktinės šaudymo vadovas.

Iš pirmininko pranešimo išryškėja, kad rinktinė ne vien tik leidžia aplinkraščius, bet ir, kur gali, dalyvauja lietuviškoje veikloje.

Asmeniškai dalyvauta gen T. Daukanto jūrų š. kp. vėliavos šventinime Čikagoje. Raštu pasveikinta: Kanados Lietuvių Diena, Londone, Ont., Vilniaus krašto lietuvių suvažiavimas, Londone, Ont. ir Kanados krašto lietuvių tarybos suvažiavimas Otavoje. Pasiųsta telegrama Turkijos ambasadoriui Otavoje, prašant, kad Brazinskai nebūtų išduoti rusams.

š. P. G.

PAS PŪTVIEČIUS

1970 m. lapkričio mėn. 21 d. vakare, Lietuvos kariuomenės 52-jų metų atkūrimo sukakties išvakarėse, Toronto Vl. Pūtvio š. kuopa suruošė metinį parengimą šv. Jono Krikštytojo parapijos salėje. Jame dalyvavo gausus būrys šaulių su šeimomis, svečių iš toli ir arti: iš Detroito — LŠST CV pirm. š. V. Tamošiūnas ir gen. št. plk. J. Šepetys, iš St. Catherine — ramovėnai su pirmininku J. Vyšniausku, iš Montrealio — š. Ig. Petrauskas ir š. Strėlienė, Baltic Veteran Corp. pirmk. estas kpt. M. Randle, Dauguvas Vanagi pirm. I. Zemlovskis, kūrėjų - savanorių kar. Ant. Juozapavičiaus skyriaus pirm. V. Štreitas, Vyčio kryžiaus kavalierius ir kuopos garbės šaulys inž. J. Preikšaitis ir kiti.

Kuopos pirmk. St. Jokubaitis garbingus svečius pristatė susirinkusiems, o S-gos pirmk. š. V. Tamošiūnas, ta pačia proga, tarė trumpą sveikinimo žodį.

Meninę programą išpildė viešnios iš Detroito. I. Vizbaraitė, akomponuojant Bliūdžiūtei, padainavo vakaro nuotaikai pritaikytų dainelių, už kurias klausytojai nuoširdžiai paplojo.

Po programos sesės šaulės visus susirinkusius skaniai pavaišino. Kas norėjo, galėjo išbandyti savo laimę turtingoje loterijoje. Šokiams grojo estų kapela. Aplamai, vakaras gerai pasisekė. Todėl kuopos valdyba dėkoja visiems, kurie prie to pasisekimo prisidėjo, o ypač garbės šauliui kun. klebonui P. Ažubaliui, sesėms šaulėms: Dambrauskienei, Valiulienei, Jonikienei, Benotienei, Daugelienei, Keturakienei ir šauliams — Jonikiui, Keturakiui, Meškauskui, Bačėnui, Astrauskui, Vaškeliui, Gerdvainiui, Gražuliui ir kitiems.

š. P. G.

PAS KĘSTUTIEČIUS

1970 m. gruodžio mėn. 6 d. DLK Kęstučio š. kp. paminėjo Lietuvos ginkluotų jėgų atkūrimo 52-sias metines ir savo veiklos 15-kos metų sukaktį, šv. Kazimiero parapijos salėje, Racine, Wis.

Minėjimą atidarė kuopos pirmk. š. P. Petrušaitis. JAV ir Lietuvos himnus sugiedojo š. Ida Tamulėnienė. Jai akomponavo Bronė Pliūraitė.

Š. P. Petrušaitis trumpai apibūdino 15-čio veiklą supažindindamas šventės dalyvius su svarbesniais jos momentais. Pabaigoje paprašė atsilankiusius susikaupimo minute pagerbti pašarvotą Čikagoje buv. pirmųjų Lietuvos šaulių S-gos centro valdybų narį prel. Mykolą Krupavičių, mirusius kuopos šaulius ir visus tuos lietuvius, kurie mirė dėl Lietuvos laisvės bei gerovės Tėvynėje ar svetur.

Š. Vikt. Kažemėkaitis kalbėjo apie Lietuvos karinių jėgų stovį prieš Liublino uniją, per carinę okupaciją, jų atkūrimą nepriklausomumo laikotarpyje ir per, vėl Lietuvos laisvę palaidojusias, nelaimes. Taip pat užgriebė ir degančius dabarties įvykius — Brazinskų pabėgimą ir Simo Kudirkos išdavimą.

Toliau, buvo įteiktas LŠST šž ordinai visuomenininkui Juozui Kaspučiui, Kenosha, Wis. ir muzikui Juozui Grimskiui, Racine, Wis. J. Kaspučiui ordiną prisegė kuopos šaulys, savanoris — kūrėjas Ignas Paukštelis, o J. Grimskiui — solistė š. Ida Tamulėnienė.

Apdovanotuosius pasveikino ir tąja proga trumpą žodį tarė LŠST CV II-sis vicepirmk. š. K. Milkovaitis.

Meninėje dalyje pasirodė moterų kvartetas: Aldona Kavaliauskienė ir Levutė Kružikienė, Waukegan, Ill., bei Ona Kažemėkaitienė ir Stasė Petrušaitienė, racinietės. Kvarteto dainos, palydimos gitarų muzikos, skambėjo darniai ir maloniai nuteikė klausytojus.

Po trumpos petraukos prasidėjo vaišės, kurių stalą savo malda palaimino kun. klebonas J. Kupris, MIC.

Apmalšinus alkį ir troškulį, prasidėjo svaikinimai. Žodžiu kęstutiečius sveikino: š. K. Milkovaitis — S-gos Centro valdybos, š. St. Bernstavičius — Klaipėdos j. š. kp., š. Pr. Beinoras — Vytauto Didžiojo š. kp., š. Z. Lukauskas — Kenosha - Racine LB apylinkės, T. Vilipienė — Racine Lietuvių Moterų klubo, R. Kuliavas — vyskp. Pr. Brazio moksleivių ateitininkų kuopelės ir Vyt. Plečkaitis — šv. Kazimiero choro vardu. Dar kalbėjo kun. J. Kupris, MIC, J. Kasputis ir J. Grimskis.

Raštu sveikino, tarp kitų, ir amerikietis Emroy N. Mischler, kuris pridėjo ir 20 dol. auką.

Meninę programą ir sveikinimus pravedė š. Z. Lukauskas. Vaišes paruošė sesės šaulės. Ypač daug pasidarbavo sesės — St. Petrušaitienė, Ida Tamulėnienė ir Mary Wedeikes.

Jurgis Milas

Naujieji šaulių žvaigždės kavalieriai. Deš. — Juozas Kasputis, kair. — Juozas Grimskis. Foto Z. Lukausko

JONO KALNĖNO FONDAS

LŠST CV nutarė įsteigti buv. "Trimito" redaktoriaus Jono Kalnėno vardo fondą. Jo tikslas paskatinti šaulius uoliau dalyvauti lietuviškoje spaudoje su savo rašiniais apie šaulių ideologiją, uždavinius ir veiklą. Fondas telks lėšas premijoms, kurios bus skiriamos autoriams už straipsnius, liečiančius šaulių reikalus.

Pirmam bandymui yra paskirtos trys piniginės premijos: I v. — 100 dol., II v. — 75 dol., ir III v. — 50 dol.

Į premijų skirstymo komisiją yra paskirti šauliai: Stepas Jakubickis, Karolis Milkovaitis ir Petras Petrušaitis. Šv. Vincas Tamošiūnas yra komisijos kandidatas.

Šaulių vienetai yra prašomi atskiromis aukomis šį Fondą paremti.

— — —

1970 m. gruodžio mėn. 6 d. Clevelande įsisteigė šaulių kuopa, išsirinkdama valdybą ir revizijos komisiją. Jos pirmininku išrinktas savanoris - kūrėjas dr. Kazimieras Pautienis.

A. A. ŠAULYS JONAS NAUJOKAS

1970 m. lapkričio mėn. 26 d. Delhi, Ont. mirė šaulys Jonas Naujokas, priklausęs Vl. Pūtvio kuopai.

Velionis buvo gimęs 1904 m. Tauragėje. 1924 įstojo į Šilutės šaulių būrį, o vėliau persikėlė į Klaipėdos geležinkeliečių šaulių būrį. Atkūrus šaulių S-gą tremtyje, 1955 m. įstojo į Toronto Vl. Pūtvio kuopą ir buvo jos nariu iki pat mirties. Taip pat, iki 1964 m. ėjo kuopos vėliavninko pareigas. 1958 m. jis buvo apdovanotas Šaulių žvaigždės medaliu. Sušlubavus sveikatai, iš Toronto išvyko ir apsigyveno ramesnėje vietoje, Delhi, Ont. Jo pageidavimu, buvo palaidotas šv. Jono lietuvių kapinėse, Port Credit.

Atiduodant paskutinį patarnavimą, pūtviečiai pagerbė brolį Joną, stovėdami uniformuoti garbės sargyboje prie tautine vėliava padengto karsto laidotuvių namuose ir taip pat nešdami jo palaikus į bažnyčią ir į kapines. Atsisveikinimo žodį prie duobės tarė kuopos pirmininkas š. St. Jokūbaitis.

Kanados L. B. Delhi apylinkės valdyba daro pastangų įamžinti š. Joną Naujoką Kanados Lietuvių Fonde.

š. P. G.

Redaguoja S. KAUNELIENĖ, 531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

VISOS ŠAULĖS SKAITO "KARĮ"!
VISOS SESĖS RAŠO Į "ŠAULĖ TREMTYJE"!

SESĖS ŠAULĖS,

Jau trisdešimt pirmąjį kartą švenčiame Vasario 16-tąją svetur. Žiauri likimo ironija — tėvynėje Lietuvoje neplevėsuos tą dieną Trispalvės, neskambės galingai Lietuvos himno žodžiai, nes žiaurusis okupantas dar tebemindo Tėvynės žemę, dar tebežudo Lietuvos vaikus. Tačiau, kad ir kaip budri NKVD, bet išplėšti iš lietuvio širdies laisvės troškimo, užgesinti laisvės kibirkšties, nepajėgs. Tai įrodė tėvas ir sūnus Brazinskai, kankinys Simas Kudirka ir Vytautas Simokaitis su žmona. Tai liudija žemiau talpinamas, per geležinę uždangą pergabentas, eilėraštis.

Gyvendamos laisvame krašte privalome dirbti, aukoti visas savo jėgas, visus sugebėjimus Nepriklausomai Lietuvai. Mūsų pareiga dirbti ir už tuos tūkstančius žuvusių laisvės kovotojų — partizanų, Sibire nukankintų sesių ir brolių šaulių.

~ ~ ~

Širdingiausi sveikinimai karininko Juozapavičiaus šaulių kuopai Clevelande, kuopos moterų sekcijai, jos vadovei sesei dr. Marijai Žilinskienei ir visoms sesėms.

Gražiausios sekmės!

Moterų šaulių vadovė ir šaulės

MES TROKŠTAM LAISVĖS

Virpančiomis širdimis svajojam apie laisvę,
Laisvę tėviškė brangios.
Kai daržely žalios rūtos vėl žaliuos,
Ir sesės geltonkasės vėl dainas dainuos.
Kai broliai laisvon tėvynėn iš svetur sugrįš,
Šviesi ir graži bus mūsų ateitis.
Nebereiks bijoti areštų žiaurių,
Nei šaltojo Sibiro miškų.
Nutils tada dejonės mūsų šaly,
Nor ir negreit krūtinėj užgis žaizda gili.
Negreit užmiršim iškentėtas kančias,
Bei žuvusių dideles aukas.
Džiaugsmu virpančiomis širdimis svajojam apie laisvę.
Laisvę Tėvynės brangios.
Kada Trispalvė vėl laisvai suplevėsuos,
Ir lietuvis himną galingai giedos.

Vėjelis

RUOŠKIMĖS KULTŪRINEI SAVAITEI

1971 m. birželio 13 - 20 dienomis Dainavoje įvyksta LŠST Kultūrinė savaitė. Sesės, jau pats laikas susitvarkyti su atostogomis ir tai savaitei pasiruošti, kad ta savaitė būtų ne vien poilsio laikas, bet kad jos metu ideologiniai sustiprėtume, kuo daugiausia žinių pasisemtume, bei atnaujintume senas, užmegstume naujas pažintis ir seseriškai pabendrautume.

S-gos centro v-ba ir moterų vadovė planuoja ir nori šiemet suruošti Moterų dieną, bet kokia ta diena bus, pareis nuo kiekvienos iš mūsų. Kiekviena privalome pagalvoti: kokių paskaitų, užsiėmimų ar programų pageidautume. Kuo pačios galėtume prisidėti? Neužkraukime viso darbo vien tik ant vadovės pečių. Kai dirbsim visos, darbas bus našus ir malonus.

— — —

"Šaulė Tremtyje" didžiuojasi neseniai susibūrusiomis Clevelande kar. Juozapavičiaus energingomis sesėmis ir jų vadove dr. Marija Žilinskiene. Ji stovykloje, Vokietijoje pasireiškė gabia skaučių vadove ir puikia paskaitininke. Tikimės, kad nors ir jauniausia ši sekcija, savo darbais nustebins visus. Vos susikūrusi sekcija, jau davė gražų įnašą ir mūsų skyreliui. Kviečiu talkon ir linkiu našaus darbo.

— — —

Stasio Butkaus kp. moterys Detroite prieš Kalėdas supakavo ir vėl išsiuntė Punsko lietuviams du vartotų drabužių ir avalinės siuntinius. Anksčiau siuntinius gavusieji džiaugiasi ir prašo ir ateity jų nepamiršti, nes be pagalbos jiems sunku išsiversti.

Sausio mėnesį paruošta dar pora siuntinių.

LIETUVOJ BUVAU ŠAULĖ — LAKŪNĖ

Žmonės mėgsta gyventi maloniais praeities prisiminimais. Mano, gi, svajonė buvo — rytoj padaryti ką nors geresnio negu vakar, t.y. praeity, padariau.

Šiemet, kariuomenės šventės proga, į Clevelandą, į Ramovėnų suruoštą minėjimą, iš Detroito atvyko keturi šaunūs šauliai: LŠST centro valdybos pirm. V. Tamošiūnas, V. Mingėla, M. Šnapštys ir M. Vitkus. Šie puikūs vyrai, viešėdami pas mus, labai gražiai užsirekomendavo. Kiekvienas iš jų buvo talentingas kalbėtojas. Prisivežę dovanų apdovanojo knygomis, šauliškais auksiniais ženklais, lietuviškais atvirukais, pinigais, o šauliui Klimui prisegė Šaulių Žvaigždės ordeną. Taip pat jie nepašykštėjo komplimentų, bei nepraleido nei vieno nepastebėto. Šiems garbingiems šaulių sąjungos ambasadoriams gražiausios sekmės!

Kalbėdamsi su mielaisiais svečiais pasigyriau, kad kadaise Lietuvoje ir aš buvau šaulė-lakūnė. Žinoma, toks staigus prisistatymas atrodė neįtikinantis, todėl, jų prašoma, bandysiu įtikinti, kad Lietuvos Šaulių s-ga turėjo ne tik lakūnų, bet ir lėktuvų, nes iš tikrųjų būna skaudu kai sutikti buvę Karo aviacijos lakūnai užklausia "ar Šaulių aviacija turėjo lėktuvų?"

Clevelando Karininko Juozapavičiaus kp. šaulė Salomėja Knistautienė

1937 m. Amerikos lietuvis lakūnas M. Vaitkus, atskridęs į Lietuvą, atvežė Amerikos lietuvių dovaną lėktuvą "Cub" ir padovanojo šaulių aviacijai. Dovanos įteikimo ceremonijose teko ir man dalyvauti. Lakūnas Vaitkus su šaulių vadu kpt. Antanu Audroniu, įsėdę į lėktuvą, apskrido aplink Kauną. Nusileidęs ir išlipęs lak. Vaitkus pasakė: "Šį ląktuvą atvežiau dovanų nuo Amerikos lietuvių. Nors jie taip toli nuo Lietuvos, tačiau jų širdys su jumis". Tuo metu man kilo nesuvaldomas noras paskraidyti tuo lėktuvu. Čia pat kreipiausi į kpt. A. Audronį ir pareiškiau savo norą. Jis patarė ateiti į Šaulių aviacijos susirinkimą. Sekantį sekmadienį susirinkime buvo rodomas filmas apie suomių karžygiškas kovas su rusais komunistais. Po susirinkimo užpildžiau įstojimo blanką ir pirmadienį 6 val. ryto buvau aerodrome. Už kelių minučių jau sėdėjau su vadu kpt. Audroniu lėktuve ir skridau. Pirmasis skridimas paliko labai malonų jausmą ir žinojau, kad turiu išmokti pati skraidyti. Sekančiam susirinkime nekantriai laukiau vado žodžių kas norėtų paskraidyti. Žinoma, pirmoji prisistačiau. Pirmadienio rytą kpt. Audronis vėl mane paskraidino. Nusileidus pareiškiau, kad per trumpai skridom (skridimai tęsdavosi 5-10 min.). Tai išgirdęs, vadas pasikvietė lak. Kuosaitį su kuriuo teko atlikti sekantį skridimą. Matyt buvau jau įkyrėjusi, nes lakūnas Kuosaitis nutarė mane pagąsdinti. Jis išmėgino ne tik lėktuvo patvarumą, bet ir mano nervų stiprumą, nes pusvalandį vartė lėktuvą ore, kaip įmanydams. Išlipau iš lėktuvo balta

---

— — —

Detroito "Švyturio" kp. jūros šaulė Vera Kulbokienė suruošė savo bute bendras Kūčias kp. šauliams. Dalyvavo virš 20 asmenų.

Sausio mėn. "Švyturio" kp. išsirinko naują valdybą. Į parengimų komisiją įėjo jūros šaulės Marija Kinčienė ir Ada Telyčėnienė.

Moterų sekcijos vadove išrinkta, Amerikoj gimusi šaulė, Nelė Stankutė - Urbšaitienė; jos padėjėja — Vera Kulbokienė. Naujoji vadovė numačiusi greitu laiku suruošti sekcijos arbatėlę. Gero vėjo naujajai vadovei!

— — —

Jono Vanagaičio šaulių kuopos Bostone šaulė Elena Valiukonienė suorganizavo šaules moteris piketuoti admirolo William B. Ellis įstaigą. Piketavime dalyvavo sesės: Elena Valiukonienė, Antanina Liutkonienė, Ada Ausiejienė, Angelė Vakauzienė, Ona Šležienė ir Felicija Karosienė. Darbo pertraukos metu atbėgdavo ir broliai šauliai.

Lapkričio mėn. 28 d. vakare, kuopos p-kas su tautiniais drabužiais pasipuošusiomis Antanina Liutkoniene ir Sofija Stašaitiene dalyvavo Bostono vysk. Umberto Maderos audiencijoje. Tą audienciją gavo tuo metu vykstančio Balfo suvažiavimo proga. Šaulių kp. vardu vyskupui buvo įteiktas Lietuvių Fondo Jubilėjinis medalis. Vyskupas maloniai dovaną priėmė ir teiravosi apie Lietuvos prezidento likimą.

Žinios paimtos iš Jono Vanagaičio kp. "Trimituko"

kaip drobė, bet juokaudama pareiškiau, kad taip lengvai manimi neatsikratys, kad greit vėl prisistatysiu. Dar ir po poros valandų gimnazijoje panagės tebebuvo mėlynos, o veidas išblyškęs.

Nekantriai laukiau sekančio susirinkimo. Buvau pasiryžusi išmokti skraidyti, o išmokusi savo sugebėjimus panaudoti žmonijos labui. Svajojau ką nors patobulinti, ar bent būti gera lakūne ir negąsdinti būsimųjų entuziastų.

Atvykusi į susirinkimą sužinojau, kad mano svajonė gali ir neišsipildyti, nes mūsų lėktuvas jau apdaužytas. Mat Karo aviacijos lėktuvas užkliudė mūsų "Cubelį" (taip vadinom savo lėktuvėlį) ir jame skridusį atsargos ltn. Vytautą Čypą gerokai aplamdė. Lt. Cypas mažai nukentėjo, bet mūsų "paukštelis" turėjo net keletą mėnesių garaže ilsėtis.

Tuo metu Šaulių aviacija Vokietijoje nusipirko du naujus lėktuvus "Klem". Po kiekvieno susirinkimo įkyrėdavau savo prašymais skraidyti. Vieno susirinkimo metu vadas pareiškė, kad šaulės privalo išmokti šaudyti. Šaudymas man nepatiko ir bandydavau išsisukti. Pagaliau, kai viena šaulė pratimų metu susitrenkė sau veidą, nutariau į juos nebeiti. Šaulių baliaus metu vadas pasakė, kad civilinė aviacija ruošia teoretinius kursus norintiems skraidyti ir jei aš tuos kursus baigsianti, tada pažiūrėsiąs kas būsią galima padaryti.

Kursus pradėjom lankyti 39 asmenys, iš jų 19 moterų, daugumoje mergaičių. Egzaminus laikyti leido 13, išlaikė 6, jų tarpe ir aš.

Atėjus pavasariui visos išlaikiusios egzaminus valandų valandomis praleisdavom aerodrome laukdamos ir seiles varvindamos: gal pasigailėjęs koks lakūnas vietoj maišo mus apskraidins, nors aplink aerodromą. Išsėdėjusios 3-4 valandas kartais ir replikų išgirsdavom: ... lėktuvas perbrangus moterims skraidinti, moterų vieta namuose," ar panšiai.

Vieną gražią popietę kpt. Audronis, išrikiavęs mus prie lėktuvo, perskaitė įsakymą, kad Karo aviacijos dvi stipendijos skiriamos norintiems išmokti skraidyti. Jos teko B. Obelenytei ir Salomejai Šeporaitytei, t.y., man. Vyrai buvo nepatenkinti, o mudvi — labai laimingos.

Prasidėjo vargo dienelės. Keldavausi 4 val. ryto ir atvykusi į aerodromą laukdavau progos paskraidyti. Pusėtinai išvargusi eidavau į gimnaziją. Geriau būdavo, kai skraidymus turėdavom vakarais, kas rečiau pasitaikydavo. Mūsų instruktoriai buvo savanoriai Karo aviacijos lakūnai, kurie be atlyginimo laisvalaikiais stengėsi perduoti mums savo žinias ir sugebėjimus. Apmokymo metu, kuris užtruko 13 valandų ore, turėjau net 7 skirtingus instruktorius. Praktinių pamokų metu vadas dažnai mėgdavo paklausinėti ir teorijos. Mėgiamiausias jo klausimas būdavo: "Ką darysi prieš pradėdamas skridmą?" Dažniausiai, būsimasis lakūnas atsakydavo: "Patikrinsiu, arba įpilsiu į lėktuvą benzino". Su nepasitenkinimu, tada, vadas subardavo mokinį: "Blogos tavo žinios. Vanduo svarbiau už benziną, nes be benzino nepakilsi, o be vandens pakilęs sudeginsi motorą."

Bėgo dienos ir prasidėjo savarankiško skridimo laikas. Grįžęs iš atostogų vadas įsisodino mane į lėktuvą ir įsakė skristi į Garliavą. Tuo metu mūsų lėktuve nebuvo tiek daug rodyklių ir instrumentų kaip dabartiniuose lėktuvuose. Geografinei padėčiai nustatyti, reikėjo vadovautis žemėje esančiais kelrodžiais: upe, plentu, augštesniu pastatu ar bažnyčios bokštu. Pakilusi į orą kelrodžiu pasirinkau Garliavos bažnyčios bokštą ir skridau tiesiai į jį. Kadangi skridau tiesiai į bokštą, dažnai nematydavau jo. Pasukdavu tada į šalį lėktuvą, kad jį pamatyčiau. Kelionės metu vadas tylėjo, bet laimingai grįžus pareiškė: "P-le Salomėja, persistengei." Supratau, kad nereikėjo skristi tiesiai į bokštą, galėjau jį šone turėti.

Instruktorius turėjau įvairius — gerus, piktus, lėtus ir labai karštus. Daugiausia valandų su manimi praleido lakūnas Vachauza — ramus ir mielas. Mudviejų kryptis dažniausiai būdavo Raudondvaris. Dažnai žemėje matydavau, plevėsuojančią baltą nosinaitę. Tai buvo jo žmona, kuri gydėsi Raudondvario sanatorijoje. Labai malonius prisiminimus paliko instruktorius Mažonas. Jis niekuomet nepykdavo, tik visuomet gražiai prašydavo: "Ar, panele, ištikrųjų negali padaryti taip, kaip aš prašau." Susigėdus tekdavo stengtis jo prašymą išpildyti. Po 13 valandų mokymosi, buvau išleista skristi savarankiškai. Įspūdis nepamirštamas. Pasijutau tokia vieniša, pati viena ore. Atrodė, kad ir motoras tyliau veikia. Tik pažvelgusi į apačią, pamačiau, kad draugai žemėje iškėlę galvas seka ir mane iš akių nepaleidžia. Taip porą savaičių skraidžiau ir vengiau padaryti "ožį" ("ožys" — kai nusileidęs lėktuvas, palietęs žemę, pašoka 2 ar 3 kartus į viršų, kol galutinai prisispaudžia prie žemės).

Po dviejų savarankiško skridimo savaičių, kada kartą skrisdama nutariau leistis, pajutau, kad mano lėktuvą staiga ėmė mėtyti. Maniau, kad patekau į oro duobes, bet metusi žvilgsnį į greičio rodyklę pastebėjau, kad buvau nustojusi greičio. Paspaudusi vairolazdę žemyn ir įgijusi greičio, laimingai nusileidau. Draugai žemėje jau ir melstis buvo pradėję, o instruktorius net didelę smilgą jaudindamsis, suvalgė. Dar nespėjus nei lėktuvo durų atidaryti, instruktorius įsakė sėsti į kitą lėktuvą. Ten pakankino valandą įvairiais suktukais, nugaros laužymu ir kitokiais triukais. Ir tuo kart, kaip ir po antrojo skridimo, išlipau balta kaip šmėkla. Bet tai buvo labai naudinga pamoka. Pirmoji gavau ir savarankišką perskridimą: Kaunas - Jonava - Kėdainiai - Kaunas. Užėjus okupantams, baigėsi mano lakūnės karjera.

Lietuvoje buvom penkios lakūnės: Orintaitė, Civinskaitė, Izabelė Plyčiūtė (randasi Australijoj, Melbourbourne), Birutė Obelenytė ir aš, Salomėja Šeporaitytė-Knistautienė.

Šaulių aviacija ruošdavo aviacijos šventes, tačiau jose didelės rolės neturėjau, nes buvau dar per mažai patyrusi lakūnė. Norėjau išbandyti šokimą su parašiutu, deja, neturėjau progos. Dažnai lakūnai juokdavosi, kad vieną lakūną turėję stumte išstumti iš lėktuvo, nes pats bijojęs iš tokio augščio šokti. Aš vis kartodavau vadui, — nors ir tektų mane stumte išstumti iš lėktuvo, norėčiau bent kartą išbandyti. Ši svajonė neišsipildė.

Salomėja Knistautienė

Gruodžio 21 d. Čikagoje mirė **Jonas Tamošaitis,** I Pasaulinio karo veteranas. Buvo palaidotas V. Vokietijoje Holdesheimo kapinėse spalio 24 d. Ilgus metus jis tarnavo lietuvių sargybų kuopose, buvo 67 m. amžiaus. Gruodžio 28 d., nuo sunkios ligos mirė **William Kazlauskis,** gyv. Čikagoje, sulaukęs vos 47 m. amžiaus, II Pasaulinio karo veteranas, pilotas navigatorius. Montrealyje, gruodžio 22 d., mirė policijos leitenantas **Eduardas Lenkaitis.**

— **Sgt. Walter Sabaliauskis,** pasižymėjęs P. Vietnamo kare, apdovanotas Bronzos Žvaigždės ordinu ir kitais žymeniais, jau trečią kartą grįžo iš Vietnamo ir paskirtas į West Point, N. Y., JAV Karo akademiją instruktorium.

— **Kpt. Stasys Ripskis,** tarnavęs P. Vietname parašiutininkų daliniuose, dabar dirba V. Vokietijoje, prekybos atstovybėje.

— **Stela Pavilionis,** Amerikos J. Swift legiono posto pagelbinio moterų vieneto pirmininkė, suorganizavo dovanas, paruošė pakietėlius ir įteikė prieš Kalėdas West Side ligoninėje esantiems karo veteranams. Hynes veteranų ligoninėje yra ir lietuvių, seniau juos aplankydavo lietuvės, nesigirdi, kad dabar tas būtų daroma.

— **Mykolas Maldėnas,** kurio tėvai gyvena Marquette Parke, Čikagoje, dabar yra 6 pėstininkų brigadoje, P. Vietname, Chu Lai apylinkėje. Jis buvo pakeltas į Sp/4 laipsnį.

— Karininkas **Vl. Gedmintas,** kuris dirba Belgijoje, buvo nuvykęs į Nottinhamo lietuvių rengtą Lietuvos kar. šventės minėjimą lapkr. 28 d. ten skaitė paskaitą apie lietuvių jaunimą JAV. Jo paskaita buvo išspausdinta "Nepriklausomoje Lietuvoje" kalėdiniame numeryje.

— **Vytautas Kamantas** yra išrinktas JAV LB Tarybos pirmininku. 1951-53 m., kai vyko Korėjos karas, jis tarnavo JAV kariuomenėje.

— **Sav. kūrėjas Alfonsas Liškevičius,** invalidas, gyv. Čikagoje, buvo paguldytas Loretos ligoninėje, jo pažįstami jam linki greitai pasveikti.

— **Lionginas Kublickas,** kuris prieš eilę metų pabėgo į Švediją, kartu su dviem kitais jūrininkais, parašė S. Kudirkos reikalu straipsnius ir laiškus sen. Percy, sen. Stevensonui ir adm. Bendes. Jie atsakė ir apgailestavo, kad taip įvyko.

— **Mjr. Robertas Aleksiūnas** yra išvykęs į V. Vokietiją dviems metams tęsti armijoje tarnybą. Ten gyvena ir jo šeima.

— **Sgt. Geris Statkus** yra P. Vietnamo šiaurinėje dalyje. Jam, kartu su kitais JAV kariais, tenka daug vargo pakelti per ten užeinsnčias liūtis, kai ištisai ilgai lyja iki prilyja 100 inčų. Jis apie tai parašė TODAYS dienraščiui Čikagoje.

— **Kun. L. Sabalis,** Green Baret dalinių kapelionas, grįžo iš P. Vietnamo, ten jis aplankė 17 stovyklų. Kun. Sabalis yra apdovanotas net dviem Bronzos Žvaigždėm, Aviacijos medaliu, Vietnamiečių štabo medaliu. Jis atvyko į Fort Ord., Cal., kur gaus naują paskyrimą.

— **Ed. Jurėnas,** iš Čikagos, JAV karys, NYT pranešimu, dalyvavo komunistinio jaunimo kongrese ir ten kvailai išsireiškęs spaudos atstovams, kad prez. Nixonas karių yra laikomas didžiausiu šio šimtmečio žmogžudžiu. Didelė gėda Amerikos lietuviams, kad 23 metų Jurėnas drįsta stoti į komjaunuolių organizaciją, matomai jo yra išplauti smegenys.

— **Baltimorės** ir kitų vietų lietuviai veteranai, per savo postus, pasiuntė protestus dėl S. Kudirkos išdavimo.

TREJUOSE HORIZONTUOSE

Anapus Geležinės uždangos

Niekad taip nebuvo terorizuojamas lietuvis savame krašte, kaip šiame — 20-tojo amžiaus laikotarpyje ir taip jau virš 25 m. Ne tik šiaip žmonės, bet ir jaunuoliai, kurie yra prievarta imami į Sovietų armijas, aviaciją, jūreivių ir kt. dalinius. Nors tie jaunuoliai jau išauginti "vyresniojo brolio", su, neva, išplautais smegenimis, tačiau reikia pasidžiaugti, kad lietuviai kariai raudonojoje masėje pirmauja kariniame moksle, nors rusiškasis komunistas juos ir laiko žemesniais. Jų kasmet, iš mūsų žaliųjų sodybų ir gražiųjų miestų, patenka į karinę tarnybą virš 34 tūkstančių, kur jie būna išskirstyti po plačią Rusiją. Mes gerai žinome, kad jų žuvo Sibire, Kinijos pasienių sisidūrimuose, o taip pat ir Čekoslovakijoje, kai jaunimas degino sovietų tankus Pragoje 1968 m. Apie 10 buvo palaidoti, slapta Kaune, net nei artimiesiems nepranešant. Lietuvis karys, anapus, yra priverstas aukoti savo gyvybę priešo pusėje.

Lietuvoje tėra tik viena radiotechnikos karininkų mokykla Vilniuje. Karo mokyklos vadovas yra rusas gen. mjr. K. Logvinovskis. Vasarą buvo tos mokyklos išleistuvės, tarp 19 pirmaujančių karininkų buvo ir šių lietuvių pavardės: Jonas Kvietkauskas, Algirdas Tareševičius, Bronius Vasiliauskas, Sigitas Paškauskas, Vytautas Bagdonavičius ir Jokūbas Žukauskas. Kiti — rusai. Iškilmės vyko rusų kalboj, tik kompartijos sekr. A. Barkauskas tarė: "Kariūnai, palaikykit glaudžius ryšius su Lietuva, kur bebūtų atliekama karinė tarnyba, neužmiršti, jog karininkais tapote Lietuvos sostinėje". Iš tokio sekretoriaus prašymo, peršasi išvada, kad lietuviam karininkam nebus įmanoma pasilikti Lietuvoje. Jų greičiausia laukia Kinijos pasienis Sibire, ar kita kuri tolima Sovietų imperialistų vietovė. Ypač dabar, kai Brazinskai lėktuvu pabėgo ir S. Kudirka bandė laisvės prašytis, lietuviai kariai ypatingai bus sekami, nes pagal Stef. Rūkienės patirtus didžiulius kentėjimus Sibire, kuri savo knygose pažymi, kad visoje komunistinėje sistemoje kas trečias žmogus yra kompartijos užverbuotas seklys - šnipas.

Tikėkime, kad atėjus rimtam momentui, lietuvis karys nepabūgs milijoninių armijų, vyks atgal į laisvą Lietuvą sau ginklu kelią skindamas, kaip atsitiko 1917-19 m. Tas laikas nebetoli, Lietuva nežlugs,iki dar klesti viltis, anapus, jaunimo tarpe.

Pietų Vietnamo padangėje

JAV daliniuose Vietname yra nemaža ir lietuvių karių, kurie ten išgyvena įvairius pavojus ir netenka gyvybių. Pažiūrėkime, kokios jų ten nuotaikos. "Mes riedame pirmyn", rašo Jurgis Gliaudys. "Vietomis stovi šarvuočiai, purvini, rudu moliu aplipę tankai. Šalia jų rūko sau ploni Vietnamo tankistai... atrodo kaip vaikai. Jie liekni, žemi ir smulkūs. Tik arčiau žiūrint, galima matyti kietus jų kūnus ir sugrubusius veidus. Karas sendina visus: žmones ir įrankius... Esame smarkiai

— Amerikiečiai pagamino tankams, šarvuotiems pėstininkų vežimams ir helikopteriams **gaisro gesintuvus,** kurie pradeda veikti automatiškai, per milioninę sekundės dalį, gaisrui viduje prasidėjus. Bandymai sėkmingi ir manoma, kad kliudyti vežimai ar helikopteriai bus apsaugoti nuo sunaikinimo, nes dažniausiai kliudžius sviediniui, kyla viduje gaisras ir sprogimai užsidegus degalams; be to, nuo gaisro viduje, įgula, dažniausiai, nesuskuba išsigelbėti.

— Čekoslovakai pasirašė su rusais **savitarpės karinės pagalbos sutartį.** Amerikiečių spaudoje manoma, kad tuo pabrėžiamas galimumas kariniam konfliktui su kiniečiais. Ten pat spėjama, kad panaši sutartis seks tarp lenkų ir rusų.

— Amerikiečiai gamina italams **C-130 Herkules transporto lėktuvų** už 60 milijonų dolerių. Specialiais varikliais lėktuvai, kels 20 tonų krūvį, be kuro pasipildymo skridimo tolis 4000 mylių.

— Šveicarai turi tris **dviratininkų** pulkus, po tris batalionus kiekvienam. Bataliono sudėtin įeina ir ketvirtoji minosvaidžių kuopa. Pulką sudaro 7000 vyrų. Dviratininkų daliniai pritaikyti veikti prieš tankus, pasaloms, netikėtiems užpuolimams ir apėjimams. Dviratininkai ant dviračių nešasi didelę dalį aprūpinimo ir šaudmenų, kas leidžia jiems ilgesnį laiką veikti savistoviai.

— Žydai, M48A3 tankams, 90 mm pabūklus pakeitė į **105 mm.** Iš tankų išimtus 90 mm pabuklus pritaikė ant žemo silueto motorizuotų platformų, kovai prieš tankus. Laivams jie pritaikė **"Gabriel" 900** svarų, 10 pėdų ilgio raketas, 30 mylių tolinašos. Visi Saar klasės 250 tonų laivai, su keturiais Diesel varikliais, 45 mazgų greičio, turi šias raketas ir 40 mm priešlėktuvinius pabūklus su radaro ir sonaro įrenginiais. Tokių laivų papildymą žydai užsakė pas japonus.

— Šveicarai pagamino **40 tonų šarvuotą vežimą,** varomą 430 HP variklio, ginkluotą 20 mm automatiniu pabūklu, dviem kulkosvaidžiais ir keturiomis prieštankinėm raketom. Šarvuotis vežasi ir 12 pėstininkų - kovotojų. Su šiuo vežimu bus įvesta ir taktinių naujenybių.

— Prancūzai pritaikė prieštankines **"Harpon"** raketas kauti žemai skrendančius lėktuvus. "Harpon" laidytojas pastatytas ant AMX-13 ir AML Panhard, pusiau šarvuotų motorinių vežimų. Iššauta raketa valdoma infra raudonų spindulių pagalba. Soldat und Technik žiniomis, pataikyti į lėktuvą MiG-23 yra 90 proc. galimybė.

— Amerikiečiai nugabeno Europon tris batalionus **Chapparal-Vulkan** priešlėktuvinei gynybai. Chapparal raketa laidoma nuo motorizuotos platformos, pati save vairuoja link infra raudonų spindulių šaltinio (šiluminės energijos išmetamos iš lėktuvo sprausminių variklių) Vulkan — 20 mm sviediniai šaudomi Gatlingo tipo pabūkiu.

— Argentiniečiai nupirko iš britų du **Sheffield** klasės laivus — naikintojus 7,5 mil. dolerių vertės.

— 1971 m. birželio mėn. amerikiečių kariuomenė bus sumažinta iki 13 divizijų, marinai — iki 3 divizijų. Iš jų, viena divizija bus atitraukta iš Korėjos, o dvi — iš Vietnamo.

— Cienfuegos įlanka Kuboje, kur rusai turi savo karinę bazę, yra gamtos sąlygų apsaugota, be to, įlankon įėjimo sąsiauriuose išdėstyti povandeniniai tinklai, krantuose — 40 mm priešlėktuvinių pabūklų baterijos. Įlankoje įrengta bazė gali talpinti 76 povandeninius laivus su Polaris tipo raketomis. Tokių laivų rusai dabar turi 13.

— Prancūzai su ispanais pasirašė **sutartį bendram karinės gynybos planavimui,** bendrų karinių manevrų vykdymui, bendram naudojimui karo reikalams tinkamų aerodromų ir bendrai vystyti ir pritaikyti pramonę kariniams reikalams.

— Rusai pagamino naują **vikšrų ir ratų kombinacijos šarvuotą vežimą,** panašų į vartojamą Antarktikoje. Manoma, kad šis vežimas bus pritaikytas artilerijos vadovavimo tarnybai.

— Nuo 1971 m. pradžios, amerikiečiai **pagerino** maisto davinį kariuomenėje. Be to, numato penkių metų laikotarpyje pagerinti lengvuosius ginklus, pistoletus, automatinius ir pusiau automatinius šautuvus, kulkosvaidžius, granatsvaidžius ir minosvaidžius. Turintieji naujų idejų kviečiami dalyvauti konkursuose.

---

apsiginklavę. Prie šono revolveris, šautuvas, du amunicijos diržai, jaučiamės apsikrovę ginklais, bet jų mums dar trūksta... Tolumoje bumtelia duslūs karo garsai ir garsi džiunglių tyla pranyksta .. Prasiveržiame į iškirstą, dumbliną plotą. Matome spygliuotų vielų apsuptus bunkerius, sunkvežimius, keletą artilerijos pabūklų ir žmonių darbo garsai jau dusina ausis. Pribėga apdriskęs ir be marškinių sargas iš bunkerio ir pradaro mums spygliuotos vielos vartus. Atvažiavome. Prakaitas bėga čiurkšlėmis... Atsidūstame... Gyveni tikrai rizikos momentą, gyvenimo siūlas kiekvieną minutę gali būti perkirptas... Čia, prakeiktas purvas ir pavojų pragaras..."

Išvada yra aiški — sunki kario būklė P. Vietname, tačiau, Amerikos karys jos nebijo, tuo labiau ir lietuvis. Bet kai čia Amerikos žemėje suka lizdus komjaunuoliai, tai kariai, parvykę iš Vietnam, drąsiai rašo į spaudą, kad tokius turi išmesti iš Amerikos ir nepriimti atgal, ypač tuos, kurie dezertyravo iš karinės prievolės. Amerikos tauta tyli iki tam tikro laipsnio. 45 tūkstančiai karių padėjo galvas P. Vietnamo žemėje, likusios jų šeimos skaudžiai išgyvena jų netekimą. Stengiasi dar išvaduoti 1500 papuolusių Š. Vietnamo komunistų nelaisvėn.

Laisvėj gyvenę vergais nebūsim

Pasaulinė situacija eina prie stipraus susikirtimo tarp dviejų polių: laisvės ir vergijos. Artimieji rytai, Azijos klampynės, Europos judėjimas ir pačioje komunizmo pekloje verda kruvina smala. Ateities susikirtimas nebus ilgas, bet žaibiškas, be didesnių perspėjimų.

Balys Svalia

L. V. SĄJUNGOS "RAMOVĖS" GARBĖS TEISMAS

Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" Garbės Teismas iš pirmininkaujančio Jono Šlepečio ir narių Jurgio Kiaunės ir Eugenijaus Noako, savo posėdyje, įvykusiame 1970 metų gruodžio mėn. 29 d. svarstė LVS-gos Centro Valdybos 1970 m. rugsėjo mėn. 30 d. raštą prieš ramovėną Kazį Ališauską dėl jo parašyto veikalo "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" I-jo tomo perduoto spausdinti privačiai savo, kaip autoriaus ir veikalo leidėjo vardu.

LVS Centro Valdyba tame rašte prašo Garbės Teismą išspręsti žemiau sekančius teisės ir drausmės klausimus:

1.) Ar gali ramovėnas Kazys Ališauskas nusavinti ir visai suprivatinti LVS "Ramovė" rūpesčiu ir iniciatyva paruoštą spaudai "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" I-jį tomą, remiantis vien tuom, kad jis daugiausiai įdėjo darbo į veikalo paruošimą, atseit esąs autorius.

2) Ar gali ramovėnas K. Ališauskas vienpusiškai be leidėjo LVS-gos "Ramovė" Centro Valdybos sutikimo, kuri numato išleisti seriją veikalų tuo vardu, pakeisti pirmojo tomo titulinį puslapį, (Nes kitų tomų redaktoriai ir autoriai gali būti kiti, gi titulinio puslapio forma ir turinys liks tas pats.)

3.) Ar suderinamas su ramovėno drausme ir etika (LVS-gos įst. 23 str.) K. Ališausko elgesys: a) visiškas ignoravimas C. Valdybos patvarkymo nespausdinti veikalo kol šiuo reikalu nepasisakys LVS-gos Garbės Teismas; b) Ar suderinama su ramovėno garbės supratimo principais ir etika atsimetimas nuo padaryto susitarimo ir nepildymo parašais patvirtnitų įsipareigojimų (žiūr. 1969 m. X. 13 d. susitar.).

Garbės Teismas, apsvarstęs LVS-gos Centro Valdybos 1970 m. rugsėjo mėn. 30 d. raštą ir prie to rašto atsiųstą aiškinamąją medžiagą; susipažinęs su ramovėno Kazio Ališausko Garbės Teismui atsiųstu paaiškinimu bei faktus ryškinančia medžiaga (raštas 1970 m. lapkričio mėn. 23 d.) ir be to LVS-gos Centro Valdybos 1955 m. kovo mėn. 10 d. paskirtos veikalui paruošti Komisijos pirmininko M. Reklaičio paaiškinimus su priedais (raštas 1970 m. lapkričio mėn. 12 d.), priėjo tokios nuomonės:

1.) Veikalą "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" parašė ramovėnas Kazys Ališauskas, todėl jis yra to veikalo vienintelis autorius, — kito autoriaus nėra. Kaip veikalo autorius jis gali pasirinkti to veikalo redaktorių ir leidėją. Tačiau, atsižvelgiant, kad LV Sąjunga neginčijamai yra veikalo sumanytoja ir iniciatorė, kuri jau nuo 1950 metų dėjo pastangas ir ieškojo būdų Lietuvos laisvės kovų populiarų veikalą išleisti ir tąja kryptimi darė kitų pagelbinių žygių, tad tariantis dėl veikalo paruošimo ir išleidimo LVS-gos Centro Valdybai turėtų būti autoriaus teikiama pirmenybė.

Ramovėnas K. Ališauskas, kaip veikalo autorius, neatsisako tartis su Centro Valdyba, kaip veikalo leidėja, bet autoriaus teisės turi būti bojamos, nes jos yra stropiai saugomos ir J. Amerikos Valstybių įstatymais.

2.) Antruoju LVS-gos Centro Valdybos keliamu klausimu Garbės Teismas yra nuomonės, kad veikalo I-jo tomo titulinį puslapį nustato autorius

---

— Naujosios Meksikos bazėje, amerikiečių aviacija išbandė **"Laser"** (koncentruotos šviesos spindulio) Dviejų šimtų metrų atstume, buvo sužaloti sunkiausi šiuo metu vartojamo tanko šarvai.

— Vokiečiai pradėjo 20 milijonų dolerių vertės, 600 lovų **klinikų statybą** Ulme, kurios bus tiesioginėje vietos universiteto žinioje. Šiose klinikose bus vykdomi tyrimai kariniams tikslams, ir kas metai išleidžiama po 100 gydytojų su specialiu priedinių parengimu kariniams reikalams.

— Dabartinė žmonijos generacija atsidūrė prieš naują **cheminį ginklą,** kuris nėra paskandintas Atlanto vandenyse prie Amerikos krantų, bet intensyviai vystomas laboratorijose. Būsimieji cheminiai ginklai gaminami paraližuoti žmogaus valią, arba sustabdyti žmogaus organizmo veikimą viena, iš anksto apspręsta kryptimi, nukreipiant veiksmus priešingon kryptin.

Žmogaus organizme atskiros molekulių grupės vykdo atskiras funkcijas. Veiksmui energija perduodama per molekules į tam tikras veikimui reikalingas vietas, kuriose iššaukia tam tikrą veikimą. Naujosios dujos patekę į kraujo apytaką per molekules, sistemą kuriam laikui sutrikdo. Tai sudėtingas kompleksas, kurio pilnam išryškinimui būtų reikalinga daug aiškinimo.

Eilėje bandymų, Europos ir Azijos kraštuose, būdas sutrikdyti žmogaus organizme normalų energijos perdavimo būdą, nukreipiant kita kryptimi, pasirodė skirtingas pagal rases — tomis pačiomis dujomis, skirtingos rasės skirtingai reaguoja, todėl ir minėtų dujų pritaikymas turi būti paruoštas skirtingas — pagal rases ir geografinę vietą. Dujos turi savybę lengvai infiltruotis į kraujo apytaką per odą ir per plaučius, nepastebint ir nejuntant jų kvapo, kad sutrikdytų žmogaus normalią galvoseną, nervų sistemą ir raumenų veikimą.

— Amerikiečiai pritaikė **lėktuvų sėdynėse motorus,** kurie išmetus sėdynę su pilotu, 6 sekundžių bėgyje pradeda veikti ir prilaikant parašiutu, gali nuskraidinti išmestą lakūną iki 50 mylių nuo išmetimo vietos.

— Amerikiečiai pritaikė helikopteriams **UH-1c** infra raudonų spindulių aparatus sekti taikinius naktį.

— Amerikiečiai pagamino sukilimų malšinimui specialius suspaustu oru šaudomus **plastikos minkštus sviedinius,** kurie yra įvairių formų ir kliudžius taikinį nesužeidžia tik prislopina (priglušina).

— 1970 m. pabaigoje, amerikiečiai išdalino virš 6 milijonų dolerių vertės karinės aprangos ir atliekamų reikmenų, kurie buvo pargabenti iš Vietnamo į Oakland, Kaliforniją. Reikmenys buvo išdalintos kalėjimams, miškų tarnyboms, pašalpos organizacijoms, ligoninėms (medicinos reikmanys) ir kit.).

— **Indijos Vandenynas,** pasitraukus britų karinėms jėgoms iš šios srities, vakariečiams liko užmirštas, kai tuo tarpu per 1968-69 metus, į paliktą tuštumą, rusai dideliu intensyvumu, įsitvirtino savo karo laivynu. Šiuo metu Indijos Vandenyno srityje plaukioja virš 30 rusų karo laivų. Šalia ekonominės pagalbos sutarties su Indija, rusai finansavo įrengti indų uostą Visakhapatnam povandeniniams laivams. Į rytus nuo Yemen, Socotros saloje, jie įrengė laivyno radijo stotį ir šaudmenų sandėlius. Mauritius saloje (į rytus nuo Madagaskaro) pritaikė uostus karo laivams ir karo reikmenų sandėliams. Su visomis Indijos pakraščių valstybėmis pasirašė žuvavimo sutartis, ir eilėje valstybių uostų, karo laivų pasipildymo. Jei rusai pasiliks Indijos Vandenyne vienintelė laivynų jėga, be abejo, Indijos Vandenyną supančios valstybės atsidurs rusų įtakoje, siekiant net Australiją. Tuo jau susirūpino amerikiečiai ir britai. Jėgų balansui išlaikyti, amerikiečiai susitarę su britais, 1971 m. mažoje Diego Garcia saloje, įrengs karinę bazę su radijo ir satelitų sekimo stotimis, palaikymui ryšio su vakariečių jūrų ir oro jėgomis, dar esančiomis Indijos Vandenyno srityje. Tai bus tarpinis postas tarp Indijos Vandenyno vakarinių bazių ir Singapūro.

ČIKAGOS RAMOVĖS SKYRIAUS NARIŲ SUSIRINKIMAS

Š. m. sausio mėn. 24 d. Jaunimo Centre, Čikagos ramovėnai sušaukė savo visuotinį metinį skyriaus narių susirinkimą. Toks metinis susirinkimas skyriaus gyvenime yra reikšmingas, nes su juo buvusioji skyriaus valdyba baigia savo veiklą ir patiekia metinę veiklos apyskaitą, bei ataskaitą, o po to, susirinkusieji jau renka sekantiems metams naująją skyriaus valdybą.

Skyriaus vald. pirm. Andr. Juškevičius susirinkimui pateikė labai kruopščiai ir smulkiai paruoštą metų valdybos darbų apyskaitą, kurią išklausius ne vienam kiltų klausimas: argi per metus yra įmanoma tiek nuveikti? O nuveikta tikrai daug. Sušaukta 7 skyriaus narių susirinkimai, 14 valdybos posėdžių. Surengta Kariuomenės atkūrimo minėjimas ir KARIUI paremti kavutė. Aktyviai su skyriaus vėliava dalyvauta: 16-tos Vasario Lietuvos Nepriklausomybės minėjime, žiauriųjų birželio įvykių minėjime, Pavergtųjų Tautų demonstracijoje, Dariaus ir Girėno minėjime. Skyrius atstovautas Čikagos Lietuvių Tarybos ir Vliko konferencijose, Vilniaus Krašto lietuvių minėjime, Šaulių šventėje, Tumui Vaižgantui rengtame minėjime. Skyriaus nariams buvo suruošti pranešimai apie lietuvių gyvenimą Australijoje ir apie dabartinę Europą. Kapų puošimo dieną aplankyta abiejose kapinėse mirusiųjų ramovėnų kapai ir aktyviai dalyvauta Vėlinių dienoje prie Žuvusiems už Laisvę paminklo iškilmių pamaldose. Siųstos telegramos Turkijos vyriausybei, JAV-bių prezidentui ir Šv. Tėvui dėl Brazinskų, Simo Kudirkos, o taip pat ir Simokaičių atveju. O kas gi nepadaryta?! Du kartu bandyta ir tik dėl blogo oro neįvyko išvyka į gamtą ir nesurengtas Naujųjų 1971 Metų sutikimas, ir tik dėl pačių ramovėnų nenoro ir nepritarimo.

Metų bėgyje į skyrių įstojo 3 nauji nariai, išstojo vienas. Dabar sąrašuose yra 126 nariai. Padėkojęs valdybos nariams už bendradarbiavimą ir skyriaus nariams už prisidėjimą atlikti augščiau išvardintus darbus, skyriaus vald. pirm. And. Juškevičius pareiškė susirinkimui, kad jis ir buvusioji 1970 m. skyriaus valdyba atsistatydina.

Kiekvienais metais naujos valdybos rinkimai skyriui sudaro didžiausį rūpestį ir sunkumą. Šiais metais, nors tik po didelių prašymų, pavyko prikalbėti ir išprašyti tuos pačius valdybos narius pasilikti skyriaus vadovybėje dar vieniems metams. Taigi 1971 m. Čikagos skyriaus valdybą sudarys tie patys veiklieji 1970 m. buvę: Andrius Juškevičius, Juozas Kulikauskas, Kazys Leknickas, Jonas Litvinas ir Vincas Senda. Susirinkimas patikėjo, kad tie patys valdybos nariai nemažiau nuveiks ir šiais metais.

Baigiant reikia pasakyti, kad skyriaus narius neigiamai ir nemaloniai nuteikia iškilę du juos liečią klausimai.

Pirmas, tai kilęs ginčas tarp plk. K. Ališausko ir Centro Valdybos dėl ruošiamos mūsų Nepriklausomybės Kovų Istorijos. Dar praeitame skyriaus narių susirinkime kilęs ginčas ir aiškinimasis atsinaujino ir šiame susirinkime. Atrodo, nei viena pusė nenori nusileisti ir laikosi savo. Tik susirinkusiųjų daugumos pageidavimu ir reikalavimu kylantis nemalonus konfliktas buvo nutrauktas, tikintis, kad abi pusės ras susitarimą, ne čia susirinkime, o mums, be trukdymų ir artimiausiu laiku, bus patiekta vertinga ir senai laukiama mūsų Laisvės Kovų Istorija.

Antras nemalonus ir prieš pasisakiusių atsiliepimų sukėlęs klausimas tai KARYJE nr. 8 korespondencija "Menkėjam", pasirašyta P. Erdvio. Daugelis pareiškė, kad šioje korespondencijoje ypač pabrėžta užgaulus nusiteikimas mūsų buvusių puskarininkių adresu, ir taip pat bereikalingai daromas narių skyringavimas. Susirinkusiųjų buvo pareikšta, kad tokie tendencingi ir nežinia ko siekią korespondenciją rašiusio išsireiškimai, kaip tik mus ne vienija, bet skaldo. Toks korespondentas buvo pavadintas "gegute", kuri padėjusi į skyriaus lizdelį kiaušinį, iš tolo seka, kas gi iš to išsiris!

Susirinkimas buvo ypatingai gausus, sklandus ir darbingas.

jonas kunigėlis

HARTFORDO RAMOVĖNAI ĮSIGIJO VĖLIAVĄ

Saulėta lapkričio 21-ji diena. Hartfordo ramovėnų skyriuje didelis sujudimas, nes 7 v. v. vyksta skyriaus vėliavos pašventinimas, o vėliau pobūvis. Į šias iškilmes yra pakviesti Waterburio, Bostono ir New Yorko skyrių ramovėnai. Taip pat gauta žinia, kad atvyksta iš Čikagos LVS "Ramovės" Centro valdybos vicepirmininkas gen. št. plk. Karolis Dabulevičius. Visi skyriaus nariai ruošiasi iškilmėms ir valdybai padeda, nes norima jas pravesti ko sėkmingiau.

Savanoriai - kūrėjai Pranas Špakauskas ir Petras Baltrukonis stato paminklą Žuvusiems už Lietuvos laisvę. Skautininkė Aldona Saimininkienė tvarko scenos papuošimą. Tautinių motyvų austos juostos, išsiuvinėta Vytis, kryžius — viskas jos sukurta ir jos pačios rankų darbas. Inžinierius Leonas Raškevičius tvarko apšvietimą. Muzikas Jurgis Petkaitis moko, rašo gaidas amerikiečiams orkestrantams groti pritaikintą apeigoms lietuvišką muziką, o jaunasis Petras Petkaitis — trimitininkas.

Skyriaus pirmininkas Petras Simanauskas — jis visur reikalingas. Susirūpinęs skuba, organizuoja, prižiūri, kad viskas būtų laiku atlikta ir būtų savo vietoje. Jam talkininkauja kiti valdybos nariai — Jonas Šimanskis, Antanas Mockus ir Vincas Juralis.

Lygiai 7:30 v. v. Lietuvių Amerikos piliečių klubo patalpų antrojo augšto mažoje salėje, 227 Lawrence St., Hartford, Conn, susirenka iškilmėm pasiruošę, su vėliavomis, Waterburio Conn. ramovėnai ir "Šatri-

---

susitaręs su leidėju.

3. Garbės Teismas, išnagrinėjęs visą abiejų šalių jam pateiktą medžiagą trečiu Centro Valdybos klausimu, priėjo nuomonės, kad prasilenkimų bei nesuderinimų su drausme ar etika šioje byloje įžiūrėti netenka. Tarp kitų nesutarimų tarp Centro Valdybos ir autoriaus yra ir sutarimo nesilaikymo pavyzdys, tai 1969 metų spalio mėn. 13 d. LVS-gos "Ramovė" Centro Valdybos iniciatyva sudaryta Istorijos veikalo spausdinimo talkos komisija, kuri susitarė su veikalo autoriumi dėl veikalo spausdinimo tvarkos ir tame susitarime yra užakcentuota, kad Kazys Ališauskas yra neginčijamas veikalo autorius, tačiau Centro Valdyba savo posėdyje tų pat metų 19 dieną tvirtindama susitarimą įrašė pastabą, kad Talkos komisija nėra kompetentinga leidinio autoriaus klausimą spręsti, ir tokiu būdu toji pastaba padarė tą susitarimą autoriaus atžvilgiu nebegaliojančiu ir autoriaus nerišančiu.

Išvadoj Garbės Teismas yra nuomonės, kad visi nesutarimai ir ginčai kilo dėl veikalo autoriaus teisių nerespektavimo.

Šios LV Sąjungos "Ramovė" Garbės Teismo nuomonės nuorašai siunčiami LVS-gos Centro Valdybai, kaip atsakymas į jos 1970 metų rugsėjo mėn. 30 dienos raštą, ir ramovėnui Kaziui Ališauskui.

J. Šlepetys
Eug. Noakas
J. Kiaunė

Hartfordo ramovėnų skyriaus 1970 m. valdyba, iškilmingai surengusi vėliavos šventinimo iškilmes ir sėkmingai pravedusi Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimą, Lapkričio 23-ją. Sėdi iš k.: Jonas Šimanskis — vicepirm., Petras Simanauskas — pirmininkas, Adolfas Maslauskas — vicepirm. Stovi iš k.: Antanas Mockus — ižd., Jurgis Petkaitis — revizijos kom. narys, Vincas Juralis — sekretorius ir Justinas Guntulis — revizijos kom. pirm. Alf. Jaro nuotrauka

jos" bei "Tėviškės" vietininkijų skautės ir skautai.

Taip pat pasiruošę ir Hartfordo ramovėnai. Pasigirsta ramovėnų maršo garsas. Vadovaujant skyriaus pirmininkui, įžygiuojama į didžiąją salę. Išsirikiuojama prieš sceną, kurioje stovi žuvusiojo dėl Lietuvos Laisvės Nežinomojo Kareivio kapo imitacija, kryžius, o giliau, augštai scenoje, Vytis. Vyties kairėje pusėje "1918", — dešinėje — "1970". Salėje daug svečių. Skyriaus pirmininkas taria trumpą žodį ir pakviečia Šv. Trejybės parapijos kleboną kun. Juozą Matutį invokacijai. Invokacija trumpa, bet jausminga, prašant Augščiausiojo Lietuvai laisvės. Seka Amerikos himnas. LVS "Ramovės" Centro valdybos vicepirmininkas Karolis Dabulevičius ir Hartfordo "Ramovės" skyriaus pirmininkas Petras Simanauskas padeda gyvų gėlių vainiką prie paminklo. Pasigirsta liūdnas trimito garsas. Visi susikaupia. Mintys skrenda į savo kraštą, lanko priešų išardytą Karo Muzėjaus sodelį, lanko kritusių brolių ir sesių kapus nežinomose Lietuvos girių vietose. Lietuvos himnas.

Seka kūrėjų - savanorių pagerbimas. Iškviečiami į sceną: Matas Palubinskas, Jurgis Dragunevičius, Petras Baltrukonis, Antanas Ramanauskas ir Pranas Špakauskas. Skautės Rūta Jurkevičiūtė ir Liucija Zdanytė sega kiekvienam iš eilės po baltą gvaizdiką. Salėje plojimas. Tai lietuvio padėka savo broliui už gyvybės auką beginant savo kraštą.

Pasigirsta pirmininko įsakymas: "Ramovėnai aplink". Daromas sukinys, atsigręžiama veidu į publiką. "Vėliauninkai, atnešti vėliavą", — pasigirsta pirmininko įsakymas. Vėliavnešiai — Kazys Tijūnėlis, Antanas Kuprys ir Vincas Juralis iš atskiro kambario išneša vėliavą. Kviečiami kūmai: Jurgis ir Anelė Dragūnevičiai, Dr. Alfonsas Stankaitis ir Katrina Marijošienė. Visų ramovėnų pakili nuotaika, nes pagaliau po ilgų pastangų vėliava įsigyta.

Dr. A. Stankaitis ir Jurgis Dragūnevičius palenkia vėliavą horizontaliai. Anelė Dragūnevičienė ir Katrina Marijošienė užriša tautinių motyvų austą juostą. Po to, pasigirsta klebono kun. Juozo Matučio maldos žodžiai. Pašventinęs vėliavą, klebonas kreipiasi į ramovėnus pabrėždamas mintį, jog vėliava yra ne tik simbolinis ryšys tarp organizacijos narių, bet ir pasididžiavimo bei garbės ženklas. Tad tejungia jinai visus ramovėnus ir veda vieningai Lietuvos išlaisvinimo kovai.

Kūmų vardu kalbėjo dr. A. Stankaitis. Savo trumpame žodyje, paryškindamas lietuvio kario tradicijas, bei Tėvynės meilę, pažymėjo, kad šiandieną ramovėnai nors ir toli nuo savo Tėvynės Lietuvos, tęsdami tas šventas tradicijas, perima šią vėliavą, kad jinai, kaip ta gėlė, prisegta prie laisvės laikais žygiuojančio lietuvio kario krūtinės, ar paberta po žirgo kojomis, lydėtų juos atgal į Laisvą ir Nepriklausomą Lietuvą.

LVS "Ramovės" Centro valdybos visepirmininkas plk. Karolis Dabulevičius sveikinimo žodyje pažymėjo, kad lietuvis karys, nežiūrint kokiose sąlygose jis šiandien yra, turi budėti. Šiandieną, palyginus su pirmaisiais nepriklausomybės kovų metais, sąlygos žymiai pasikeitusios. Veltui laisvės niekas neduoda. Ją reikia išsikovoti. Tautai laisvę iškovoti reikia būti organizuotiems ir iš anksto ruoštis kariniai.

Waterburio ramovėnų vardu sveikino jų skyriaus pirmininkas Antanas Balsys, skautų vardu — vyr. skautininkas Petras Molis. Raštu sveikino "Kario" Redakcijos vardu Z. Raulinaitis ir telefonu New Yorko ramovėnų vardu J. Klivečka. Taip pat sveikino raštu Bostono ramovėnų skyrius. Vilius Bražėnas sveikino LB Hartfordo apygardos vardu.

Kariuomenės atkūrimo minėjimas

Kariuomenės atkūrimo minėjimas įvyko lapkričio 22 d., sekmadienį. Minėjimas prasidėjo lietuviškomis iškilmingomis šv. Mišiomis, Švč. Trejybės lietuvių parapijos bažnyčioje, 10 val. ryte. Pamaldose dalyvavo plk. K. Dabulevičius, lietuvių amerikiečių veteranų F. Sabonio postas nr. 7 su vėliava, Hartfordo skautės ir skautai su vėliavom ir visi ramovėnai. Giedojo choras "Aidas", vadovaujamas muz. J. Petkevičiaus. Šv. Mišias atnašavo parapijos klebonas kun. Juozas Matutis.

Šia proga ypatingai prasmingą pamokslą pasakė parapijos klebonas. Tai buvo lietuviškos pamaldos, kurių taip dažnai lietuvis pasigenda svetur.

12 val. buvo pritaikinta programa lietuviškoje radijo valandėlėje "Tėvynės Garsai", kurią sėkmingai veda Algimantas Dragūnevičius. Antrą val. popiet įvyko Lietuvių klube ramovėnų ir jų kviestųjų svečių pietūs. Čia buvo pasidalinta prisiminimais. Kalbėjo dr. Stankaitis, plk. K. Dabulevičius ir Jurgis Dragūnevičius.

Skyriaus pirmininkas Petras Simanauskas padėkojo visiems svečiams už atsilankymą, visiems ramovėnams ir talkininkams, padėjusiems vėliavos šventinimo iškilmes ir kariuomenės atkūrimo šventę surengti. Po to, pakvietė žiūrėti filmo iš ramovėnų gyvenimo, kurį buvo atsivežęs plk. K. Dabulevičius. Filmo pasižiūrėti buvo atsilankę apie šimtas asmenų. Ta proga tikrai buvo miela ir malonu pamatyti Lietuvos karį, bežygiuojantį Kauno ar Vilniaus gatvėmis.

A. Maslauskas

LIETUVOS KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAI VOKIETIJOJE

Schwetzingene

Lapkričio 23-čią, 8591 LS lietuvių kuopa kareivinių salėje paminėjo 52-ąsias Lietuvos kariuomenės metines. Į minėjimą susirinko per pusšimtis vyrų. Programą atvežė Romuva.

Minėjimą 15:30 val. atidarė kuopos vadas mjr. inž. J. K. Valiūnas. Jis pasveikino ir pristatė žymesniuosius svečius ir pakvietė VLB Valdybos reikalų vedėją J. Lukošių pasidalinti mintimis apie sukaktį.

Vasario 16 gimnazijos mokinės, mokyt. E. Tamošaitienės vadovaujamos, pateikė minėjimo dalyviams meninę programą, sudarytą iš šokių ir deklamacijų.

Kuopos vyrai, kaip padėką už patikusią programą, padovanojo šokėjoms ir jų vadovei didelį tortą su puokšte gėlių. Minėjimą savo atsilankymu pagerbė 549 inžinerijos bataliono vadas plk. ltn. Nowicki su amer. karininkais, Amerikos lietuvaitė stud. Birutė Baltrušaitytė ir kiti.

Tuoj po programos užbaigimo buvo paskelbtas aliarmas. Išsiaiškinus, kad lietuviai švenčia, 8591 LS kuopai jis buvo atšauktas. Šeimininkai pavaišino svečius kareiviška vakariene, po kurios kuopos svetainėje dar porą valandų vyko draugiški pokalbiai, dainos ir šokiai.

Bad Zwischenahn

LB vietos apylinkė lapkričio 28 d. suruošė jaukų Lietuvos kariuomenės 52-jų metinių minėjimą. Parapijos salėje mišias už mirusius ir žuvusius tautiečius aukojo dek. V. Šarka ir klebonas P. Girčius. Po pamaldų visi susirinko į "Baltojo balandžio" svetainę. Pirmiausia bendrai pavakarieniauta. Prie stalų susėdo per 80 tautiečių.

Programą pradėjo apylinkės pirmininkas P. Kazirskis, o jos tolimesnį vadovavimą perdavė K. Dikšaičiui. Paskaitą apie Lietuvos kariuomenę senovėje ir nepriklausomybės metu skaitė mokyt. R. Baliulis. K. Dikšaitis kalbėjo apie lietuvių tautą ir vienybės reikalą. Sveikinimo žodį tarė VLB Valdybos įgaliotinis prie žem. Saksonijos vyriausybės kun. V. Šarka. Minėjimas baigtas Tautos himnu. Pagerbti jame dalyvavę savanoriai Ant. Janulis ir St. Motuzas

Memmingene

Lietuvos kariuomenės 52-jų metinių proga sekmadienio pamaldose čia melstasi už žuvusius karius ir nukentėjusius nuo karo.

Miesau

VLB vietos apylinkė lapkričio 9 gavo kvietimą lapkričio 15 d. dalyvauti Volkstrauertag'e — žuvusių karių pagerbime. Tą dieną, dalyvaujant keletui Bendruomenės narių. J. Nevulis ir J. Venys prie žuvusių karių paminklo Miesau padėjo gražų vainiką su tautinių spalvų kaspinu ir atitinkamu įrašu. Miesau esant 4203 LS lietuvių sargybų kuopai, eilę metų tą dieną vainiką padėdavo lietuvių kuopos vardu jos nariai.

TURININGA CLEVELANDO RAMOVĖS PAŽANGA

Į metinį narių susirinkimą, sausio 24 d., Lietuvių salėje, atsilankė per 50 narių. Tai rodo pakilų dvasišką skyriaus stiprumą. Karių bei svečių tarpe pasirodė ir naujai suorganizuoto šaulių būrio atstovai, kurių vienas kitas priklauso ir Ramovei. Džiugina dar ir būrio pirmininkas — veiklus bei išmanus ramovėnas dr. K. Pautienis.

Su visais bičiuliškas, ištvermingas ir dėl to ilgalaikis skyriaus valdybos pirmininkas Vl. Knistautas, po trumpo įžanginio žodžio, bei žuvusiųjų ir mirusiųjų karių pagerbimo, pakvietė pirmininkauti skyriaus garbės narį Vl. Braziulį ir sekretoriauti Iz. Tarutį.

Darbotvarkė buvo labai ilga ir sudėtinga. Pranešimai, apyskaitos, įvairūs klausimai bei rinkimai, kad ir atrodė reikalaują žymiai daugiau laiko svarstyti, ginčytis ar spręsti, vis dėlto, atlikti darniu nusiteikimu, gana greitai.

Tatai įrodo skyriaus pareigūnų sąžiningai ir kruopščiai atliekančius darbus, bei nuoširdžias pastangas didelėje įvairių sričių gausoje. Tad ir platesnės diskusijos jau nebuvo reikalingos. Nors pirmininkas Vl. Knistautas skundėsi, kad kai kuriose iškilmėse, bei apeigose permaža ramovėnų lankęsi, tačiau šis susirinkimas teikia vilties ateityje visur didesnius ramovėnų skaičius matyti.

Plačiuose savo veikimo baruose skyrius ypatingai rūpinasi KARIO parama. Gražius nuopelnus išdėstė savo pranešime žymus ir našus tos srities atstovas, nors ir gerokai apkrautas apsčių organizacijų veikime, F. Eidimtas.

Valdybai išreikšta didelė padėka, net su įkarščiu. Todėl nesvyruojant, vėl buvo perrinkta, kitiems metams, ta pati valdyba: pirmininkas — Vl. Knistautas, vicepirm. — L. Staškūnas, sekretorius — L. Tarutis, iždininkas — Pr. Mainelis ir parengimų vadovas — A. Jonaitis. Kontrolės komisija — Vl. Braziulis, A. Jonaitis ir V. Stuogys.

Susirinkimui pasibaigus, iš privačių pašnekesių, vaišių metu, paaiškėjo neabejotinai pagarbus valdybos laimėjimų vertinimas ir linkėjimai tiek pat energingai veikti drąsiais kariškais polėkiais.

V. Galiūnaitis

NEW YORKO SKYRIAUS SUSIRINKIMAS

Sausio 16 d. vakare susirinkę skyriaus nariai (Kultūros Židinyje) aptarė eilę klausimų.

Perskaičius protokolus ir Centro v-bos aplinkraščius buvo išklausyta sk. v-bos pranešimas ir suruošto Kariuom. atkūr. minėjimo apyskaita. Minėjimas davė apie 170 dol. pelno ir apie jo programą ir iš viso apie patį parengimą buvo pareikšta palankių nuomonių.

J. Klivečka, v-bos pirm. painformavo apie pasirengimus suorganizuoti šaudytojų ekipą ir pasiūlė skyriui įsteigti bent 2 premijas už

1970 m. lapkričio mėn. 15 d., Clevelande, Kariuomenės šventėje dalyvavo iš Detroito LŠST c.v. 4 nariai. Ta proproga Clevelande buvo įsteigta LŠST šaulių nauja kuopa ir apdovanotas šaulys veteranas, buvęs Lietuvoj "Trimito" redaktorius ir Spaudos ir Informacijos skyriaus viršininkas, Adolfas Klimas, jo 80 metų amžiaus sukakties proga. Iš k.: LŠST c.v. pirm. ir garbės narys Vincas Tamošiūnas, š. Ona Mikulskienė ruošiasi prikabinti ordiną, LŠST c.v. narys Vladas Mingėla, apdovanojamasis — Adolfas Klimas ir LŠST c.v. narys ir jūros šaulių "Švyturio" kuopos pirm. Mykolas Vitkus. Nuotr. V. Bacevičiaus

jaunimo paruoštus straipsnius ar paskaitas, liečiančias lietuvybės išlaikymo ir nepriklausomybės atkovojimo klausimus. Balsuojant buvo nuspręsta tokias premijas įsteigti. Techniškas darbas bus atliktas komisijos kurią suorganizuos ir planą sudarys KARIO red. Planas bus patiektas skyriaus susirinkimui patvirtinti.

Susirinkimas buvo gyvas, išjudinantis ir darbingas. Prie alučio buvo vedami pasikalbėjimai ir pasikeičiama nuomonėmis iki vėlaus vakaro. **D.**

BOSTONO RAMOVĖNŲ SUSIRINKIME

Sausio 31 d., Tautinės Sąjungos namuose, įvyko metinis "Ramovės" Bostono skyriaus narių susirinkimas. Atidarydamas susirinkimą skyriaus pirm. Br. Bajerčius paprašė atsistojimu pagerbti metų eigoje mirusius skyriaus ir sąjungos narius. Susirinkimą vesti pirmininku buvo išrinktas Vladas Židžiūnas, sekretorium Teofilius Janokėnas.

Naujais nariais į skyrių įstojo ir buvo priimti Juozas Rentelis ir Juozas Babravičius. Toliau, sekė valdybos ir revizijos komisijos pranešimai apie skyriaus metinę veiklą ir — diskusijos. Apžvelgdamas skyriaus praėjusio dešimtmečio kultūrinę ir visuomeninę veiklą J. Vizbaras pažymėjo, kad 1960 m. skyrius turėjo 32 narius. Nuo 1960 iki 1970 metų mirė 11 narių, įstojo į skyrių (per tą patį laikotarpį) 30 naujų narių, išvyko 3; 1970 metais skyriuje yra 49 nariai.

Nežiūrint negailestingo narių senėjimo proceso, per praėjusį dešimtmetį, Bostono skyrius sustiprėjo ir narių skaičiumi ir kultūriniais parengimais, ypatingai patrijotiniais ir įspūdingais Kariuomenės Atkūrimo minėjimais, kurie kasmet sutraukia didelį skaičių svečių, ne tik iš Bostono, bet ir iš aplinkinių lietuviškų kolonijų. Kultūriniai skyrius gražiai bendrauja su kaimyniniais Waterburio ir Hartfordo skyriais, jau kelinti metai rengdami bendrus trijų skyrių vasaros suvažiavimus ir švenčiant tradicinę Joninių šventę. Pereitais metais toks tradicinis skyrių narių-šeimų suvažiavimas buvo atšvęstas gražiame Maironio parke, prie Worcester (Massachusetts).

Skyrius gražiai sugyvena su Amerikos Lietuvių Legijono St. Dariaus postu ir kitomis lietuvių organizacijomis ir remia jų veiklą darbu ir aukomis.

Susirinkimas, balsų dauguma, paskyrė sekančias pinigines aukas: "Karys" žurnalui 100 dol., Amerikos Lietuvių Tarybai Vasario 16-tosios proga 50 dol., Brazinskų gelbėjimo fondui 50 dol., Simo Kudirkos — žmogaus teisių fondui 50 dol., Lietuvių radio "Laisvės Varpo" valandai 25 dol. ir vietiniam laikraščiui "Keleivis" 10 dol.

Vykdant "Ramovės" C. valdybos aplinkraštį dėl narių uniformos įsigijimo, nutarta įsigyti uniformines kepures — pilotes ir jas dėvėti iškilmėse, asistuojant skyriaus vėliavai.

Bostono skyriaus praėjusio dešimtmečio veiklos aprašymas, su dešimtim nuotraukų, jau yra pasiųstas "Ramovės" Centro valdybos sekretoriui (vykdant CV aplinkraštį).

Skyriaus valdyba, prisidėdama prie Brazinskų, Simo Kudirkos ir Vytauto Simokaičio gelbėjimo iš rusiškos priespaudos akcijos, rašė Turkijos prezidentui, Jungt. Amerikos Valstybių prezidentui ir kongresmanui W. L. Hays laiškus. Iš jų gauti atsakymai laikomi skyriaus bylose.

Į naują 1971 m. skyriaus valdybą, senąjai po keletos metų darbo pasitraukus, buvo išrinkti sekantys asmenys: 1. Povilas A. Janavičius pirm., 2. Bronius Utenis vicepirm. ir kultūriniams reikalams, 3. Griežė-Jurgelevičius iždininkas ir sekretoriaus pareigoms, 4. Petras Ausiejus ūkiniams reikalams, 5. Jonas Ūselis vėliavos globėjas.

Po susirinkimo, kuris buvo gyvas diskusijomis ir drausmingai vedamas pirm. V. Židžiūno, vyko kavutė—vaišės. Jas gražiai parengė ponios O. Vileniškienė, Baikienė, Židžiūnienė, o organizavo ir pravedė — A. Vileniškis.

Vaišių metu kalbėjo senasis ir naujasis skyriaus pirmininkai, ramovėnus sveikino A. Liet. B-nės Bostono skyriaus pirm. A. Matjoška. Jaukioje nuotaikoje prie vaišių stalo prabėgo keleta valandėlių draugiškuose pašnekesiuose. **J. V. Sūduvas**

BALZEKO LIETUVIŲ KULTŪROS MUZĖJUS ČIKAGOJE

Be keliolikos šiame muzėjuje veikiančių skyrių, naujai steigiamas **karinis skyrius.** Į šį skyrių pageidaujama įvairių karinių organizacijų — Kūrėjų - Savanorių, Ramovėnų, Birutininkių, Šaulių, Policijos, Partizanų ir įvairių kitų joms giminingų organizacijų uniformos atributai: antpečiai, rankovių raikščiai, sagos, durklai, kardai, ilgi auliniai batai, šalmai, pošalmės, kasdieninės ir išeiginės k-kų juostos, kepurės ir t.t. Taipgi — įvairūs pažymėjimai, tarnybos lapai, diplomai, karo mokyklos, Mokomųjų kuopų baigimo "vinjetės", ypač padidintos, ir įvairūs panašūs ar jiems giminingi daiktai, daikteliai.

Konstantinas Petrauskas,
Muzėjaus Kuratorius.

Bostono ramovėnų grupė, iš k. sėdi: J. Vizbaras-Sūduvas, K. Šimėnas, Br. Bajerčius, V. Kubilius, P. Martinkus; stovi iš k.: J. Ūselis, S. Rackevičius, L. Lendraitis ir A. Vilėniškis. P. Plikšnio nuotr.

KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y.

K. K. Morkunas
"Paskutines Nepriklausomybes
Dienos Kybartuose",
Karys Nr. 9, 1970 ir Nr. 10, 1970

Ponas Redaktoriau:

Sunku tiketi, kad Karys, issilaikes per tiek audringu metu, tiek nusigyveno ir susmuko, jog pradejo spausdinti, ir net per du numerius, tokio zemo lygio straipsnius kaip K. K. Morkuno "Paskutinemis Nepriklausomybes Dienomis Kybartuose".

Sis straipsnis, is tikrųjų apysaka, apraso Lietuvos Presidento ir kitu pareigunu panikiska begima is Lietuvos, kas, savaime aisku, Lietuvos istorijoj niekada nebus paminetas kaip didvyriskas zygis. Faktinai, butu geriau, jeigu ta tragiska ivyki butu galima galutinai pamirsti, taigi keista, kad Karys imasi atidarineti sena zaizda.

Autorius Morkunas taipogi laisvai svaido smeiztus i visa eile asmenu Lietuvos Kariuomenes, Sauliu Sajungos ir Policijos eilese. Kario redakcija privaletu tureti uztenkamai kompetencijos tokius smeiztus atpazinti, nes dabar, Karys nors budamas lietuviu kariu zurnalu, tapo tu paciu kariu smeizto irankiu. Pagal lietuviska patarle, blogas paukstis kuris savo lizda tersia.

Kyla klausimas, koks buvo pono Morkuno tikslas griebtis raseivos plunksnos. Beskaitant si rasini persasi mintis, kad rasinio pavadinimas butu priderejes buti "Kaip as pervedziau nedekingos tautos Presidenta per Vokietijos siena", o ne "Paskutinemis Nepriklausomybes Dienomis Kybartuose", kadangi visa apysaka yra autoriaus persunkta savo paties reklama. Nors rasinys pretenduoja uzregistruoti istorinius ivykius, visas ketvirtis puslapio yra pasvestas pono Morkuno portretui, tuo tarpu Prezidento nuotrauka kazin kodel tapo uzmirsta. Rasinys parasytas apysakos forma, pasikalbejimai yra cituojami lyg autorius galetu atsiminti kiekviena zodi kuris buvo istartas Kybartuose pries 30 metu. J. Gliauda vartojo tokia forma savo knygoje "Agonija", kuri irgi liete tuos paciu ivykius, taciau jis turejo pakankamai logikos savo knyga pavadinti romanu. Ponas Morkunas, tuo tarpu visiskai nesiskaitydamas su objektyvumu, remiasi savo fantazija ipirsti skaitytojui jo paties savaip iskraipytus faktus.

Bekraipydamas faktus, ponas Morkunas lieja smeiztus ant jo vadinamos "Kauno delegacijos" susidedancios is ministerio E. Galvanausko, Kavalerijos Virsininko Brigados Generolo K. Tallat-Kelpsos, Saulių Sajungos Vado Pulkininko P. Saladziaus ir Prezidento Adjutanto Pulkininko Sliogerio. Vel remdamasis savo sutrikusia fantazija, ponas Morkunas kaltina jog si delegacija atsivijo Prezidenta i Kybartus, kad ji pagautu ir perduotu rusams. Nera stebetina, kad ponas Morkunas islauke trisdesimt metu pries paskelbiant savo apysaka. Trys is siu asmenu jau yra mire, o ketvirtasis, jeigu dar gyvas, gyvena tolimoje Australijoje, taigi, kaip toje Ezopo pasakecioje, bepigu asilui spardyti negyva liuta.

Ponas Morkunas ypatingai izeidzia musu seima smeizdamas musu Teva Vyra, a. a. Brig. Generola Kazi Tailat-Kelpsa su sia citata: "Jokiu buvu nesuvokiu, kaip generolas, siuo kritisku valstybei metu, isimaise i prezidento grazinimo afera. Mano manymu, tai tikras kolaboravimas su rusais".

Is tikruju, gal reiktu ponui Morkunui us jo visa nevykusia apysaka atleisti, nes tikrai atrodo kad jis nesuvoke tuometines situacijos. Kaip jis pats aiskinasi apie savo uzsiemima (cituojame pona Morkuna, p. 259, Karys Nr. 9, 1970): "Dirbau nuobodoka ir monotoniska rastines darba, kuri lengvai galejo atlikti graksti ir svelniu pirstu mergaite - masininke". Tikrai, matyt buvo labai nuobodu Kybartu policijos rastineje, kadangi jis pirma pasitaikiusia proga isspruko ieskoti nuotykiu. Labai sunku taciau tiketi, kad ponas Morkunas budamas policijos rastininku geriau suprato valstybes padeti sededamas Kybartuose negu valdzios pareigunai Kaune, kurie beviltiskai bande islaikyti valstybes vaira iki paskutinio imanomo momento. Ir dabar, praslinkus 30 metu, p. Morkunas nesugeba aprebti tu ivykiu aiskioje perspektyvoje.

Pono Morkuno apysaka butu neverta reakcijos jeigu ji butu buvusi atspausdina kokiame nors skandali-

KARIO PORTRETO

žodžiu

KONKURSAS

Žurnalas *Karys*, puoselėdamas lietuviškąjį žodį ir norėdamas įamžinti KARIO-KOVOTOJO portrteą žodžiu, skelbia literatūrinį konkursą.

Karys tiki, kad ras gausaus susidomėjimo ir daug nuoširdumo, nes portretas nepaprastas. Jis — to, kuris kovojo už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę 1918-1919 metais. Jis to, kuris vedė ir veda nelygią kovą su okupantu, o sugaudus trimitams ir vėl bus visų kovojančių gretų priešakyje.

Visa tai aiškiai išsako konkurso tematiką. Ji laisva ir nevaržoma, nei forma, nei apimtimi. Vienintėlė sąlyga: KARIO PORTRETAS žodžiu turi būti literatūriniai brandus ir meniškai vertingas.

Konkurso data: Lapkričio 23 d. 1971 metai.

Visi gautieji konkursui kūriniai gali būti spausdinami žurnalo *Karys* nuožiūra be atskiro leidimo bei konoraro.

Skiriama simbolinė premija: $100.00.

Kūrinius siųsti žurnalui *Karys* iki š.m. lapkričio 1 d. Ant pagrindinio voko, būtinai pažymint — *Konkursui*, viduje, atskirame uždarame vokelyje, tikroji autoriaus pavardė.

Kviečiami visi dailiojo žodžio meistrai — rašytojai ir poetai šiame konkurse gausiai dalyvauti ir savo kūriniais įamžinti būsimosioms kartoms KARIO PORTRETĄ.

Kūriniams įvertinti komisija bus paskelbta vėliau.

Karys

P.S. Kitus laikraščius prašome persispausdinti.

Lietuvoje mirus

A.A. MALVINAI NENORTIENEI,

sūnui Vaclovui Nenortui, jo šeimai ir artimiesiems nuoširdžią užuojautą reiškia

Ona ir Leonas Bileriai

Vytauto Didžiojo šaulių kuopos v-bos nariui Voldžiui Džiuvei ir jo žmonai, mirus jo pusbroliui MARTYNUI TILINDŽIUI, nuoširdžią užuojautą reiškia

Vytauto Didžiojo Šaulių Kuopa

niame laikrastuke, tačiau tikrai yra skaudu matyti toki purva isdrabstyta Kario puslapiuose. Tai yra moralinio smukimo pazymys.

Su pagarba,

Algis J. Tallat-Kelpsa (pas.)
Major Algis J. Tallat-Kelpsa
8261 Weldon Court
Mentor, Ohio - 44060

Janina B. Tallat-Keipšiene (pas.)
Janina B. Tallat-Kelpsiene
18605 Kewanee Ave.
Cleveland, Ohio 44119

Kopija: L.V.S. "Ramove" cv
Pirmininkas
Prof. S. Dirmantas

(Laiškas talpinamas toks, kaip gautas, netaisytas ir neperrašytas. Red.)

Įvykiai lydėję mūsų valstybės žlugimą liks neužmirštami visiems laikams.

Lietuvos laisvės sutemų liudininkai ir stebėtojai jaučia pareigą palikti savo liudijimus ateinančioms kartoms ir mūsų valstybės istorijai, nežiūrint kiek tų vykių prisiminimas skaudus mums bebūtų.

KARYS tikrai imtų smukti jei neduotų vietos mūsų nepriklausomybės žlugimo liudininkams pasisakyti, ar imtų jų liudijimus cenzūruoti. Red.

L. V. S. RAMOVĖS skyriai gavo Centro valdybos aplinkraštį Nr. 100, datuotą vasario 15 d., kuriuo pranešama, jog dabartinė Centro valdyba atsistatydina ir skelbiami nauji valdybos rinkimai.

KARIUI AUKOJO:

A.a. Antano Rukšio atminimui, auka žunalui "Karys" paremti:

LVS 'Ramovė' Philadelphia sk. $25.00

Šidlauskas Povilas 5.00

Kaina
2.-

DEMONSTRACIJOS IR KO MES JOMIS REIKALAUJAME

Laikraštis skelbė demonstracijas. Tikslas neabejotinai svarbus. Degantis ir svarbus reikalas. Pabiuręs oras prisitaikė prie mūsų reikalo ir nuvaikė debesis į šonus. Į demonstracijas plauks tūkstantinės minios! Taip galvoja pilietis X ir ruošiasi su visa šeima. Nelabai susipažinęs su New Yorko požeminiu tinklu, paklaidžioja, bet vistiek spėja, kad ir kiek pavėluotai, atvykti į nurodytą vietą. Tikėtasi buvo judrios gatvės ir tūkstantinės minios. Rasta — pusantro šimto tautiečių einančių ratuku ir šaukiančių sutartinai kas papuola ant liežuvio. Jų šauksmo klausėsi tuzinas policininkų saugančių raudonąjį kampelį (už kelių blokų), kokia 50 auto mašinų pastatytų didžiulėje automobilių aikštėje, ir vienas kitas praeivis. Pavargus šaukti angliškus šūkius, pamainai buvo pasiūlyta: "ruskij idi damoj!"; gi kad nebūtų taip nuobodu, suplėšėm po lietuvišką dainelę — ir liūdnesnę ir linksmesnę.

Plakatų šūkiai įvairūs: tinkami ir netinkami. Vienas jų skelbia didžiulę nesamonę: "USSR commute death sentence to Vytas Simokaitis."

Patikrinkite, prašau, savo žodynus. Webster's (1967) sako: **to commute** — "to exchange [a penalty] for another less severe." Nuo kada mes, laisvi lietuviai prašome burliokų malonės? Mes turime garsiai šaukti visam pasauliui, kad rusas NETURI TEISĖS teisti lietuvį. Kad lietuvis turi tvarkyti savo vidaus reikalus. (Kiek iš jūsų, mieli ponai, tikite į vėliau paskelbtą pasakėlę, kad lietuviškas teismas teisė Simokaičius?!) Turime nuolatos visur ir visada pabrėžti kad lietuvis nori tvarkyti savo vidaus reikalus. O čia mes, kad ir ne visai jau nuolankiai, tačiau prašome Sovietų Rusijos malonės.

Kitas plakatas prašo "Amnesty to the Lithuanian". Taigi, tuo pačiu mes tvirtiname, kad Vytas Simokaitis NUSIKALTO. Argi?!

Šitokie neapsižiūrėjimai pralenda ir kitose srityse: štai, **Lituanus** (Vol. XVI, Fall 1970), 51 psl. Straipsnio pavadinimas "Contemporary Themes in Soviet Latvia". Ir čia mūsų reprezentacinis leidinys, skirtas plačiajai išmokslintai visuomenei, de facto pristato neteisėtą terminą: "SOVIET Latvia". Neapsižiūrėjimas? Gal būt. O gal mūsų intelektualams žodis "occupied" atrodo per liaudiškas?...

Girdėjome ir apie BATUN'ą. Tai organizacija, kurios pilnas pavadinimas yra: Baltic Appeal to the United Nations. Negi ir jūs, mieli bendralietuviai, tikite į tą išgarsintą mitą, kad yra tarptautinė organizacija vardu Jungtinės Tautos (United Nations)? — Aš netikiu! **Jungtinės Pasaulio Valstybės** (United Governments) — taip. O Jungtinės Tautos, tai tik kada nors ateityje būsimas kilnus atsiekimas. Jungtinės Tautos — tai forumas, kuriame turi teisės dalyvauti tik **laisvų rinkimų** išdavoje sudarytų vyriausybių atstovai. O kas pirmuoju smuiku groja tariamose dabartinėse JT? Ar ne svetimu krauju suterštų kriminalinių nusikaltėlių atstovai ir jų padlaižiai?

O mes apeliuojame į tuos "nečystatos namus" ir norime matyti Pabaltės TAUTAS ten susodintas šalia geografinių valstybėlių (kurių gyventojai gal net nenumano tautos sąvokos), bei kraugeriškos Rusijos imperijos.

Tad, protestuodami, pagalvokime gerai, ko mes siekiame, ir neatsistokime turgaus aikštėje pajuokai.

Vytautas Abromaitis

Gerb. Redaktoriau,

Vienas iš mūsų parapijiečių parodė man "Kario" numerį, kuriame aš esu bjauriai šmeižiamas.

Jurgis Skardis savo straipsnyje piktai mane puola dėl mano paruoštos paskaitos kariuomenės minėjimo proga, kuris įvyko prieš metus Sault Ste. Marie kolonijoje. Jeigu to straipsnio autorius būtų pats minėjime dalyvavęs, ir girdėjęs paskaitą, taip nebūtų rašęs. Jis tame minėjime nedalyvavo ir net boikotavo. Tad, kiti, jį erzindami, visiškai iškreipė paskaitos mintį. Čia daug neaiškinsiu, bet atsiunčiu Tamstai visą tą paskaitą, kurią Albinas Vanagas perskaitė. Aš ten negalėjau jos skaityti, nes gyvenu Sudburyje. Jeigu Tamsta abejotume, ar tikrai ta paskaita, kurią atsiunčiau, gali pasiųsti A. Vanagui, dabar Sault Ste. Marie bendruomenės pirmininkui, ir jis paliudys, kad ta pati paskaita...

Kun. A. Sabas
Sudbury, Ont., Canada

Seka ištrauka iš laiške minimos paskaitos, kuri galėjo sukelti nepasitikėjimą autoriaus nuoširdumu ir iššaukti nesusipratimą (Red.):

"Kaikas drįsta kaltinti mūsų kariuomenę, kad ji paskutiniu metu neatliko savo pareigos. Be šūvio pasidavė rusų bolševikų okupacijai. Visai kitaip atrodytų Lietuva tarptautinėj arenoj, jei būtų pasipriešinusi invazijai. Nors būtų pralaimėjusi prieš nelygų priešą, bet būtų likusi garbinga pasaulio akyse. Su tuo galima sutikti, bet čia ne eilinių Lietuvos kareivių kaltė. Čia buvo kalti trumparegiai mūsų politikai, augštoji karo vadovybė. Prezidentas A. Smetona buvo nuomonės priešintis, bet kiti jį nuo to atkalbėjo.

Kiti priekaištauja, kad Lietuvos karininkai tai buvo, kaip kokie tranai, kurie čiulpė valstybės iždą, gyveno prabangoj, besaikiškai girtuokliaudavo ir keldavo orgijas, kai tuo tarpu ūkininkai skurdo ir mokėjo valdžiai didelius mokesčius. Mes matome, kad ir čia išeivijoje kaikurie mūsų karininkai Lietuvai garbės tikrai nedaro. Patriotizmą tik skambiais žodžiais deklamuoja, ieško savo asmeninės garbės, tuščių ambicijų patenkinimo, bet greitai nutautėja, pavirsta butelio vergais, savo piktomis intrygomis skaldo tautiečių vienybę.

Bet ir čia **negalima kaltinti visų karininkų.** Mažas procentas buvo girtuoklių, išgamų, bet buvo gana daug ir rimtų bei padorių vyrų. Dėl vieno kito idioto negalima pasmerkti visos karininkijos ir kariuomenės. Eiliniai, iš sveiko lietuviško kaimo išėję kariai, buvo didžia dalimi idealistai, patriotai ir puikūs kariai. Tą pripažino ir patys vokiečiai antrojo pasaulinio karo metu kovoję drauge su lietuviais prieš bolševikus.

Mano nuomone, dabar, kariuomenės šventės proga, nereikėtų perdaug kalbėti apie praeitį, apie blizgančias sagas ir batus. Turėtume būti didesni realistai ir pažiūrėti, kokie jie dabar yra kariai, kokie ambasadoriai svetimųjų tarpe. Ar daug prisideda prie Lietuvos garbės ir vardo iškėlimo, o gal kartais Lietuvos vardą žemina kitataučių akyse pešdamiesi, bylinėdamiesi?... Nors Lietuvos kariai praeityje yra pasižymėję savo narsumu, tai nereikėtų ant praeities laurų užmigti, bet **praktiškai, dabar, savo gyvenamoj aplinkoj,** šviesiais darbais šviesti ir taip įtikinančiai įrodyti, kad yra tikri Lietuvos ir lietuvybės palaikymo kariai, o ne pikti intrigantai peštukai, lietuvybės griovėjai, tautos duobkasiai, skystapročiai išgamos".

— — —

Balzeko Lietuvių Kultūros muzėjui skubiai reikalinga pirmųjų žuvusiųjų už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę karių: karin. Antano Juozapavičiaus, būrininko Povilo Lukšio ir eil. Prano Eimučio fotografijos. Tokias turintieji prašomi perleisti, arba nors paskolinti šiam muzėjui. Pasinaudojus fotografijos bus tuojau grąžintos. Muzėjaus adresas: 4012 Archer Ave., Chicago, Ill. 60632; Telef. 847-2441.

Jurgis Juodis, Birutė prie Trakų (aliejus)

SKELBIMAS

Jau spausdinama knyga "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės". Autorius — K. Ališauskas; redagavo Pr. Čepėnas. Spausdina dr. Morkūno spaustuvė Čikagoje.

Knyga apima laikotarpį nuo 1917 m. iki 1920 m. pradžios. Pagrindą sudaro lietuvių kovos su bolševikais ir bermontininkais. Bus atspausdinta 1971 m. kovo-balandžio mėn.

Iki šiam laikui istorijos apie kovas dėl Lietuvos nepriklausomybės mes neturėjome, tad ši knyga bus vienintėlis liudinkas apie mūsų kovas dėl Laisvės. Joje bus santrauka anglų kalba.

Veikalą paruošti ir išleisti reikalingos lėšos. Ši aplinkybė verčia kreiptis į lietuviškąją visuomenę ir prašyti paramos.

Kviečiu į talką būti knygos mecenatais, rėmėjais ar prenumeratoriais. Iš anksto užsisakiusiems ir pinigus sumokėjusiems kainuos $12.00.

Veikalo mecenatais bus įmokėjusieji nemažiau $200.00. Veikalo rėmėjais bus įmokėjusieji nemažiau $25.00. Mecenatų ir rėmėjų sąrašai bus paskelbti knygos pabaigoje.

Čekius ar perlaidas siųsti: (1) K. Ališauskas, 7312 So. Washtenaw Ave., Chicago, Ill. 60629; arba (2) M. Rėklaitis, 6643 So. Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629.

Reiškiu gilią pagarbą ir dėkoju

K. Ališauskas

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.